Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska

X.

Slezsko

LIDOVÉ TANCE Z ČECH. MORAVY A SLEZSKA

Díl X.

SLEZSKO

POPISY TANCŮ
ke stejnojmenné videokazetě

Zpracovaly:
Zdenka Jelínková
Anna Buroňová
s použitím popisů
Svatavy Bohušové
Boleslava Slováčka

Ústav lidové kultury
Strážnice 1997

Redakční rada:

Prof. Zdenka Jelínková
Mgr. Jan Miroslav Krist
PhDr. Hannah Laudová, CSc.
PhDr. Karel Pavlištík, CSc.

Tance těšínského a opavského Slezska

Slezsko procházelo po celou dobu své tisícileté historie složitým vývojem. Od dob Jana Lucemburského patřilo do trvalého svazku zemi Koruny české. Po tzv. slezských válkách (1740-1763) za panování Marie Terezie zůstalo z původní rozlohy velkého Slezska, osídleného od 6. stol. slovanskými kmeny a později zasaženého přílivem německých kolonistů a germanizací šířenou z měst. českému království jen knížectví těšínské, podstatná část knížectví opavského a krnovského a menší část knížectví niského a ratibořského. Toto území v povodí horní a střední Odry se postupně stávalo součástí různých státních útvarů a měnily se i jeho hranice. Po r. 1918 se stalo součástí první Československé republiky a až na oblast Těšínska a Hlučínska se kryje s územím bývalého rakouského Slezska. Tato státní hranice, stanovená versailleským mírem, s výjimkou válečné doby 1939-1945 platí dodnes. Naše Slezsko tedy zaujímá území na severní straně Jeseníků. Oderských hor a slezských Beskyd od Slovenska až po Kladsko. Na severu je ohraničeno státní hranicí česko-polskou.

Tance těšínského Slezska

Východiskem pro sběr a zpracování lidových tanců na Těšínsku je nynější státní hranice od Hrčavy v horské části Těšínská až po Bohumín na severu, řeky Odra a Ostravice a pohraniční hory mezi Českou a Slovenskou republikou od Hrčavy přes Jablunkovský průsmyk až nad prameny Ostravice.

K šíři tanečního repertoáru a zastoupení jednotlivých tanečních druhů na Těšínsku nutno hned úvodem říci. že se zde uchovaly všechny vývojové vrstvy našich lidových tanců s výjimkou chorovodů řetězového typu. (Srv. kap. Lidový tanec v Československé vlastivědě - viz seznam literatury a pramenů.) Jejich ohlasy lze však identifikovat v četných řadových, dvouřadových, řetězových a kolových hrách dětských především z jarního období. (Srv. Stuchlý, Václav: Ze života slezských dětí. In: Radostná země 5. 1955. s. 159n.)

Starší vrstva párových tanců je na Těšínsku reprezentována tanci t o č i v ý m i . Celkem zde byly zjištěny dva základní typy: dvoudobý tanec "ověnžok" z Hrčavy (na videokazetě A. 2-3) a ze

sousedních obcí na Jablunkovsku až po slezsko-slovenskou hranici u Mostů-Šancí. Na polské straně pak je rozšířen v několika obcích, sousedících s Hrčavou, z oblasti slezských goralů. Druhým je třídobý kráčivý tanec polonézového rytmu, volného tempa, náležející podle J. Gelnara "do organické jednoty s oblastmi výskytu nejen lidových forem polské polonézy, ale i hanáckých zavádek a cófavé, pomineme-li už celou řadu příbuzných forem, dokumentovaných především už Frant. Sušilem před polovinou minulého století hlavně na střední a západní Moravě". (Srv. Život a tradice Těšínska v minulosti, sezn. literatury, s. 21n.)

K oběma tanečním typům, jejichž vývoj vrcholil zřejmě v posledních dvou staletích, náležel obsáhlý písňový repertoár. Víceslokové popěvky, předzpěvované po slokách, jejichž nápěv opakovala hudba (u ověnžoku zpravidla "gajdek" a "skřipek", u polonézových druhů hudba hudecká s malým nebo velkým cimbálem), vytvářely osnovu, jejíž pohybově-figurální náplň byla u dvoudobého ověnžoku silně poznamenána individuálním dotvářením jednotlivých tanečních párů v rámci základních tanečních figur ("spif a pohyby při zpěvu, "zachodzyni" - starobylá figura, při které se dvojice osobitými kroky obchází - a rychlejší společné víření dvojice na místě - "točeni" - viz popis). Základní tvar třídobého polonézového typu tvoří tzv. "volny", též "povulny" zvaný. Jeho jediný záznam pořídila pod názvem "povulny" v Soběšovicích v r. 1954 Hana Podešvová na píseň, používanou i k taneční hře, Pani Herlička v kole tancuje... (D. 1). Podle polského badatele Jana Taciny, který se o výzkum tohoto tance v přilehlém území polského Těšínska zasloužil především studií, doloženou příklady, rozlišují se dvě základní formy volného: forma polonézová ("Volny v ruchu chodzonym") a forma, založená pouze na víření dvojice specifickým krokem na místě ("Wolny v ruchu obrotowym"). Povulny ze Soběšovic patří v základní formě právě k této druhé verzi tance. Rovněž k volnému-povulnemu se zpívalo větší množství tanečních písní v 3/4 taktu. Podle J. Gelnara. který se zabýval studiem tohoto tance a jeho příbuzných druhů, lze považovat svatební obřadní tanec z Těšínska "bjoly" (D.2) za obřadní modifikaci volného (viz popis). Podobně je tomu v jablunkovských horách, kde také vniklo do svatebních tanců i her "točeni", nyní však ověnžokové (viz Jelínková, Z.: Lidové tance z Hrčavy).

Tance typu starodávného s typickou polonézovou částí a se závěrečným společným vířením třemi druhy vířivého kroku (viz popisy), zhusta ve zrychleném tempu, jsou doloženy ze všech dalších částí Těšínska (v popisech je uvádíme jako "širší Těšínsko" - Orlovsko s Karvinskem k Bohumínu a odtud k řece Odře a Ostravici). Tyto taneční formy se objevují pod různými názvy: vyvodzany, mesiaš (E. 1), tělenci (E. 2), zachodzeny nebo pouze t a n ě c . Jednou je název odvozen od funkce ("vyvodzany podobně jako např. v moravských Hodslavicích "zavaďak"), podruhé od písně (Mesiaš). Jindy konečně od taneční figury ("zachodzeny"). V Orlové byl podle Jos. Vluky tento tanec jednou nazván "taněc" (Mesiaš) se zaváděním tanečnic vč. nevěsty o svatbě tanečníkům. Jindy na různé taneční písně (např. Kam ty jeděš, muj Janičku nebo Zagrejtě mi do tanečka) pouze "tělenci". Objevují se však i ustálené formy na jedinou taneční píseň (funty z Orlovska - E. 3 - na píseň A ta naša Maryjanka velkou putnu měla). Od hranic moravských pronikal i horský typ lašského starodavneho (B. 1).

Tyto taneční formy, rozšířené po celém regionu, jindy omezené pouze na jednu nebo několik blízkých obcí. se skládají většinou ze dvou částí. První je procházka dvojic za sebou po kruhu za zpěvu jedné sloky taneční písně. Pak hudba přehrává předneseny nápěv a dvojice se na místě otáčí některým z daných tanečních kroků. Jindy se toto otáčení provádí na zvláštní dohrávku. U některých druhu (dříve to snad bylo pravidlem všude) se po skončení tance zahraje 2/4 dohrávka, na kterou se tančí buď nějaký druh polky nebo tzv. maďar (E. 1-2. E. 8) - protějšek moravské maděry, druhu cupavé polky. Podobně končí i ověnžok tzv. kulanym (A. 2-3) - rovněž druhem polky. Též starodavny bývá ukončen druhem zase přisedavé polky. V horském typu starodávného se kromě dvou základních figur procházky a točení objevuje individuální část - otáčení dívky na místě nebo po kruhu vpřed a skočný projev chlapce, založený jednak na ondrašovských prvcích, jednak na hajduchových z moravsko-slezsko-slovenského pomezí (B. 1).

Zajímavý pohled ze 40. a 80. let minulého století na některé z uváděných tanců z Jablunkovska a Těšínska poskytují především dva autoři těch dob: evangelický kazatel z Návsí u Jablunkova, Jan Winkler (1826-1874), a Frant. Sláma, autor publikace Vlastenecké putování po Slezsku.

Jan Winkler sbíral z popudu A. Vojt. Šembery národopisnou látku z Jablunkovska a uveřejňoval své studie a črty v Květech. Tak v r. 1844 zde vyšla jeho črta ze života místních horalů Sanitráři. V ní je popsána i zábava v krčmě. M. j. zde píše: *"Při stěně na lešení neb i na řemeslněji ustrojené pavlači sešli se tři hudebníci, jedny housle, jedna basa a cimbál... Mládež jim připíjí a háže peníze na cimbál. Počne se hudba ... v 3/4 taktu... Každý tanečník hledá svou tanečnici a vtáčí ji do kúleného čili daiče. Má pak tento kúlený své podruhy buďto šoustáním nohama nebo urychleným pohybem neb i povlovností svou od něho se lišící. Jsou to* ***kakús, kroček*** *a* ***smyk.*** *Po kúleném a jeho druzích zahlaholí v 2/4 taktě* ***kalamajka.*** *A hle: tu dvouhopsem na jedné noze všichni tanec měnějí a přes dupotný tříkrok na druhou nohu se postavují... až se zase 2/4 takt kalamajčin na rejdováka promění... Po odpočinku ... počnou hlasy na strunách se opět ozývat, a to tím taktem, jak* ***povolná*** *žádá, v níž každý pár soukromě v kruhu malém (= na místě v kolečku - Z. J.) povolným krokem kráčí, osoba proti osobě hledící. Zbystří hudba takt a všichni* ***chutnou*** *křepko a skočně tancuji. Tuť každý pár pohyblivě drepce a sebou metá, ba i rukama, rameny, hlavou tanec doplňuje."*

V uvedeném citátu jde o zábavu v jablunkovské krčmě a tančily se především různé druhy kolových tanců, počínaje daičem a kúleným. Uváděné obměny kolových tanců kakús, kroček a smyk pouze v posledním případě mají kontinuitu až do začátku 20. století, kdy ve sbírce Bartoše - Janáčka je otištěno několik nápěvů ke smyku (= druhu polky) z Bobreku u Těšína. Povolná je zachycena v otáčivé podobě přibližně tak. jak ji zaznamenala H. Podešvová více jak o 110 let později v Soběšovicích. ***Chutná*** je buď druh skočné polky nebo čardáše, které pronikaly nejen na Těšínsko, ale i dále na Opavsko ze Slovenska. Kalamajka - domácky zvaná kolomajka - je obecně rozšířeným tancem v mnoha variantech po celém horském i nížinném Těšínsku.

Pokud jde o tance z horského i nížinného Těšínska v citovaném díle Frant. Slámy, ze starší vrstvy tanců párových uvádí se z goralských obcí Javořinky, Istebné a Koňakova (všechny tři nyní na území polském v sousedství Hrčavy) tanec nazvaný tělence (cielęce) čili ověnžok (owięziak), ze kterého zachycuje "zachodzyni", při němž tanečník postupuje proti své tanečnici,

která před ním "skákavě utíká", a přitom (chasník) jednou nohou přidupuje. Potom "chopí svou tanečnici a rychlým tempem točí se s ní v kole... Muzika (dudy a cimbály!) dohrá a nový pár přistupuje do kola..." (s. 351).

Sláma se zmiňuje ještě jednou o "telecím" při popisu tanců v Jablunkovském průsmyku a v Mostech-Šancích na samých hranicích slovenských. Na s. 326 říká: *"Při telecím točí se sem a tam až se zas sejdou v kolo."* Dále se zmiňuje o čardáši v Mostech-Šancích, který prý zde tančí *"tak dobře, jako* v *sousedních dědinách uherských".* Z tanců figurálních uvádí tanec koval (s. 322), kozoka (E. 6), kolomajku (A. 4. C. 1-2, E. 5), křižák čili kačák podle taneční písně Kača, Kača plače, co ji je? (E. 4) - s. 324-5, masařskou čili řeznickou, komedianta (tanec s tleskáním), špacírpolky, strašák-gróžik (s. 326). Z kolových tanců je to sousedská a tance "skákavé" - patrně skočné polky, třasáky, lindry, hulány, maďary (s. 324). Z tanečních her uvádí "chytanou Káču"- starý honivý tanec na píseň Naša kočička zdurňala a v divokém tempu při honění Utěkej, Kačo. utěkej, a hru s přebytečným tanečníkem zvanou "žebrok" (s. 323-4). Na s. 325 pak připomíná píseň k tanci "volnému". Většina tanců je rámcově popsána.

Jak u Winklera, tak u Slámy není zmínky o samostatném mužském tanci, který býval jednak domovem v goralské oblasti, jednak podle Vluky se tančil různými poskoky na místě, prokládanými podupy, na píseň Šel chlop z roboty (E. 10).

Jak však vyplynulo z textu obou autorů, od 40. let min. stol. se kromě volného a ověnžoku tančily tehdy vznikající a rychle se šířící tance kolové, na nichž se podepsala jak česká polka, tak německý valčík - tajč, ale které záhy dosáhly na území Těšínska a rovněž i Opavska a Hlučínska mnoha krokových a stylových obměn (polka hladká, na šest - čapaná, čapak, třasak, polka - smyk, polka na valčík atp. vč. kúlaného - kúleného). Z kolových tanců 2/4 i 3/8 nutno jmenovat tance typu obkročáku, ať už šlo o šlapok, dvojkrok, linder (A. 6) nebo hulana (D. 6).

Pokud jde o mužské tance v oblasti horského i nížinného Těšínska, v oblasti Jablunkovska se uchoval v paměti mužský skočný tanec, který se zde v jednotlivých lokalitách vyskytoval pod názvy zbojnik - zbujnik - Ondraš - Jindřiškovsky taněc (B. 2-4). Tančil se na různé písně, např. V murovanej pivnici, ale i Ty, Ondrašku, synu mily... V Istebne a na Hrčavě a v sousední

Javořince byl znám svatební žerovný tanec dvanácti zbojníků a jejich kapitána, zvaný rovněž zbojník, na píseň Zbojnici, zlodžeje, kdože vás odžeje... (srv. Zahradníček. R.: Istebňanská svatba v archivu ÚEF ČAV v Brně, sign. A. 163). Tentýž tanec - hru popisuje i Jan Tacina (Gronie nasze, gronie..., s. 180). Podobné tance jsou i na slovenské straně, a např. i v Záhlinicích na Hané ("zbónicky"). Na Hrčavě byl tento tanec provozován až do konce 2. svět. války.

K mužským tancům náleží i "fazana", tančená dvěma muži čelem proti sobě a sestávající z různých poskoků s tleskáním rukama pod pokrčeným kolenem. Snad tento tanec, zapsaný H. Podešvovou ve Zpupné Lhotě 1960, má příbuzné druhy v tanci "tkač" z Orlové ze záznamu Jos. Vluky z Orlovska z konce min. stol., při kterém si dva muži podhazují pod koleny tkalcovský člunek za doprovodu písně Pije tkač, nimo zač, podobně jako při tanci Hdě ju maš - tu, tu, tu, kdy si zase podhazují pod koleny šátek. Jde o prastarý taneční jev. rozšířený kdysi po celé východní Moravě a Slezsku.

Podobně se tančí ve dvojicích i tanec "žabioř" - "žabski". V některých případech jej tančí dvojice smíšené ("žabi" ze Skřečoně).

Koncem minulého stol. se začaly na Těšínsku v některých územích přestávat tančit staré tance párové. Místo nich se však o to intenzivněji tančily tance figurální a taneční lny. Mezi nimi lze na první pohled rozeznat druhy, charakteristické pro oblast Slezska a přilehlého moravského Lašska (dvojan, trojan, kolomajky atd.). Další jsou známé pouze na Těšínsku, podobně jako v západní části Slezska některé pouze na Opavsku nebo Hlučínsku. Takovým tancem je např. na Těšinsku "gonšor" (D. 5). Zajímavým tancem je řezankový tanec s valčíkovým dovětkem, nazývaný na Těšínsku buď "škrobok" (Petřvald), myksik (Orlovsko - E. 7), smyk (Sedliště), Hühnerscharr - Hienerschorr (Jičínsko), Hühnerscharre (bývalý německý ostrůvek u Bielska-Bialy v Polsku), mikšik na Kysucích atp.

Tance trojicové, křižáky - křižoky (A. 5, C. 3, F. 3), některé tance řadové a taneční hry doplňují zajímavými varianty taneční repertoár Těšínská. Podobně i v goralské oblasti na Jablunkovsku.

K nejzávažnějším tancům obřadním patří tance svatební, ať je to již tanec při příchodu svatebčanů z oddavek do hospody (Mesiaš, tělenci), tančený především na píseň Mesiaš přišel...

(Orlová) nebo ve formě vyvodzaneho (zavádění). "Veselovy" byl pak čestným tancem ženicha a nevěsty a družky se starosvatem v kruhu ostatních svatebčanů. Bioly pak tančily postupně všechny vdané ženy s očepenou nevěstou. V území 3/4 tance typu volného - povulného nebo "taňce" se při jmenovaných obřadních tancích používalo taneční formy volného a taňce. V oblasti jablunkovských goralů pak osnovu obřadních tanců tvořil ověnžok "točeny" (víření ověnžokové v kruhu ostatních svatebčanů) - viz studii Z. Jelínkové Obřadní tance, mužské tance skočného rázu a tance točivé na Těšínsku, v tisku.

Celkem lze říci o tancích na Těšínsku. že jsou co do stylu a tanečních i hudebních prvků různorodé a pestré. Po stránce hudebně rytmické a pohybově figurální nesou kolorit horského pasteveckého prostředí, polské hudby a tanců typu chodzoného. taňce a povulného. tanců typu krakovjaku, obertasu - obertaneho a zvrtku z pomezí Moravy, Slovenska a Slezska, ale i melodiky a pohybové nomenklatury české.

Tance opavského Slezska

Podle Hany Podešvové (Lidové tance na Opavsku I., s. 2n) se názvu Opavsko jako pojmu etnografického užívá až po r. 1945. Hranice Opavska pak tvoří na severu státní hranice v úseku mezi obcemi Antošovicemi a Holasovicemi, dále hranice nového osídlení v úseku mezi obcemi Holasovice a Polanka nad Odrou a konečně řeka Odra v úseku Polanka nad Odrou a Antošovice.

Vnitřně se dělí Opavsko na tři podoblasti:

1. Vlastní (užší) Opavsko v opavské kotlině na soutoku řek Opav, Hvozdnice a Moravice:
2. Hlučínsko na levém břehu řeky Opavy:
3. Klimkovsko na východních výběžcích Nízkého Jeseníku mezi pravými břehy Moravice a Opavy a levým břehem Odry. Opavskou lidovou kulturu však mají obce Studénka a Pustějov na levém břehu Odry za pruhem nově osídleného území kolem Bílovce. Ostrov českých obcí kolem Spálova se již blíží lidové kultuře severohanácké.

Opavsko sousedí s následujícími národopisnými oblastmi: s Hlubčickem a Ratibořskem (Polsko), s etnograficky neidentifi-

kovatelným územím bývalých okresů Krnov a Vítkov, na jihu a východě s Hanou, Lašskem a Těšínskem.

Opavsko lze považovat za neobyčejně jednotnou oblast zvláště pokud jde o lidový tanec, píseň a zvykosloví. Rozdělení na tři shora uvedené podoblasti vyplývá z některých nepříliš podstatných rozdílů hlavně v kroji.

Pokud jde o lidové tance, ve všech uvedených podoblastech se tančily přibližně tytéž tance, rozdíly však jsou pouze v životnosti lidové tanečnosti, která byla ještě v době výzkumů v 50. letech tohoto století menší na užším Opavsku a větší na Hlučínsku a Klimkovsku. Na užším Opavsku byly lidové tance zatlačovány městskými společenskými tanci již koncem minulého století. Na Hlučínsku a Klimkovsku se tančily ještě až do 1. světové války, na Hlučínsku ojediněle i mezi oběma válkami. Na Klimkovsku se zachovaly vedle běžně rozšířených mladších vrstev lidových tanců i zbytky vrstev starších.

Z jednotlivých tanečních rodů a druhů na opavském Slezsku, jak se celé toto území v národopisné a vlastivědné literatuře nazývalo, se zde zachovaly všechny, i když některé jen ve vzpomínce pamětníků. Např. řetězový tanec kot - "honění kota" o svatbě připomíná Bartošův dopisovatel J. Flanderka z Jakubčovic. Svatební obcházení žen s očepenou nevěstou kolem dvou rozžatých svící, držených dvěma družičkami, uvádí zase Jan Vyhlídal v publikaci Naše Slezsko v r. 1903 (s. 101). Podobně zaznamenala spisovatelka, malířka a sběratelka Helena Salichová v publ. Ze starých časů v obci Kyjovicích. Popsala též dívčí kolo. tančené za zpěvu písní u muziky o přestávce.

Na Opavsku se setkáváme rovněž se zbytky mužských skočných tanců jak v literatuře a pramenech, tak ve vzpomínkách pamětníků. Byl to jednak cigan, tančený na píseň Choč baj sem ja ma mačičko cigan... (Neplachovice, Dvořiska aj.) se zvyšujícím se tempem postupně až do závěrečného vygradování. Tančil se zakládaným poskočným krokem - jeden v taktu. Zpočátku při volnějším tempu se nohy zakládaly za nohu stojnou širším obloukem se stejnosměrným úklonem trupu stranou. Při zrychlujícím se tempu byly poskoky úsečnější, ostřejší, bez výkyvů stranou. Tento tanec mohli tančit sólově nebo ve skupině buď muži nebo i dívky a konečně i smíšené dvojice (G. 29 - 31). Dívky si přidržovaly oběma rukama po straně široké, dlouhé sukně. Chlapci založili ohnuté paže na sebe ve vodorovné poloze ve výši

prsou. Ukončilo se seskokem do stoje snožmo. Byl to tanec vytrvalosti, možno říci soutěživého rázu. (Podle Myslivce říkali ciganu i "čardaš".)

Druhým tancem velmi příbuzným byl tanec s písní Šel chlop z roboty. Tančili jej muži před muzikou, podobně jako v Orlové a okolí.

Podle F. Myslivce i H. Salichové se obvykle po ciganu tančíval na Klimkovsku párový "čardaš" na píseň Pobil cigán cigánku - Tancuj, tancuj... Podle popisu Myslivcova poskakují tanečníci proti sobě, křižujíce střídavě vpředu nohy. Dívky přitom při každém poskoku ustupují nazad a chlapci jdou vpřed (1. - 4. takt). Pak (5. - 8. takt) ustupují nazad chlapci a dívky jdou vpřed. Následují dva úkroky stranou od sebe - oba vpravo, dva zpět (další 4 takty). Poslední čtyři takty každý se otočí sám na místě, křižujíce ve čtyřech poskocích střídavě nohy. Na Lalalala... dívka poskočí 2x dozadu, chlapec za ní a nato jde chlapec vzad a dívka za ním. Na původním místě se pak každý sám otočí čtyřmi poskoky, křižujíce přitom nohy. - V tanci se střídají hlavně křížené poskoky, pak úkroky na způsob dvojkročky a samostatná otáčka se závěrečnými poskoky. Schází točivá figura, která v žádném z čardášů párových nesmí scházet.

Ke starým skočným tancům na Opavsku patří podle Podešvové kozak, tančený dvěma chlapci čelem proti sobě, bez držení. Chlapci střídali poskoky v hlubokém dřepu střídavě přednožmo, únožmo a zánožmo. Střídali přitom nohy (Milostovice). Nápěv neznám. Podle Guberniální sbírky se tančil ve Slezsku v Hynčicích menuet i kozácký (Kosakisch). Jde snad o náhodu? Asi ne, neboť J. Šlanderka připomíná ve svých rkp. zápisech ***minet*** v Jakubčovicích.

O tanečních zábavách se na Opavsku tak jako podobně i jinde předváděly různé tance obratnosti, z nichž mnohé jsou velmi starého původu. Byl to tanec ***cepovy*** s přeskakováním roztočené hlavice cepu. Podobně ***mlyn*** neboli ***hodiny,*** ale i rozpustilý ***žabsky.***

K nejvýznamnějším a nejrozšířenějším tancům na celém Opavsku. Klimkovsku a kdysi též Hlučínsku náleží tanec polonézového typu, zvaný obecně t a n ě c (G. 1-6). Je z rodu tanců "točivých" typu starodávného, podobně jako na Těšínsku povulny - volny a kdysi též kroček. Jeho obřadní svatební obměna je bjoly. Na Orlovsku je to taněc - tělenci a jeho obřadní forma

zahajovacího ceremoniálního svatebního tance s funkcí slavnostního zavedení nevěsty a všech dívek a žen do tance. S dalším názvem se setkáváme v Bartošově pozůstalosti ve SA Brno, sign. G 33, K 10 - "lístky", heslo Tanec. Zde je uvedeno u obce Plesná, téměř na rozhraní Klimkovska a Hlučínska: "Smyk" tanec podobný naší "kúlané", po němž se tančí "maďař". - Jde o další název taňce ze širšího Opavska, odvozený zřejmě od rychlého přísunného "smykavého" kroku víření dvojice na začátku nebo po úvodní procházce. Hana Podešvová v publ. Lidové tance na Opavsku I, s. 22. soudí, že taněc z Opavska patří ke stejnému tanečnímu rodu jako chodzony v Horním Slezsku (Polsko), povulny, kroček aj. místní nebo regionální druhy a že jejich kolébkou je pravděpodobně historické Slezsko. A je rovněž možné, že tyto místní nebo regionální druhy byly podnětem vzniku polského národního tance ***polonézy.***

Na širším Opavsku. Klimkovsku a Hlučínsku lze tedy počítat k nejzávažnějšímu regionálnímu tanečnímu typu tanec 3/4 taktu polonézového rytmu, s bohatým písňovým podkladem. Z pohybového hlediska se skládá v podstatě ze dvou základních tanečních figur: z části *kročné* - z úvodní ***procházky*** tanečních dvojic, a z části *točivé* - ze ***společného víření dvojice*** na místě buď na určitou část tanečního nápěvu nebo na živější instrumentální dohrávku. Časem přistupovaly ještě další taneční figury, jako např. skočná figura v taňci ze Zbyslavic (G. 5-6), zapsaném Hanou Podešvovou v r. 1954 podle Jana Starečka a tančeném na píseň Svatý Jozef byl tesař učeny (kromě dalších písní). Při této figuře dvojice čelem proti sobě, chlapec zády do středu, se drží v předpažení za vnitřní ruce (dívka levou, chlapec pravou, druhé připaženy). V tomto postoji poskakují střídavě na vnější, vnitřní, vnější noze (na každou dobu jeden poskok) a druhá noha pokrčuje přednožmo dovnitř, chodidlo vytočeno špicí zevnitř, pata u nártu nohy poskakující. Trup mírně vytočen ve směru pokrčené nohy. V polonézové části postupuje dvojice vedle sebe levým bokem do středu, držení za vnitřní paže téměř v připažení, krokem našlapovaným na začátku každé doby na celé chodidlo (koleno povolí) a s nadnesením na konci každé doby, celkem tři kroky v každém taktu. - Jako zvláštnost se objevuje další figura: dvojice čelem proti sobě, dívka pravým bokem do středu, v držení za obě ruce v předpažení, postupuje v jednom taktu krokem přísunným (D vykročí pravou nohou vzad), krokem poskočným na pravé a

krokem s přísunem levou vzad (CH opačnou nohou vpřed). V dalším taktu totéž vzad za chlapcem. Tyto čtyři figury mohly dvojice různě kombinovat, takže skladba tance byla pestrá. Mohlo se začít točivou figurou (točením dvojice pravými boky u sebe, vnější spojené paže napjaty jako u valčíku). Krok víření byl buď trojdobý (krok pravou a přísun levou, krok - zvrt pravou, krok - zvrt levou - tedy jako u starodávného) nebo se tančilo třemi rychlými přísunnými kroky v taktu (oba vykročí pravou). Nebo třemi "šlapákovými" kroky v taktu - každý proveden ve druhé osmině zvrtem na noze výkročné.

U zbyslavického taňce se mohlo začít točivou figurou některým z uvedených kroků. Mohly následovat poskoky proti sobě. pak volným krokem se zhupy a napnutím nohy výkročné polonézová část a třeba jako čtvrtá figura mohly následovat ve dvojici čelem proti sobě přísunné a poskočné kroky jednou za dívkou, jednou za chlapcem. Jiný tanečník začínal vířením se zvrty v každé době taktu (tančí se "na jednu nohu"). Chlapec mohl vykročit pravou, dívka levou nohou. Pak následovala v postavení vedle sebe (chlapec drží dívku pravicí kol pasu, levice připaženy) kolébavá chůze dvojice dopředu a dozadu - vždy po několika taktech - a s vychylováním boků stranou. Další informátorka znala tanec jen s jednou - točivou figurou s vířením třemi kroky přísunnými v taktu, začínající při vykročení vnitřní nohou v podřepu a při přísunu vnější s volným napnutím pokrčené nohy. Tato čistě točivá forma měla několik obměn. Tak někdy se dvojice otáčely obyčejnými přičapovaným kroky (tři v taktu) v závěsu za lokty nebo v držení za pravé nebo levé ruce ve skrčení připažmo. V tomto případě se pak tanec skládal pouze z tohoto střídavého víření (viz taněc z Martinova a Nové Plesné, ze Svinova nebo taněc - starosvětsky z Jakubovčic - G. 7). Někdy po volném přičapovaném otáčení dvojice následovalo víření rychlejší, přísunné. tančené na instrumentální dohrávku k základnímu tanečnímu nápěvu. Tato jednofigurová točivá forma je nejjednodušší formou taňce. Podle Jana Stařečka se k tanci vyzpívala často jedna píseň o více slokách. Nebo se jen zpěvem začalo a pak již jen hrála hudba. Pokud jde o skladbu, uvedli jsme již, že mohla být různá. Nejčastěji se však střídala procházka (část A) s kroky na místě a s otáčením dvojice kolem společné osy. Tyto ostatní figury pak tvořily část B rychlejšího tempa.

Podle Marie Bohušové (varianty podle A. Bakaly ze Svinova a z Horní Lhoty - G. 1-4) zůstávalo pořadí figur ustáleno. Šlo o zvláštní druh přičapované chůze ve dvou taktech vpřed (na konci 2. taktu výdrž ve stoji výkročném a se zhupem na druhou a třetí dobu taktu). V dalších dvou taktech pak ustupovala dvojice stejným krokem nazad. Ve druhé části tance dvojice vířila v postavení pravými boky u sebe třemi rychlými přísunnými kroky v taktu. Další varianta podle M. Bohušové - tzv. slezsky taněc, začíná po předcházejícím předzpěvu na místě procházkou (6 kroků s pohupy do podřepu vpřed, 6 kroků vzad). Po procházce následuje víření levým bokem u sebe, držení navzájem levou rukou zpředu kolem pasu. pravé volně položeny na levých pažích partnera, přeměnným krokem, doplněným krokem obyčejným. Vykračuje vnitřní - levá noha do podřepu. Tancům tohoto druhu se na Opavsku říkalo též "starosvětsky". Tato částečně ustálená forma se postupem času začínala omezovat na užší písňový okruh, v mnoha případech pouze na píseň jedinou. Další drobné doplňky (poklona) dodávají tančí na důstojnosti a určité obřadnosti.

Třetí skupina tanců typu starodávného představuje tance nápěvového typu taňce, ale vázaného pevně na jedinou píseň. Jednotlivé taneční figury jsou jednak přejaty z taňce (zátočky za pravé a levé lokty nebo v jiném držení, chůze vpřed a vzad), jednak jsou jiného, novějšího původu (klek dívky v "hrušce" a obcházení tanečníka kolem ní atp.). Tančí buď jednotlivé dvojice po kruhu nebo čtveřice ve dvou řadách proti sobě (viz slezsky taněc z Krásného Pole - G. 9). s obměnou dvě a dvě dvojice v postavení do kříže. Všechny uvedené formy figurálního charakteru se tančí na píseň V kolaji voda (G. 8). (Jednotlivé příklady uvedeny ze studie Hany Podešvové vývoj Taňce na Opavsku.)

Původní a jediné záznamy taňce z Opavska pocházejí ze záznamu prof. náboženství Frant. Myslivce v Opavě (nar. 1873 v Dolní Lhotě u Klimkovic, zemř. 1934 v Opavě), které publikoval pod názvem Naše staré národní tance, sešil I. a Staré národní tance na Opavsku, díl II. Tance z údolí Porubky a na Bílovecku.

V pojednání o tancích z Opavska v sešitu I. třídí tance podle obsahu ("napodobení výjevů ze života hospodářského" atp.). Mezi těmito příklady uvádí 25 názvu tanců a tanečních her. Dále pak píše: *"Některé jsou čistě zábavné... Byly obecně nazývány "taněc". Zábavné tance se tančily podle nápěvů písni, např.: Na*

Sionskej hoře kvitek kvete, V kolaji voda, Oj, vim čič ja v poli lesku. Většina z nich byly tance všeobecně známé, menší jejich část byly tance místní nebo krajinské... Zachovaly se dosud, ne tančí se již všeobecně, ale aspoň ještě zatančí si je starší lidé při svatbách. Největší obliby docházely v Krásném Poli a v okolí, kde se nejdéle udržely." V dodatku k tancům I. sešitu připojuje, že se tančily na Opavku, Klimkovsku a Bílovecku. Jmenuje informátory ze Studénky, Slatiny.

Ve II. dílu popisuje "taněc Na Sionské hoře" jako tanec o dvou figurách. Začíná točivou figurou - střídavé víření třemi rychlými přísunnými kroky v taktu, nejprve ve dvou taktech vpravo, pak ve dvou taktech doleva. Opakuje se ještě jednou. Pak *"se pustí a otáčí se každý sám na svém místě"* (jde o novou - individuální figuru).

Nebo se začíná procházkou dvojic za sebou po kruhu levým bokem do středu ve 4 taktech dvanácti kroky vpřed. Pak následuje víření ve dvou taktech vpravo, ve dvou taktech vlevo. Pak se opět otočí každý sám na místě.

Podobně se tančí na písně Už sem se oženil. Svobodo, svoboděnko. Popis se shoduje s tancem Na Sionske hoře - forma točivá nebo s procházkovou částí.

Dále je popsána zfiguralizovaná forma taňce na píseň V kolaji voda. Kromě taňce popisuje v I. sešitě tanec cigan s pozn.: *"Cigan - též čardáš zvaný, tančený dle písně Choč baj sem ja, ma mačičko, cigan..."* Tančí se známým způsobem. Na Klimkovsku prý se hned po ciganu tančil čardaš párový podle písně Pobil cigan ciganku (jde o zafixovaný tanec na taneční píseň, složený z jednotlivých čardášových prvků - poskoky, úkroky stranou, pak každý sám poskočí a opět CH a D proti sobě zkřižmo poskakují).

Ve Slezských národních písních, tancích a popěvcích popisuje kromě "taňce" Na Sionske hoře a Už sem se oženil ještě taněc Mladošč, mila mladošč (bez lokality), Zahrajtě mi do kolečka z Krásného Pole a svatební taněc při čepení Volaři, volaři, skládající se jen z otáček střídavě vpravo a vlevo vždy třemi obyčejnými kroky v taktu. Držení nejprve jako k valčíku, ale posunutě pravými boky k sobě. Později v závěsu za pravé a levé lokty, při čepení se otáčejí družky za zpěvu písně v kole. V jeho středu pak tančí uvedeným způsobem jako první tanec očepená nevěsta s první starosvatkou. Po stranách tančící dvojice stojí dva družbové s hořícími svícemi. Podobně se střídavými zátočkami

v obojím držení obyčejnými, trochu zvrtanými kroky (3 v taktu), tančí páry i předcházející tanec Zahrajtě mi do kolečka.

Jan Vyhlídal v Našem Slezsku přejímá četné informace o tanci od Myslivce, vedle Vluky prvního zapisovatele slezských tanců. Mnohé cenné údaje přináší i z vlastních výzkumů. Podobný obřad s tancem po čepení, jak popisoval Myslivec, líčí na s. 101-104 z Poruby a okolí a ve Slavkově. Jeho protějškem je v Šenově u Petřvaldu "vyvodzany" na světské i svaté písně (Mesiaš přišel, Přerozkošny stav manželsky).

Podle Hany Podešvové a Marie Bohušové se tančily na Opavsku a Klimkovsku dvoudobé točivé protějšky taňců, tzv. vrtky - G.11-2 (srv. zvrtky na Lašsku a Kysucku).

Podle Hany Podešvové se údajně tančil vrtek na Opavsku na celou řadu písní. Před tancem se prý vždy zpívalo a pak se tančilo. Pak při opakování nápěvu hudbou dvojice se otáčely na místě v držení navzájem v objetí (ruce navzájem na pažích) šlapákem na 1/4 kola (obratnější snad na 1/2 kola), v taktu 2/4 dva kroky se zvrtem a zpočátku s mírným výkyvem těla, který se při větší rychlosti vytrácí. Vrtek byl zapsán v několika obcích pod různými názvy: ***vrtek*** - Svinov, Zbyslavice; ***na jednu nohu*** - Zbyslavice; ***trdlovak*** čili ***šlapák*** na celé kolo - Svinov.

Možná právě k tanci typu vrtku nebo některého dalšího podobného vířivého tance lze přirovnat tanec, označený jako točivý, na který se vztahoval již v 16. stol. zákaz tančení spolu s dalším tancem "honivým" v městě Krnově. Objevitel tohoto zákazu z r. 1551, vtěleného do městského řádu Krnova ve Slezsku, V. Prasek, publikoval podstatnou část celého znění ve Vlastivědě slezské, II.díl s. 96. Zprávu přecitoval Č. Zíbrt v Jak se kdy v Čechách tancovalo na s. 188n.

Podle Praska se v Krnově zapovídaly "noční tance, zvlášť ***točivé*** a ***honivé".*** Ze zákazu dále vyplývá, "že o svatbách smí jen 12 a 12 párů tančiti najednou". A *"kdo by o svatbách při tanci se točil, zohýbal, skákal, propadne, nechť žena, nechť muž, 12 gr. anebo tři dny do klády přijde. Mladík tančící, který by se svlékl, propadne kabát a bude dán do vězení".*

O tomto nejstarším zatím údaji o tancích z území Slezska (hajduckým tanec těšínských Valachů - pastýřů, tančený o trhu v Těšíně, připomíná M. Zeiler ve své Topographia regni Bohemiae, Moraviae et Silesiae až v r. 1650. kdy tento spis vyšel ve Frankfurtu) Prasek usuzuje, že "tancem točivým míněn je tanec

nynější ovád (na Moravě zvaný i hovado - Z. J.). kde tanečnice se na jednom místě točí. při čemž sukně jí jsou jako křídly".

Tanec ovád, uváděný Praskem jako příklad točivého tance ve Slezsku a přejatý Zíbrtem, je vlastně shodný s tancem šlapákem, švihákem atp., tančeným běžně doposud ve dvojicích v různých částech Moravy a Slezska. Základním tanečním krokem je krok obkročákový, prováděný zhusta se zvrty a s nadnášením z celého chodidla do polovýponu. Buď se tančí na místě (tančí-li se s otáčením na každé noze o čtvrt kola). Při otáčení při každém kroku o půl kola postupuje dvojice vpřed po kruhu. Určitou obdobou dvoudobého šlapáku je třídobý lindr, lendr - podle Janáčka "lipový" - při němž někdy se krok graduje až do poskoku.

Pokud jde o tanec ***honivý,*** přirovnává Prasek správně tento tanec ke kotovi, svatebnímu honivému řetězovému tanci (ve vázaném řadu tanečníků a tanečnic) za doprovodu ještě podnes známé písně Naša kotěnka brňavá chytila vrabca, strnada. Jiná forma, rovněž honivá, je taneční hra ve dvou proti sobě stojících řadách, v jedné chlapci, ve druhé dívky. Jde o určitou a ve Slezsku i na Moravě hojně rozšířenou taneční hru typu Na kočku a na myš. Čeněk Zíbrt dokládá k Praskovu názoru, že v době vydání zákazů krnovských se tančil v Polsku podobný tanec, zvaný "goniony" (srv. Mikolaj Rej z Nagłowic v knize Żywot człowieka pocziwiejś, vydané r. 1606, s. 194).

Figurální tance z Opavska. Klimkovska a Hlučínska uvádějí v bohaté míře sbírky tanců L. Šindelářové - Hořké, H. Podešvové, F. Myslivce a dalších. Jejich charakteristiku dokreslují příslušné studie, zvláště H. Podešvové - Dymerové. Především na Opavsku je ovlivnila česká polka. Polka, krok přeměnný a chůze jsou zde nejčastěji zastoupenými kroky v dvoudobých tancích. Na Hlučínsku a užším Opavsku lze zase pozorovat příbuzenství s tanci polskými. V Bolaticích a Darkovicích se tančí krakovjak, kozeza (Dvořiska, Horní Lhota), ve Dvořiskách bulger - Hněvala se na mě (G. 28), tamtéž a v Horní Lhotě rybař, ale též Na śklanej hoře - mazurek (G. 38) a další. Známé jsou i nejrůznější druhy šotyšek, kalamajky (G. 34), hulani (G. 15 a 33), tance řemeslnické (G. 17), křižáky (G. 25), tance trojicové atd. K tancům řadovým (dvě řady proti sobě) patřil zajisté i tanec kostušky, vzpomínaný staršími sběrateli, ale bohužel již neznámý.

Bohatá byla i zásoba kolových tanců a tanečních her. Velké množství stylově odlišných polek (G. 20-1, G.39-40), lendrů - lindrů (G.19), tajčů a šlapáků doplňuje taneční repertoár celého širšího Opavska.

Tance jsou v této publikaci označeny stejným alfabeticko-číselným znakem jako na videokazetě. Pod názvem každého tance je uveden čas umístění tance na kazetě od začátku programu v pořadí hodina - minuta - vteřina. Letopočty za jmény interpretů označují rok jejich narození, příp. úmrtí. Doby (čtvrťové noty) v taktech jsou označeny malými písmeny (a, b, c), osminy písmeny a číslicí (a1, a2, b1 atd.) s výjimkou 3/8 taktu, kde jsou označeny jen písmeny (a, b, c).

Zdenka Jelínková

Ediční poznámka

Vzhledem k praktickému určení této publikace neoznačujeme v textech písní přechýlené samohlásky c a o / y o a atd., jejichž výslovnost se ostatně ve Slezsku téměř obec od obce liší.

J. M. K.

A. GORALSKÁ OBLAST

Hrčava

(0:01.25)

A.1 GAJDOŠSKÉ DUO

(0:01.32)

Typickým hudebním doprovodem zpěvů i tanců na Hrčavě a v nejbližším okolí byla gajdošská muzika. Obvykle se skládala z "gajdka" a "skřipka".

Z myšlenek sběratele, badatele a autora monografie "Hrčava" z roku 1958 dr. Ivo Stolaříka o hrčavské lidové písni a hudbě:

"... Hrčavskou píseň, zejména taneční, ovlivnily gajdy tak výrazně, že si není možno jedno od druhého odmyslit..."

"... Nejoblíbenějším nástrojem na Hrčavě byly a dodnes jsou gajdy..."

"... Ladění starých Zogatových gajd odpovídalo nejčastěji stupnici E-dur..."

"... Zdejší způsob zpěvu ... spočívá v uplatnění prsního tónu, tzv. "přirozeného hlasu", to znamená, že zpěvák tvoří tón v krku, nepomáhá si resonancí a musí proto křičet. Takovýto způsob zpěvu umožňuje velikou hlasovou sílu a nutí zpěváka k tomu, aby melodii dostal do vysoké polohy. Tento požadavek je splněn laděním gajd, takže zpívané melodie většiny písní (nejvyšším tónem je nejčastěji VI. stupeň) dosahují vždy Ir notového znění. O dynamice zpěvního projevu se u "přirozeného hlasu" nedá ovšem mluvit..."

Hrají hudebníci z Hrčavy Vladislav Zogata (1932) na gajdy a Eduard Turoň (1928) na housle.

A.2 OVENŽOK A KULANY
(0:03.00)

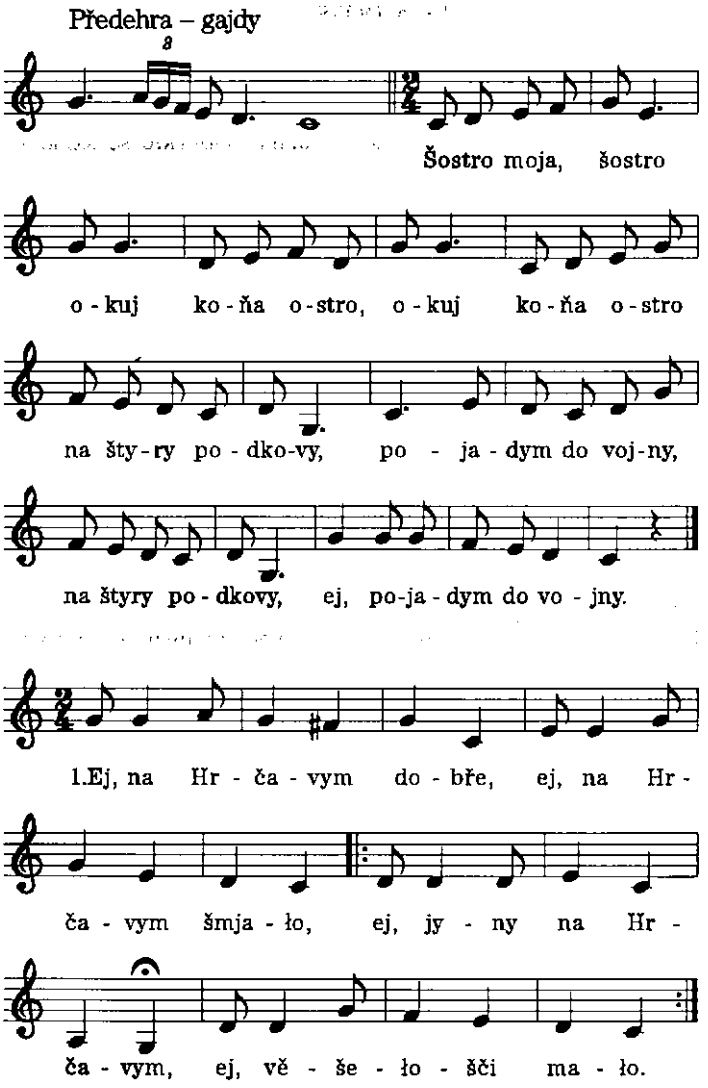

2. Ej, dudni že mi dudni,
ej, něbedym tu tři dni,
|: ej, enym godžinečku,
ej, se svum galánečkům. :|

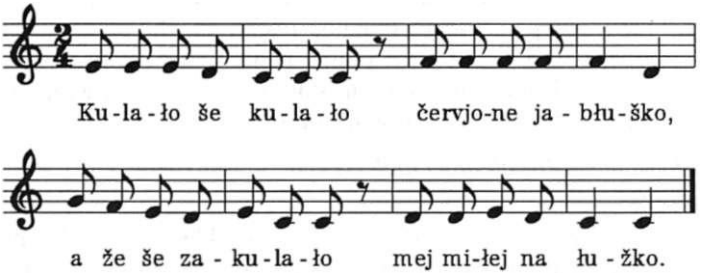

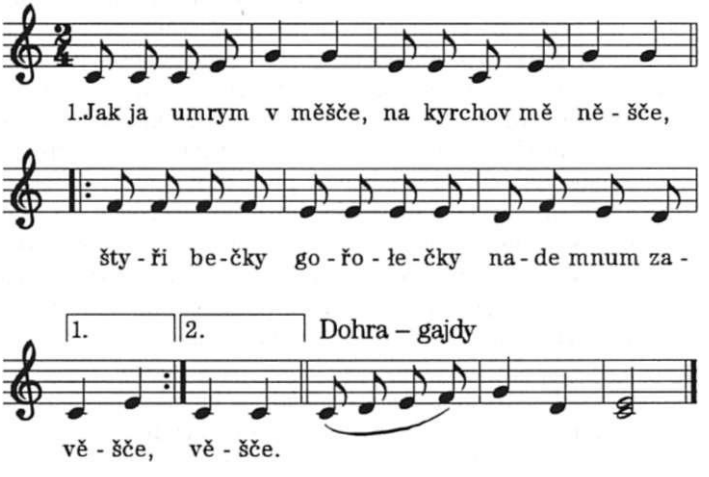

2. Ludě pujdum z mjasta,
bendum še pytali,
|: co šče to tu za lajdáka
v tym měscu nechali. :|

Ověnžok

Tančí dvojice smíšené, rozestaveny volně v rozptylu před muzikou čelem k muzice, dívka po pravici chlapce.

Dvojice:

a) stojí při zpěvu volně vedle sebe, bez držení za vnitřní ruce (obě paže v připažení).

b) drží se za vnitřní ruce. vnější paže v připažení,

c) drží se navzájem vnitřníma rukama: CH drží D pravicí kol pasu, ona položí levici ohnutou v lokti na jeho pravé rameno. Vnější ruce v připažení (volně podél těla). Pevný postoj na plných chodidlech v mírném stoji rozkročném bočném, vnější noha vpřed. Nebo v mírném stoji rozkročném čelném.

Popis jednotlivých tanečních figur

"Spif"

Zpěv tanečních písní (zpívají muži) se vkládá pravidelně mezi jednotlivé taneční figury (zachodzyni a točeni). Taneční písně většinou 2/4 taktu, avšak nezřídka zpívané i v taktu 3/4 nebo střídavém, jsou předzpěvovány volně (čtvrtka = 46 - 92, někdy však i méně), rytmicky uvolněně až do volné kantilénové formy. Jsou doprovázeny rytmickým přenášením váhy těla v rytmu zpívané písně: je-li píseň zpívaná výrazně dvoudobým rytmem, je pohybový doprovod (přenášení váhy těla ve stoji rozkročném čelném nebo bočném střídavě vpřed a vzad nebo vpravo a vlevo stranou) prováděn pravidelně dvoudobě. Tempo je volnější proti oběma tanečním figurám - hlavně proti třetí figuře - víření. Při předzpěvu písní s taktem trojdobým nebo střídavým, či nepravidelným se přenášivý pohyb z nohy na nohu přizpůsobuje rytmu přednesu písně (např. protažením přenášivého pohybu směrem vpřed na vnější nohu se závěrečným poklesnutím v kolenou aj.). Při přenášení váhy těla zůstávají chodidla na místě, při pohybu vpřed se částečně uvolňuje od země pata vnitřní nohy a při pohybu vzad nadzvedne žena poněkud špičku pravé (vnější) nohy. zatímco muž se natáčí mírně trupem zevnitř. Tento pohyb podtrhuje ještě vytočením levého ramene a tím i celé paže zevnitř. Při pohybu vzad se tanečníkovo levé rameno a celá paže vytáčí mírně zevnitř (ruka zůstává dlaní stále přivrácena k tělu). Levá tanečníkova paže má při tomto pohybu tendenci částečného ohýbání v lokti (při vtáčení dovnitř - v lichých taktech) a mírného napínání (v sudých taktech při přenášení váhy těla vzad na vnitřní - tanečník na pravou nohu). Chodidla vzdálena od sebe asi 3/4 stopy.

1. takt - a: Ze stoje rozkročného bočného, vnější noha (CH levá, D pravá) vpřed, kývavé přenesení váhy těla z vnitřních nohou vpřed na vnější, pánev se vysune poněkud vpřed, pata vnitřních nohou se poněkud nadzvedne. Pravá paže tanečnice volně podél těla. Chlapcova levice mírný kývavý pohyb s mírným vybočením z ramene vpřed dovnitř.

   b: Dotažení pohybu z a): s malým hmitem v kolenou - D povolí v koleně poněkud pravou nohu, levá rovněž poněkud poohnuta se současným zastavením pohybu vpřed. Levá noha po dokončení pohybu na pološpičce, rovněž v koleně poněkud pokrčena ("poklesnutí do kolen"). CH podobně, ale na opačnou nohu a výrazněji, zvláště při hmitu v levém koleně. Současně s výrazným ukončením přenesení váhy těla vpřed hmitem v koleně se dokončí výrazně i pohyb levé paže do pokrčení předpažmo dovnitř dolů.

2. takt - a: CH i D přenesení váhy těla vzad na vnitřní nohu. Vnější noha se v koleně pozvolna napíná. Levá paže CH se zvolna napíná obloukem dolů.

   b: Dokončení přenesení váhy těla na vnitřní nohu. Pravá noha D se špičkou částečně odlepí od země. levá noha CH rovněž. Levá ruka CH dokončí pohyb napnutím v lokti do mírného odpažení a vytočením levého ramene poněkud zevnitř.

Zachodzyni

Na první přehrání nápěvu hudbou volným tempem (podle Gelnara čtvrtka = 88 - 92 - 96). Je-li píseň krátká, tedy se přehraje dvakrát, dvojice se obchází po trojúhelníkovité nebo kruhovité dráze s obraty, každý individuálně, v určitých více méně nepravidelných intervalech. Před zahájením zachodzyni se dvojice pustí, odstoupí od sebe a natočí se k sobě pravým bokem. Obcházejí se ve vzdálenosti asi 1 m od sebe pevně nakračovaným krokem obyčejným nebo silně zadržovaným a poněkud zadrhávaným krokem přísunným nebo naznačeným krokem přeměnným, provedeným rovněž zadrhávaně.

CH je při zachodzyni nachýlen poněkud dopředu trupem i hlavou, krok je strohý a úsečný a je doprovázen kývavými pohyby paží v pokrčení předpažmo dolů dovnitř, pěsti mírně sevřeny. Při pohybu vzad se ruka poněkud napíná v lokti. Pohyb paží se provádí souběžně s výkročnou nohou (při výkroku levé nohy

vpřed kmih levou ohnutou paží vpřed, při kroku pravou nohou pravou rukou vpřed).

D má při zachodzyni obě paže volně podél těla (přidržují sukně), hlava je mírně schýlena, pohled dolů.

Při zachodzyni se vykračuje libovolnou nohou. Rovněž pohyb paží u CH může mít malé obměny (tanečník pohybuje např. jen levou paží, zatímco pravá je dole v připažení).

CH: 1. takt - a: Jeden rázný, pevný krok levou nohou mírně šikmo vlevo vpřed. Noha došlápne na celé chodidlo.
b: Pravá noha zůstane vzadu na celém chodidle a jen nepatrně se posune směrem k noze výkročné.

2. takt - a: Jeden malý rázný krok pravou šikmo vpravo vpřed, noha spočine pevně na celém chodidle. Při pohybu pravé nohy zezadu dopředu (při kroku vpřed) se levá noha poněkud v koleně povolí, mírně se zhoupne. (Je to mezi druhou dobou 1. taktu a první dobou taktu 2.)
b: Levá noha naznačí přísun jako v 1. taktu - b).

3. takt = 1. takt atd.

Paže: pravá paže tanečníkova je volně spuštěna podél těla. levá paže se pohupuje volným, ale rázným pohybem ze zapažení šikmo dolů do skrčení předpažmo dovnitř, a to tak, že v lichých taktech se paže pohybuje zezadu vpřed nahoru (souběžně s krokem levou nohou vpřed), v sudých dolů (souběžně s krokem pravou nohou vpřed).

D: Na první dobu 1. taktu provede z výchozího postavení půlobrat vlevo a vykročí šikmo vlevo nebo vpravo vpřed. Postupuje za tanečníkem stejným krokem. Obě paže má stále volně spuštěny podél těla.

Při zachodzyni může tanečník vykročit také pravou nohou vpřed, tanečnice levou. Tanečník s tanečnicí si sobě navzájem spontánně při obcházení vyhýbají - jeden nebo druhý udělají občas úhyb jedním krokem obvykle s malým naznačeným přísunem stranou nebo vzad atp. Tanečník i tanečnice dělají při zachodzyni libovolný počet kroků, prokládaných prudkým obratem, spojeným často s úhybem vzad. Tak tanečník udělá někdy dva. někdy tři kroky a pak obrat. I tanečnice sama volí libovolně počet kroků i dobu obratu (viz na videosnímku).

Obrat CH i D:

a: vykročí levou nebo pravou nohou;

b: obrat na noze výkročné prudkým trhnutím o 90°, případně i o více, na pravé noze doleva, na levé doprava. Obrat je proveden prudce a po obratu pokračují oba (pokud neprovedou úhybný krok) jako v prvých taktech. Provádějí-li úhybný krok, pak udělají na 1. dobu dalšího taktu malý krok šikmo stranou vzad (levou nohou šikmo vlevo vzad. pravou šikmo vpravo vzad).

Po dohrání sloky, při které se tančilo zachodzyni, se tanečník zastaví, dupne nebo tleskne, tanečnice k němu dvěma kroky přistoupí, postaví se pravým bokem k jeho pravému boku a uchopí se k víření - točeni.

Točeni

Na druhé přehrání nápěvu hudbou rychlejším tempem (podle Stolaříka čtvrtka = 112 - 126, podle Gelnara 132 - 138) dvojice víří na místě kolem společné osy vpravo zvláštním krokem se zvrtem na ploše chodidla (zvláště u tanečníka). Krok ověnžoku působí stroze, až těžkopádně u tanečníka a velmi zdrženlivě a cudně u tanečnice. V tanci a v jeho strohosti je velké napětí. Tempo je dosti svižné, přesto podle jednoho z údajů I. Stolaříka bylo toto tempo velmi pomalé (čtvrtka = 92). Takto prý tančíval Josef Haratyk, který tvrdil, že se musí tančit tak, aby se ani v kožichu nezahřál. Avšak při provedení na filmovém snímku z roku 1949 tančí i sám Haratyk třetí figuru - točeni rychleji.

CH: 1. takt - a: Levá - vnější noha udělá malý krok vpřed po obloučku tak. že střední část jejího chodidla je vzdálena od špičky pravé - vnitřní nohy asi čtvrt stopy a její špička směřuje dovnitř. Pravá - vnitřní noha vytočí současně nadlehčenou patu doleva. Její přední část chodidla zůstane na zemi na místě.

b: Nepatrně se nadnese na přední části obou chodidel a nadlehčí paty. Pravou - vnitřní nohu posune současně po zemi nepatrně vpřed po obloučku, patu vytočí doleva a došlápne na ni. Vnější - levá noha se současně prudce vytočí ("zvrtne") na přední části chodidla zevnitř.

2. takt = 1. takt atd.

Zhusta vykračuje tanečník vnitřní - pravou nohou. V tom případě:

1. takt - a: Posune pravou nohu nepatrně téměř po celém chodidle po obloučku vpřed (špice vytočena doprava), koleno mírně povoleno.
   b: Malým nadnesením na pravém chodidle a zvrtem pravého chodidla doleva (pravá pata se vysune doleva) se pootočí asi o 45° vpravo a současně předkročí levou nohou před pravé chodidlo tak, že špice pravého chodidla směřuje ke středu chodidla levého. Levá noha došlápne celým chodidlem na zem.
2. takt - a: Nadlehčením obou pat zvrt na střední části chodidel obou nohou s otočením asi o 45° vpravo. Chodidla - zvláště pravé zůstávají na místě, jen se stočí prudce patami doleva. Nyní jsou téměř paralelně, pravé vysunuto vpřed (pravá pata je vedle levé špice).
   b: Levá noha udělá malý krok vpřed po obloučku před pravou nohu. Pravá noha se současně nadnese a zvrtem na střední části chodidla se pootočí asi o 45° doprava. Po dokončení kroku jsou chodidla postavena vstřícně: levé vtočeno špicí doprava před pravým tak. že pravá špice směřuje ke středu levého chodidla.
   Všechny další takty se pak rovnají 1. taktu.
   D: Obchází malými krůčky na celých chodidlech kolem CH. Chodidla klade po obloučku vpřed a našlapuje na celou nohu. Někdy - hlavně starší tanečnice - provádí jednotlivé kroky s malým zvrtem na ploše celého chodidla a s pootočením paty doleva.

Tanečník i tanečnice vykračují někdy vnější nohou, někdy vnitřní, podle toho, jak stačí zachytit rytmus tance. Objevují se proto v tanci při víření jisté nepravidelnosti (nevykročí oba stejnou nohou atp.). Správné by bylo, aby oba vykročili vnitřní nohou. Často však tanečník vykročí vnější (levou), tanečnice vnitřní (pravou) nohou. Vlastní osu otáčení dvojice tvoří pravá (vnitřní) noha tanečníkova, která po celý tanec spočívá na místě, jako by byla přibita špicí k zemi. Kolena při otáčení tvrdě pérují.

Taneční skladba a uvedení do tance

Ověnžok se skládá ze tří částí: předzpěvu taneční písně s doprovodnými rytmickými pohyby, zachodzyni a točeni, které

následují za sebou v uvedeném pořadí. Jednotlivé figury jsou postupně gradovány co do tempa. To vše má vliv na růst intenzity a napětí celého tanečního tvaru, který působí jako hutný, sevřený, emocionálně silně působivý celek. Nemalou měrou se na tom podílí i doprovodná hudba a množství i rytmická a melodická pestrost ověnžokových písní.

Ne vždy se však podle Pavla Zogaty tančívaly všechny 3 figury. O tom svědčí i lidové označení taneční formy: "ověnžok zachodzyny", "ověnžok točeny". Oba pojmy jsou odvozeny od jednotlivých figur. Tak "ověnžok točeny" se skládá pouze ze 2 figur: z předzpěvu taneční písně a z ověnžokového víření. Pojem "ověnžok zachodzyny" se vztahuje na úplnou třífigurovou formu ověnžoku v pořadí spif - zachodzyni - točeni. "Ověnžok točeny" - pouhé ověnžokové víření - býval v některých případech hlavní taneční figurou např. ve svatebním tanci "vyvodzonem" a "bjołem". stejně jako při taneční hře "šatečkovem".

Ověnžok začínal sólově - tanečníci si jednotlivé tance poroučeli jako sólo. za které muzice zaplatili. Bývalo však pravidlem, že po první předzpívané sólové písni se připojovali další tanečníci a tanečnice. Po jedné sérii ověnžoku pak si podobně poručil tanec další atd.

Na začátku tance se tanečník postavil před muziku, zaplatil jí nebo poručil muzikantům pití a pak si zazpíval některou z ověnžokových písní (první sloku). Ku konci zpěvu dupl dvakrát nohou, kývl na vybranou tanečnici nebo na ni zavolal jménem. Ona k němu přišla, postavila se vedle a na opakování nápěvu písně hudbou poprvé začalo zachodzyni. Pak hrála hudba dále poněkud rychleji a dvojice se točila na místě. Od druhé sloky nebo od další písně si zavolal kamarády "na pomoc". Ti však obvykle zpívali při tanci ty písně, které začínal první tanečník. Stejně si pak platil a tančil další tanečník atd. Tanečnice někdy přicházela k tanečníkovi - sólistovi - na jeho zavolání krokem "zachodzyni". Po ověnžoku se vždy tančívalo na závěr "kulanego" - "kulany".

Kulany - kulanego

Podobně jako u valašského a lašského starodávného se tančila zásmažka, tak se tančilo "kulane" nebo "kulany", "kulanego" po ověnžoku. Byl to zvláštní druh goralské polky. Název je pravděpodobně odvozen od jedné z tanečních písní Kulało še, kulało...

Tančí dvojice smíšené v držení ke kolovému tanci zavřeném - v objetí: D podvleče pravici pod levicí CH v podpaždí. CH uchopí D podobně. Levé paže položeny ze strany přes pravé rameno protějšku.

CH: 1. takt - a: Výkrok levou nohou, pravá přísun s mírným nadnesením na přední části chodidla a s otočením o půl kola vpravo.

b: Dokončení obratu a došlápnutí na obě paty.

2. takt = 1. takt, ale opačnou nohou.

D: Tančí hladkou, drobnou polku. Vykračuje opačnou nohou, než-li CH.

Dvojice se může otáčet doprava nebo doleva.

Jiný způsob provedení podle Jos. Haratyka a M. Vavřačové:

CH: 1. takt: Krok hladké nepříliš výrazné polky; vykročí pravá noha.

2. takt: Jeden krok levou nohou (našlápnutí na celé chodidlo) s pootočením asi o půl kola vpravo s mírným podřepem. Pravá noha přisune na způsob "valčíkové polky", tančené valčíkem ve 2/4 taktu. Často však při tomto přísunu při poklesu na levé noze pravá noha CH se sune špicí po zemi až dozadu mírně křížem za chodidlo levé nohy. Dopad levého chodidla patou na zem je ostrý, taneční pohyb se na chvíli zarazí.

Některý CH tančí tímto krokem i v 1. taktu, ale pouze s přísunem druhé nohy k noze výkročné při otočení asi o půl kola vpravo. Druhá noha nekříží, pouze v 2. taktu.

D: Tančí drobnou, hladkou polku s mírným náznakem pérování. Našlapuje na celá chodidla měkce, pružně.

Tančí a hrají členové souboru Javorový z Třince Antonín Boruta (1956) a Alena Borutová (1955 - 1996), hrají jako v A.1.

A.3 OVĚNŽOK A KULANY
(0:11.29)

Předehra – gajdy

Za Ja-błu-nkovym šedym

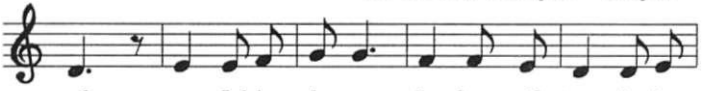

mil, za Jabłu-nkovym še-dym mil, tam še łu-

či-čka ze-li-ni tam še łu-či-čka, ze-li-ni.

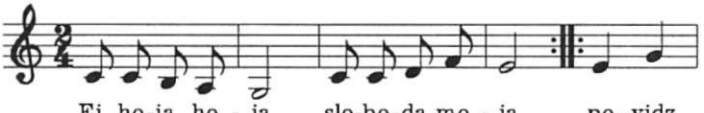

Ej, ho-ja, ho-ja, slo-bo-da mo-ja, po-vidz

že mi mo-ja najmi-le-jša, či bendeš mo-ja.

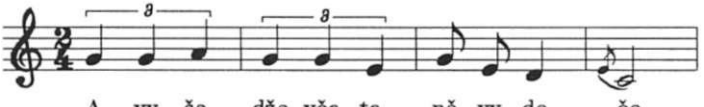

A vy še, dže-vča-ta, ně-vy-do-če,

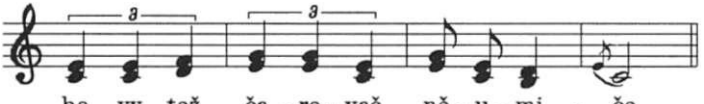

bo vy tež ča-ro-vač ně-u-mi-če,

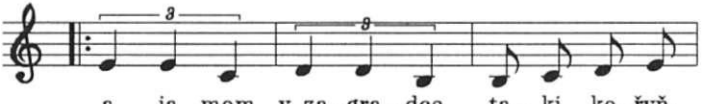

a ja mom v za-gra-dce ta-ki ko-řyň,

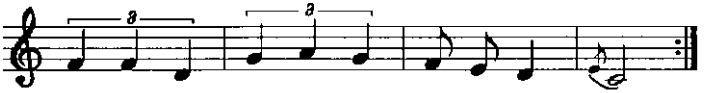

ke - ro mi za - pła - či, to ji po - vjem.

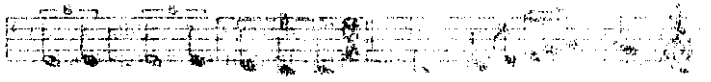

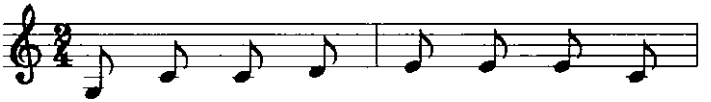

Jak jo při - dym ku mu - zy - ce

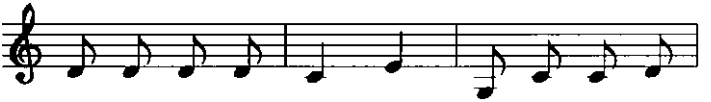

zo - špi - vom se šu - mně, jak tam be - dže

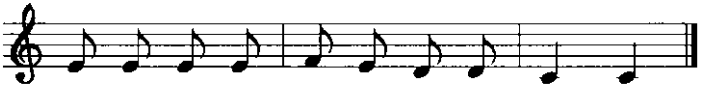

mo - ja mi - ła, sa - ma při - dže ku mně.

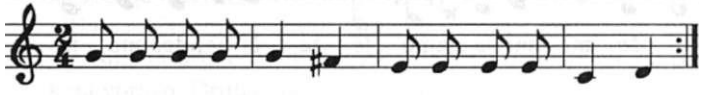

1.V leše pod ja - vo - rym karčma mu-ro - va - na,

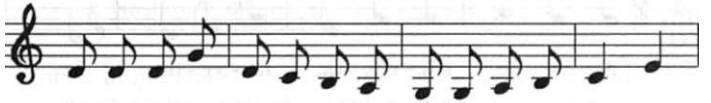

še-nku-je tam še-nky-rečka, je-šče ne-vy - da - na,

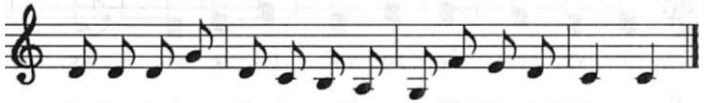

šenku-je tam še-nky-rečka, je-šče ne-vy - da - na.

2. A jak my tam přišli,
dali zahrat tanca,
|: a ty moja šenkyrečka
pujdžimy do tanca. :|

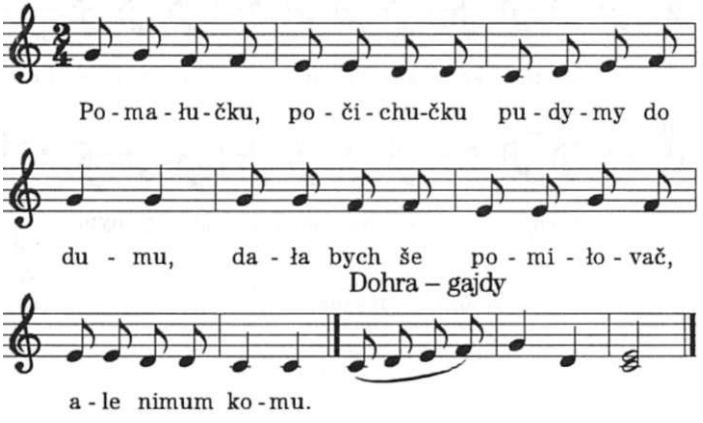

Viz popis předchozího tance.

Tančí a hrají členové souboru Javorový z Třince Roman Krnoš (1972) a Lenka Dužíková (1976), Radim Musiol (1971) a Martina Musiolová (1972), sólo Jan Orliczek (1976) a Martina Byrtusová (1976), hrají jako v A.1.

A.4 KOŁOMAJKA
(0:16.20)

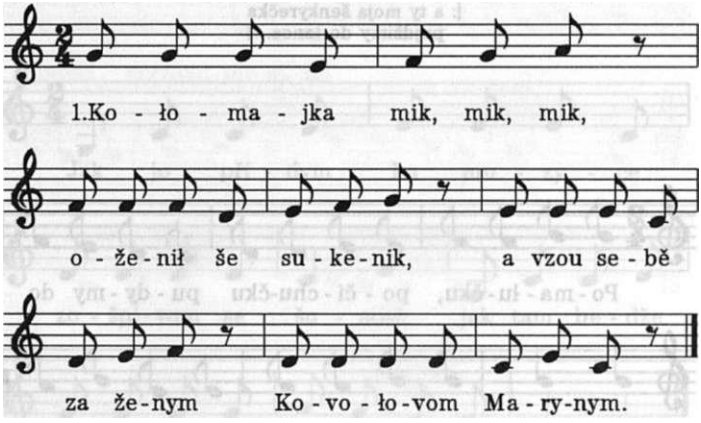

2. Kovołova Maryna
papirove krpce ma
a jak še ich obuje
kołomajke tańcuje.

Tančí dvojice smíšené po kruhu čelem do středu, D po pravici CH. CH paže volně podél těla. D uchopí oběma rukama ze stran "fěrtoch" (zástěru).

1. takt: CH jeden dupavý přeměnný krok pravou nohou šikmo vpravo vpřed před D, D levou nohou šikmo vlevo vzad za CH. CH a D si vymění navzájem místa - CH jde předem, D zadem.
2. takt: Dva poskoky na místě na noze výkročné. Druhá noha pokrčí přednožmo dovnitř - zvedne se asi do výše 30 cm nad zemí, chodidlo vodorovně se zemí. kolena od sebe oddálena. Poskoky jsou měkké, lehké, pružné, prováděné více na přední části chodidel.
3. takt = 1. takt, ale naopak a opačnou nohou. CH i D se vracejí na svá místa. CH jde nyní zadem, D předem.

4. takt = 2. takt, ale na opačné noze.

Pohyby taktů 1. - 4. se opakují po celý tanec.

Téměř u všech figurálních tanců je možno zazpívat předem nebo na začátku vlastního tance taneční píseň.

Tančí a hrají členové souboru Javorový z Třince Milan Dorda (1972) a Darina Sikorová (1975), Roman Krnoš (1972) a Lenka Dužíková (1976), Radim Musiol (1971) a Martina Musiolová (1972), Jan Orliczek (1976) a Martina Byrtusová (1976), hrají jako v A.1, zpívá V. Zogata.

A.5 KŘIŽOK I A II
(0:17.20)

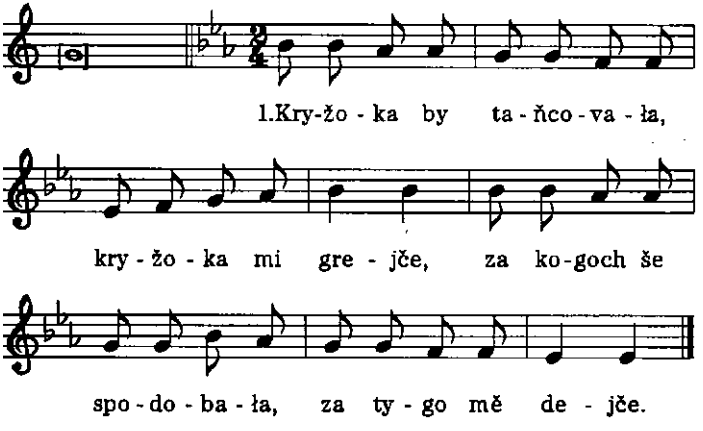

2. Jo křyžoka něchčała,
křyžok še mi dostoł,
jo s křyžokym pod peřynym,
křyžok še mi vyšmjoł.

Tančí 2 dvojice v postavení do kříže, střídavě CH a D levým bokem do středu. Uchopí se navzájem do kříže za napjaté pravé ruce, CH s protějším CH, D s protější D. Levé ruce volně podél těla.

I. variant

Nápěv se hraje poprvé.

1. - 4. takt: Čtveřice se otáčí 8 poklusovými krůčky doleva. Krůčky jsou lehké, prováděné na přední části chodidel, s pérováním v kolenou. Začíná pravá noha. V každém taktu 2 kroky.

5. - 8. takt: Na 5. takt a) se otočí všichni o 180° vpravo, vykročí rovněž pravou nohou a současně tlesknou do dlaní a od 5. b) (od druhého kroku) se opět všichni uchopí do kříže, nyní za levé ruce. V tomto postavení a držení postupují celkem 8 poklusovými krůčky vpřed, vykročí pravá noha.

Nápěv se hraje podruhé.

Ve stejném postavení a držení se nyní dvojice otáčejí v kříži řezankovými poskoky, vykročí pravá noha (nohy došlápnou rovnoměrně na celá chodidla - váha těla je rozložena stejně na obou chodidlech). Při každé změně směru na začátku tlesknou při prvním kroku do dlaní.

II. variant

Tančí se stejně jako I. variant, ale nápěv se opakuje k tanci celkem třikrát.

Poprvé postupují dvojice pouze obyčejnými kroky. Podruhé běhovými krůčky a potřetí řezankovými poskoky.

Poznámka: Staří tanečníci tančívali někdy tento tanec pouze řezankovými poskoky. Jinde se takto podobně tančí kozok.

Tančí a hrají členové souboru Javorový z Třince Radim Musiol (1971) a Martina Musiolová (1972), Jan Orliczek (1976) a Martina Byrtusová (1976), hra a zpěv jako v A.4.

A.6 LINDER
(0:20.25)

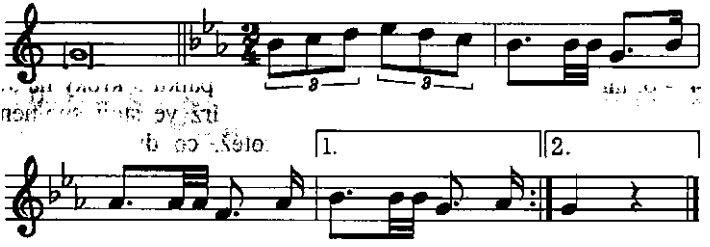

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu. D po pravici CH. Drží se za ruce vzadu křížem, pravice CH křížem přes levici D.

1. - 4. takt: Dvojice postupuje vpřed po kruhu houpavými kroky (začíná vnější noha), 2 kroky v taktu.

5. - 8. takt: Dvojice se uchopí jako ke kolovému tanci v držení zavřeném (v objetí). V tomto postoji tančí obkročák houpavý, v každém taktu 2 kroky prováděné houpavě až někdy s mírným náznakem poskoku. CH vykročí levou, D pravou nohou.

Tančí a hrají jako v A.4.

A.7 MAŠTOLKA
(0:21.09)

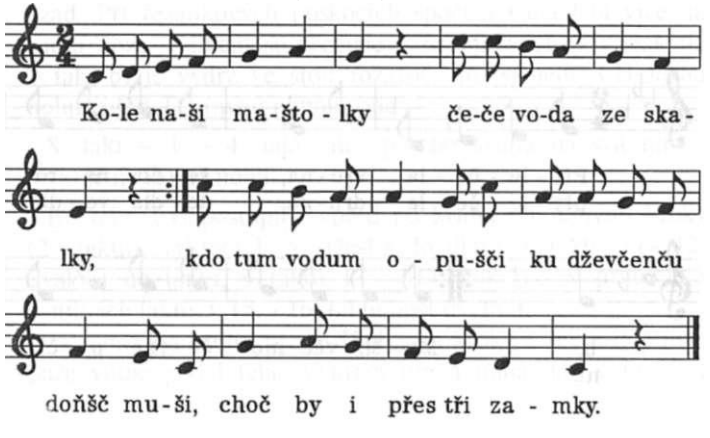

1. - 3. takt: První a třetí dvojice postoupí k sobě 5 kroky (vykročí pravá). Při posledním kroku (pravá noha vpředu na plném chodidle, druhá noha vzadu opřena přední částí chodidla o zem) vzájemná poklona. Na 3. takt b) vzpřim a výdrž ve stoji.

4. - 6. takt: První a třetí dvojice se vrací pozpátku 5 kroky na svá místa. Vykročí levá. Na 6. takt b) výdrž ve stoji spojném. Druhá a čtvrtá dvojice současně totéž, co dvojice 1. a 3. v taktu 1. - 3.

7. - 12. takt = 1. - 6. takt.

13. takt: Druhá a čtvrtá dvojice dvěma kroky couvne (levou a pravou nohou). První a třetí dvojice postoupí dvěma kroky vpřed, vykročí pravá (všechny 4 dvojice jsou u sebe ve středu).

14. - 17. takt: Všichni skoky na místě střídavě na pravé a levé noze, druhá přednožuje dolů, v každém taktu 2 poskoky. Začíná se skokem na pravé, levá vpřed.

18. takt: Návrat 2 obyčejnými kroky vzad na svá místa, vykročí pravá noha.

19. takt - a: Ještě jeden krok vzad pravou nohou do stoje spojného.
b: Výdrž ve stoji.

Tančí a hrají jako v A.4.

A.8 VRUNY
(0:22.02)

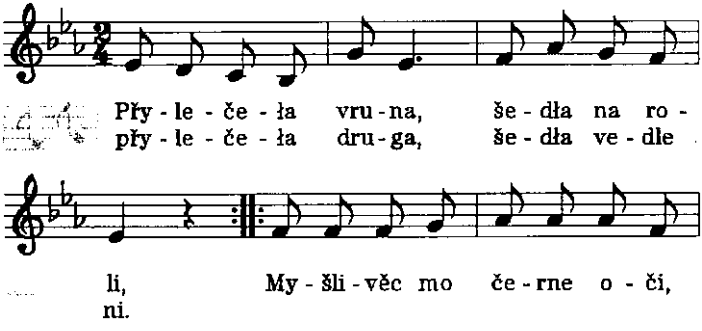

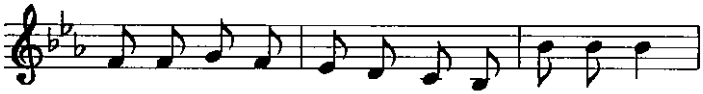

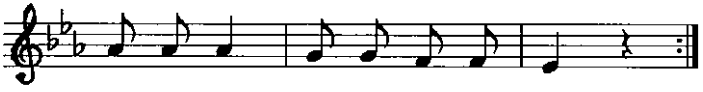

Polka – Dohra

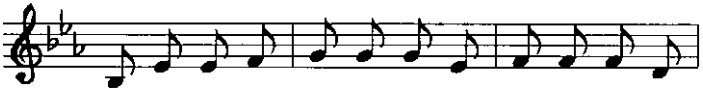

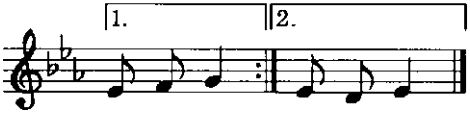

Tančí dvojice smíšené po kruhu čelem proti sobě, CH levým, D pravým bokem do středu. Drží se za obě ruce "na háčky": CH drží ruce obráceny dlaněmi nahoru, prsty ohnuty dovnitř. D hřbety vzhůru, prsty ohnuty rovněž dovnitř. Ohnuté prsty se navzájem zaháčkují.

1. - 4. takt: Dvojice postupuje vpřed po kruhu (D couvá) řezankovými poskoky (v taktu 2). CH vykročí levou vpřed. D pravou vzad. Při řezankových poskocích spočívá váha těla více na zadní noze. Celkem se provede 7 řezankových poskoků, na 4. takt b) je výdrž ve stoji rozkročném bočném, CH levou nohu vpřed. D pravou nohou vzad.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale zpět po kruhu na svá místa. Vykračuje stejná noha.

9. - 16. takt: CH postupuje vpřed po kruhu obyčejnými kroky (2 v taktu), vykročí levá. Tleská do dlaní: v taktu 9. - 12. dvakrát do taktu, v taktu 13. - 14. třikrát - v prvních 3 osminách taktu, v 15. - 16. taktu opět dvakrát.

D se otáčí po kruhu před CH dvěma kroky v taktu doprava, paže volně podél těla. Vykročí pravá noha, jde o krok se

zvrtem na pravé noze. s otočením o půl kola, někdy i více a s dokročením druhé nohy, s dalším otočením asi o půl kola (těmito dvěma kroky se otočí jednou kolem se současným postupem vpřed po kruhu).

17. - 24. takt = 9. - 16. takt, ale D nyní vykračuje opačnou nohou a otáčí se doleva.

25. - 40. takt: Dvojice v kolovém držení zavřeném (v objetí, lokty vysoko stranou) tančí hladkou rychlou polku, CH vykročí levou, D pravou nohou.

Tančí a hrají jako v A.4.

B. MORAVSKO-SLEZSKÉ POMEZÍ
(0:24.00)

B. 1 STARODAVNY
(0:24.07)

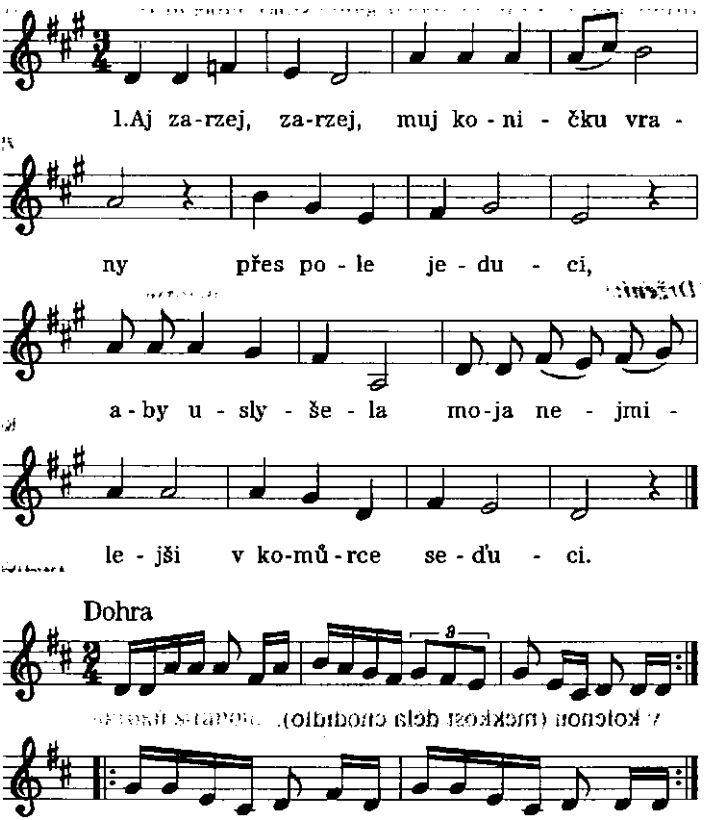

2. Jak ho uslyšela
zaplakať musela
o koňa vraneho,
ně tak o konička
jako o Janička,
Janička švarneho.

Točivý tanec z horských úbočí Beskyd a povodí horního toku řeky Ostravice, takt 3/4 někdy bývá označován i názvem "taněc". Hudebně je podložen velkým množstvím písní 3/4 taktu, polonézového rytmu.

Tanec má několik částí:

I. "Procházka" dvojic po kruhu nebo volně v prostoru různými druhy chůze, vždy za zpěvu jedné sloky taneční písně. Tempo je volné. Na závěr "procházky" v posledním taktu se dvojice zastaví a otočí se k sobě se vzájemnou poklonou hlavy - na a), b). Na c) CH tleskne, D výdrž ve stoji.

Popis figur a kroků.

I. "Procházka" se zpěvem.

Volné tempo (viz hudební záznam). Tančí dvojice smíšené levým bokem do středu, CH uvnitř.

Držení:

a) za vnitřní ruce v připažení.

b) CH uchopí D pravicí kolem pasu. D se zavěsí levou paží zezadu přes pravou paži CH (ruka směřuje volně dolů, prsty poněkud sevřeny). Volné vnější paže podél těla (nikdy v bok!).

c) možno též v závěsu za lokty (D zavěšena levicí do pravice CH).

Popis kroku:

Pomalá zpívaná část starodávného je provedena chůzí různého charakteru. V každé době taktu jeden krok.

1. Chůze s jednoduchým pérováním:

a1: Měkké našlápnutí přes patu. bez akcentu a bez pokrčení v kolenou (měkkost dělá chodidlo).

a2: Měkké plynulé vyhoupnutí na přední část chodidla. Všechny pohyby jsou velmi vázané, temeno hlavy se pohybuje ze základní roviny ve stoji přímém do malé vlnky nahoru.

2. Chůze se zdvojeným pérováním

a1 = a1 z chůze s jednoduchým pérováním.

a2: Po vyhoupnutí na přední část chodidla následuje ještě jedno menší zhoupnutí s odlehčenou patou. Vše je opět měkké, vázané, lehké.

*3. **Houpavá chůze s přenášením váhy těla vpřed a vzad***

a = a1, a2 z chůze č. 1 (s jednoduchým pérováním). CH i D udělají krok pravou vpřed, levá nepřisouvá (váha těla na pravém chodidle).

b: Krok levou vzad, váha těla se přenese vzad na levé chodidlo, pravá nepřisouvá (zůstává na místě). Levá noha došlápne vzadu lehce na celé chodidlo, ale pata se hned nadlehčí a vypéruje tím krok vzhůru na přední část chodidla.

c = a) atd.

V lichých taktech vykračuje pravá noha vpřed, v sudých taktech levá noha (srov. krok jedné varianty- "taňce" z Opavska nebo "cófavé" z Hané). Kroky doprovází mírný pohyb trupu: při kroku vpřed slabý náznak předklonu, při kroku vzad záklonu (spíše odklonu nazad).

4. Chůze v postavení dvojice čelem proti sobě. CH levým, D pravým bokem do středu s pohybem pánve při každém kroku stranou.

Držení:

CH skrčí ruce v předpažení dlaněmi vzhůru (lokty směřují k tělu). D totéž, dlaněmi dolů. CH uchopí D za lokty zdola, D uchopí CH shora. Paže obou se o sebe opírají v záloktí. Chůze je rovná, bez pérování, ale při každém kroku se vysouvá pánev stranou: při kroku levou doleva, při kroku pravou doprava. Pohyb pánve je vodorovný, klidný (pánev nesmí podklesávat). CH vykročí levou nohou. D pravou (v lichých taktech). V sudých taktech naopak. Při kroku s pohybem pánve stranou ramena a spojené paže jsou v klidu, nekomíhají. Kroky jsou čelné bez náznaků úkroků stranou.

Dvojice se pohybuje volně v prostoru vpřed, někdy i couvavě (CH ustupuje nazad). Libovolně mezi chůzí vpřed nebo vzad se dvojice otáčí stejným krokem na místě kolem společné osy vpravo o půl nebo jeden a půl kola ve stejném držení pravými boky k sobě tak. že po otočce postupuje CH pozpátku a D vpřed. Střídání otoček a chůze přímým směrem je záležitostí improvizace tančící dvojice (především CH). Na konci každé volné zpívané sloky a "procházky" kterýmkoliv z uvedených kroků, v závěru písně se dvojice pustí a v postavení čelem proti sobě se v posledním taktu vzájemně pokloní malým hrudním předklonem

a sklonem hlavy (a, b). Na c) CH tleskne výrazně pravou dlaní do levé, D výdrž ve stoji.

II. Víření dvojice na místě kolem společné osy.
Rychlé tempo (viz hudební záznam - dohrávka).

Postavem a držení:
1. Držení "čardášové"
Dvojice čelem proti sobě pravými boky u sebe. CH uchopí D oběma rukama kolem těla ("v objetí" - dlaně CH spočinou na lopatkách D). D uchopí CH oběma rukama ze stran za ramena.

2. Držení kolové
Dvojice ve stejném postavení pravými boky těsně vedle sebe. Uchopí se jako ke kolovému tanci. CH obejme D pravou rukou kolem těla (asi ve výši lopatek), D položí levici přes jeho pravé rameno. Volnými pažemi se uchopí za ruce a napnou je volně stranou.

Popis kroků při víření dvojice:
1. Kroky přísunné.
V "čardášovém" držení tančí většinou oba tanečníci stejným krokem (v každém taktu se otáčejí třemi rychlými přísunnými kroky):

a1 - a2: Oba vykročí vnitřníma (pravýma) nohama vpřed po obloučku, měkce došlápnou na celé chodidlo a krok vypérují vahou (tj. dolů) s mírným povolením kolena. Levá noha udělá na a) nedotažený přísun po přední části chodidla s nepatrným náznakem výponu k noze pravé.

b = a).

Víření je plynulé, s měkkce pérovaným, houpavým pohybem.

2. Kroky kombinované.
a1: CH i D vykročí vnitřníma nohama (pravýma) o půl stopy šikmo vpravo vpřed (obě chodidla co nejtěsněji u sebe).

a2: Nedotažený přísun levou nohou ke středu pravého chodidla.

b1: Krok pravou nohou vpřed jako v a).

b2: Zvrt na pravé noze (pata se odlepí od země a trhem doleva pootočí chodidlo).

c1: Krok levou nohou vpřed asi o jednu stopu po obloučku (noha našlapuje mírně šikmo vlevo).

c2: Zvrt na levé noze (uvolněná pata se stáčí mírně doleva).

V každém taktu se dvojice otočí jednou dokola. Zvrty jsou výrazné, krok je hladký.

3. Kroky střídavé

CH se otáčí kombinovanými kroky (viz 2.) - krok - sun + krok + krok. D se otáčí nedotaženými přísunnými kroky, tři v taktu (viz 1.). Při střídavém kroku je držení vždy kolové (pravými boky u sebe). Při "čardášovém" držení a stejném kroku obou partnerů prochází osa otáčení středem mezi oběma tanečníky. Při kolovém držení a střídavém kroku (jiný krok u CH. jiný krok u D) prochází osa otáčení pravou nohou CH a D ho vlastně obíhá. Při víření musí být vnitřní nohy stále těsně u sebe.

III. Individuální taneční projev CH a D.

Po společném víření mohla následovat ještě jedna rychlá sloka (viz hudební předloha), při které se D otáčela sama na místě třemi rychlými přísunnými kroky v taktu, nebo po kruhu kombinovaným krokem (krok - sun + krok + krok). Vykračuje pravou nohou a otáčí se doprava. CH kolem ní nebo za ní "cifroval" - prováděl různé ozdobné poskoky a skoky, např. krok - sun + poskok. Mnohé z chlapeckých prvků byly odvozeny z mužského tance "skoku". Nebo D se podtáčela pod spojenými pravicemi (CH ji přidržuje pravicí shora a postupuje za ní rovněž různými poskočnými aj. kroky).

Po starodávném následovala zpravidla 2/4 dohra. V poslední době to mohla být kterákoliv polka a tančila se běžným hladkým způsobem. Původně to však byla polka "přisedavá".

"Přisedavá" polka:

Místo kroku přeměnného se tančí krok přísunný s akcentem (až skoro s přidupem) na druhou dobu taktu, na "přisednutí". Tančí se v "čardášovém" držení na a) krok pravou nohou, na b) "přisednutí" (přičapnutí), v sudých taktech totéž levou nohou.

Tančí členové souboru Grunik z Ostravice Lukáš Konopáč (1978) a Leona Horová (1979), Vítek Konopáč (1972) a Veronika Švébišová (1978), Daniel Ryšávka (1977) a Miroslava Tumová (1978), hraje muzika Lipka z Ostravy ve složení Čestmír Ramík (1956) prim, Alexej Kolcun (1960) housle-terc, Jiří Šmíd (1940) viola-kontr a Jiří Welszar (1960) kontrabas.

B.2 - B.4 MUŽSKÝ SKOK ONDRAŠ

Podle záznamů sběratelky tanců a objevitelky skoku Věry Šejvlové pojmy skok, lašský skok, Ondrašův skok, Ondraš, ale též i hajduk - hajduch jsou názvy mužského skočného tance z horského Lašska (tj. části Beskyd mezi Čeladnou a Morávkou). Podle různých zpráv byl znám i ve slezských Beskydách až k oblasti Jablunkovska. Je to vlastně tanec příbuzný valašskému odzemku, ale i skočným mužským tancům slovenským hajduchového typu. Tanec skok dožíval ještě po 2. světové válce. Podařilo se zaznamenat značné množství tanečních prvků, většinou zcela odlišných od valašského odzemku, ale spíše tíhnoucích ke zmíněným již slovenským tancům. Vyznačují se rázností a "hranatostí" některých cifer, které zajímavě kontrastují s ciframi lehkými, měkkými. Těžké, rázné cifry tančili většinou tanečníci narození po roce 1880. Mladší tanečníci znali pouze cifry lehké, na pružných nártech.

Zatímco odzemek se tančí na jednu základní píseň, písní ke skoku je celá řada, i když se je již nepodařilo všechny zaznamenat. Byl to zvláštní písňový druh. Stavba tance spočívá v tempové gradaci. Tanec je zahájen předzpěvem první sloky libovolné z množství tanečních písní. Tanečník nebo více tanečníků ji zpívá před muzikou ve volném, pomalém tempu.

Rovněž počáteční přehrávky taneční písně jsou ve volném tempu (s duvajovými kontrami). Tempo se stupňuje s přibývajícím počtem slok, které tanečníci mezi tancem předzpěvují, nebo se předzpěvované písně opět zpomalí, aby se znovu při přehrávkách jejich tempo stupňovalo. Řada předzpěvů a hraných slok jedné taneční verze vrcholí tzv. "friškem", kdy se kontry změní z duvaje na odrážky a tanečník provádí špičkové taneční

prvky a figury. Výjimku tvoří tzv. Ondrašův skok (Ondraš) tančený na píseň Ty Ondrašu, synu mily, který má po každé zpívané sloce pomalou i rychlou část. Při předzpěvu tanečník zvedne ruku šikmo vpřed, mírně povolenu v lokti (ne do vzpažení). Při tanci pak, pokud paže nedoprovázejí funkčně pohyb, založí obě ruce za záda (hřbety položeny na kříži). Držení těla při předzpěvu je vzpřímené, při tanci jsou měkce pokrčena kolena a podsunuta pánev (nehrbit záda!). Skok tančil buď jeden tanečník sólově - a většina z nich měla své oblíbené písně i taneční prvky - nebo tančila dvojice, ale též čtveřice tanečníků. Bylo-li tanečníků více. měl jeden tanečník "komando" - tzn., že určoval druh i sled cifer (skoků) hlasitými povely.

Cifry pomalé.

Tančily se při předzpěvu, ale i při volném přehrávání taneční písně. Jsou to různě rytmizované podupy, drobné přeměnné kroky ("trojkročky") na místě, sunutí střídavě jedné a druhé nohy po patě do stoje přednožmo a zpět do přinožení atp. Typické figury skoku jsou s nákleky, kleky, povolováním kolen atp.:

a: Pravá noha se pokrčí jakoby měla klesnout do kleku a současně se sune za nohu stojnou po zemi (levé koleno povolí).

b: Stejným způsobem se sune pravá noha zpět do stoje spojného. Dále totéž levou nohou.

Chůze.

Objevuje se v mnoha podobách :

a) Rázná chůze vpřed, kroky jsou dlouhé, podobné výpadům. Paže komíhají podél těla. Tato chůze může přejít až v dlouhé skoky.

b) Přídupy patami. Krok pravou a přídup levé paty. krok levou a přídup pravé paty (jde o jakýsi druh kroku s přídupy).

c) Drobné kroky vpřed na délku chodidla ("po desce"):

a: Výkrok pravou, levá pata opíše oblouček doleva po levé straně nohy stojné - pravé (pohyb vychází až z kyčle).

b1: Levá noha se opře o zem před špičkou pravé nohy patou.

b2: Levá noha rázně došlápne z paty na celé chodidlo. V dalším taktu totéž opačnou nohou. Noha výkročná došlápne těsně před nohou stojnou (krok "stopový"). Chodidla nohou se kladou na začátku tance do přímky před sebe - "po desce".

Tato chůze se provádí buď vpřed, nebo vzad. Pak v b1) došlápne druhá noha na špičku a v b2) došlápne pravou.

d) Kroky "do větvičky": Princip je stejný jako u chůze "po desce", ale chodidla se kladou patou dovnitř, špičkou ven. Stopa má tedy podobu větvičky. Je možno provádět vpřed i vzad. Důležité je rázné trhnutí paty do obloučku a šroubovitý pohyb celé nohy až do kyčle.

e) Přeměnné kroky různého charakteru:
- "Ďupkavé" (prováděné dupavě v přikrčeném držení těla).
- "Ďupkavé" poskočné zkřížením paty při poskoku buď nad nárt nohy stojné, nebo za její kotník.

Těžké přeměnné kroky:
a: Pravá noha vykročí šikmo doleva, levá přísun (postoj se napřímí).
b: Pravá rázně dokročí tak, že chodidlo se zvrtne špičkou doprava (držení těla se rázně přikrčí a dá celému kroku výrazný důraz).
Rytmus kroku: 2/8 (a1, a2) a čtvrtka (b) podobně jako u polky.

Poskočné kroky.
Jsou rovněž několikerého druhu:
a) Obyčejné -
a: Výkrok pravou.
b: Poskok na pravé.
Možno provádět vpřed i vzad. Pata zvednuté nohy vždy kříží nárt nohy poskočné (špice vytočena ven).
b) Podtrhávané: Jsou vlastně stejné, ale dvakrát tak rychlé:
a1: Výkrok.
a2: Poskok na noze výkročné.
b 1, b2 = a1, a2, ale opačnou nohou.
Poskoky jsou nízké, spíše je to jen trhnutí chodidla po zemi.
c) Poskoky na jedné noze vpřed i vzad.
d) Poskoky s přešlapy v rytmu přeměnného kroku:
a: Pravou, levou, přešlap (a1, a2).
b: Přešlap na pravou a poskok (v poslední osmině). Pata skrčené nohy se při poskoku zvedne k lýtku poskočné nohy, koleno vytočeno ven. V dalším taktu totéž opačnou nohou.
e) "Střihy": Poskočné kroky možno prokládat tzv. "střihy". Jsou to rychlé přeskoky (nebo přešlapy) z nohy na nohu, vždy s křížením paty druhé nohy nad nárt nohy stojné. Provádějí se v osminách: v jedné osmině s přešlapem na pravou nohu, levá

kříží, ve druhé osmině s přešlapem na opačnou nohu. Tyto "střihy" je možno považovat i za samostatnou cifru tehdy, dělají-li se na místě s vytáčením pánve vždy v protisměru ke křížení paty nad nárt nohy stojné - jsou vhodné zejména pro část "friška".

Trojkročka.

Jak název naznačuje, její podstatou jsou tři kroky na způsob kroku přeměnného. "Trojkročka" je ve svých nespočetných obměnách všekarpatským tanečním prvkem (srov. "valaský krok" nebo "valaský skok" ve středoslovenském hajduchu atp.). Jsou to přešlapy na přední části chodidel (proto patří mezi tzv. "lehké" cifry). V rytmu - a1, a2, b nebo - a, b1, b2. Provádějí se na místě, z místa vpřed, nebo do stran. Tančí se buď hladce nebo poskočně (kolena buď jen pérují nebo se zvedají při přeskocích libovolně vysoko - podle zdatnosti tanečníka). Při přešlapu může přešlapující noha zkřížit buď před nártem nebo za patou nohy poskakující. Pata křížící nohy přitom směřuje vždy dovnitř, špička ven. Zvláštní "trojkročka" z moravsko-slovenského pomezí - schématem poněkud podobná "těžkému" přeměnnému kroku v oddílu skoků. Na rozdíl od skoků se zde však provádí na přední části chodidla velice "hustým", tj. drobným krokem (tedy skoro na místě), ve vzpřímeném držení těla:

a1: Pravá noha vykročí na přední část chodidla před špičku nohy stojné.
a2: Rychlý přešlap na levou nohu.
b: Pravá noha důrazně došlápne na plné chodidlo, takže její pata je asi uprostřed chodidla nohy stojné a špička směřuje kolmo ven od nohy stojné, trap se vytočí rázně doprava.

Tančí-li dvojice, postaví se čelem proti sobě, podají si obě ruce buď přímo nebo křížem a "trojkročku" začnou oba stejnýma nohama. Při vytáčení trapu se tedy paže střídavě přetahují.

Řezanky.

Jsou velmi četně používány a kombinovány.
a) Řezanka v čelném postavení:
a: Výskokem stoj rozkročný, čelný.
b: Výskokem stoj spatný (spojný).
Takto se opakuje v několika taktech.

Obměna řezanky čelné: Stoj rozkročný se postupně zvětšuje:
a1: Výskokem menší stoj rozkročný.
a2: Výskokem větší skok rozkročný.
b: Výskokem stoj spatný (spojný).
Tento prvek se tančí buď na místě jednotlivě, nebo v postavení čelem do kruhu v kolektivním tanci tanečníků v kruhu. Při této zvětšující se "řezance" možno postupovat též za sebou po obvodu kruhu.

b) Řezanka čelná, křížená:
a: Výskokem kříží pravá přes levou nohu, špičky chodidel vytočeny mírně zevnitř.
b: Výskokem výměna nohou.
Totéž možno provádět s křížením vzadu (pravá noha za levou nohu).

c) Řezanka bočná:
a: Výskokem do stoje výkročného pravou nohou (váha těla je rozložena na obě nohy).
b: Výskokem do stoje výkročného levou.
Totéž možno provádět v rytmu: - a1, a2, b1, b2 (v osminách).
Při všech druzích řezanky (kombinace stoje rozkročného a zkřižného, provedená výskokem) jsou vždy obě nohy na plných chodidlech.

"Zakládačka" - " předkládačka".

Jsou to přeskoky z nohy na nohu. při "zakládačce" zkřížením nohy za nohu stojnou, při "předkládačce" zkřížením před nohu stojnou.
a1: Pravá noha se pokrčí v koleně a křížem za lýtkem levé nohy dokročí na přední část chodidla za levou patu.
a2: Poskok na pravé noze, levá noha je pokrčena v koleně a špička vytočena ven. odlepí se od země.
b1, b2 = a1, a2, ale začíná překřížením levé nohy za pravou.
"Zakládačka" může být vysoká nebo nízká, podle toho jak vysoko se zvedají pokrčená kolena. Může být také lehká rychlá, nebo "do země přibitá" s podtržením chodidla místo poskoku. Co do prostoru se tančí na místě nebo s postupem vzad (rovně nebo po kroužku proti směru hodinových ručiček).

"Předkládačka" (křížené poskoky vpředu) - je totéž, jen s tím rozdílem, že nohy kříží před holení nohy stojné. Tančí se rovněž buď na místě, nebo s postupem vpřed.

Ostatní cifry.

Kresani holubka ("holubce").

Jejich podstata tkví ve střídavém stoji rozkročném a o výskoku se sražením pat v letu.

1. Výskokem stoj rozkročný, výskokem stoj spatný (spojný) v rytmu:

a, b (na každou dobu jeden skok) nebo v rytmu

a1, a2, b1, b2 (na každou osminu jeden skok).

2. Výskokem stoj rozkročný a výskok se sražením pat v letu:

a1: Výskokem stoj rozkročný čelný.

a2: Odrazem z obou nohou výskok se sražením pat vnitřními stranami v letu. kolena vytočena zevnitř.

b1: Doskok do stoje spatného (spojného).

b2: Výskokem do stoje rozkročného čelného.

Někteří tanečníci kombinují několikrát po sobě pohyby popsané v a1, a2 (b1, b2 = a1, a2). Kresaní holubka je možno prokládat vždy ve čtvrtém taktu písně obratem o 360°, tzn., že místo stoje rozkročného a spatného (spojného) se tanečník:

a: Odrazí ze stoje spatného (spojného) oběma nohama do výskoku.

b: Otočí ve vzduchu o 360° vpravo nebo vlevo a končí ve výchozím postavení.

"Oblučky":

Opisování obloučků ve stoji na jedné noze, druhou nohou s přednožením a unožením až do stoje spojného:

a1: Rázné vytrčení pravé nohy vpřed, pata po zemi.

a2, b1: Špička opisuje po zemi oblouk až do unožení.

b2: Rázné přitažení pravé nohy k noze stojné do stoje spojného.

Totéž naopak, opačnou nohou.

Obměna: a1: Pravá noha přednoží šikmo vpravo vpřed.

a2: Pravá kříží nad nártem levé nohy (pata směřuje dolů, chodidlo šikmo ven).

b1 = a1.
b2: Stoj spatný (spojný).
Možno provádět s poskoky nebo bez poskoků.

Jiné provedení téhož prvku:
a1: Pravá noha přednoží šikmo vpravo vpřed, pata na zemi.
a2: Pravá noha (vysunutá) se vytočí v kyčli tak, že špička ťukne o zem.
b1 = a1.
b2: Stoj spatný (spojný).
Možno provádět s poskoky nebo bez poskoků.

Vrcholné cifry.
Skok vrcholí jednak v tempu, ale u zdatných tanečníků především vrcholnými tanečními prvky:

"Kozaček". Přednožování střídavě jedné a druhé nohy v dřepu s meziskokem nebo bez meziskoku.

"Medvědí skok". V podporu ležmo za rukama se tanečník nízkým nadskakováním (odrážením) rukou i nohou od země otáčí buď dokola kolem osy. procházející středem trupu ve vodorovné poloze v podporu ležmo, nebo se pohybuje libovolně v prostoru. Nejzdatnější tanečníci si dokáží při odrážení od země současně rukama a nohama (obličejem k zemi) tlesknout do dlaní před tělem.

"Cifry medvědího skoku": Po několika odrazech od země současně rukama a nohama provlékne tanečník skrčené nohy mezi oběmi pažemi vpřed, takže změní polohu do podporu ležmo před rukama (obličejem vzhůru). Nebo v podporu za rukama (obličej k zemi) vymrští jednu paži upažením do předpažení tak, že se trup otáčí za vymrštěnou paží o 180° a tím se přetočí do podporu ležmo před rukama (obličej vzhůru). Nebo v podporu ležmo před rukama (obličej vzhůru), kolena mírně pokrčena, střídavě vymršťuje vzhůru na každou dobu vždy současně pravou paži a levou nohu a levou paži s pravou nohou. Děje se tak s přeskoky z jedné nohy na druhou (srov. tanec zbojnická z Uherskobrodska).

Obuškový: Skok se může tančit i s obuškem, který dává jednotlivým cifrám různé další možnosti využití. Přeskoky přes obušek držený tanečníkem oběma rukama vodorovně před tělem.

Tanečník přeskakuje obušek odrazem snožmo a s vysokým krčením kolen jednou zepředu dozadu, podruhé zpět. Přeskoky možno provádět i s meziskokem.
Přeskoky ve dvojici proti sobě. Střídavě jeden a druhý CH podsekává obušek pod nohy druhého CH, který jej odrazem snožmo přeskakuje.
Provlékání obušku pod koleny: v jedné době podává při přeskoku pravá ruka obušek pod kolenem levé nohy. ve druhé době naopak. Provádí se s poskoky.
"Oblučky": Popis viz nahoře. Obušek v pravé ruce opisuje současně s pohybem nohou kruh nad hlavou opačným směrem než špička chodidla.
"Zvryty": Jsou to obraty (zvrty) o 180-360°, provedené zvrtem nebo poskočně na jedné nebo drahé noze, při nichž obušek opíše kruh nad hlavou.

B. 2 MUŽSKÝ SKOK ONDRAŠ S OBUŠKEM SÓLOVÝ (0:30.05)

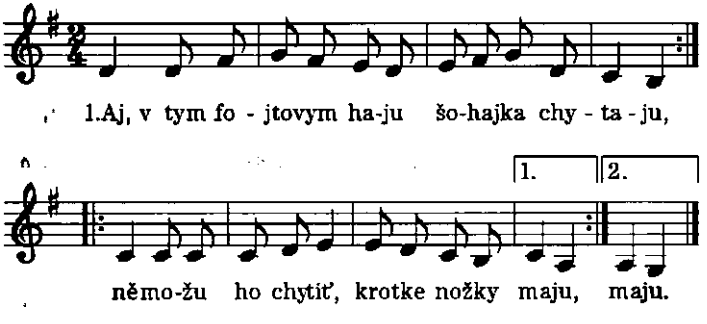

2. |: Aj, co vy tu dělotě,
keho vy chytotě, :|
|: od kereho pana
povoleni motě? :|

3. |: A my mame povoleni
od pana krajskeho, :|
|: možeme si chytať
šohajka švarneho. :|

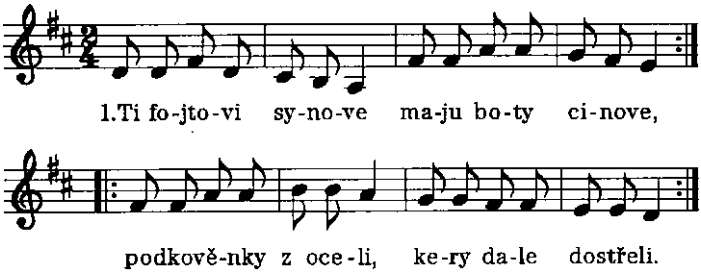

2. |: Ti fojtovi synove
maju boty cinove, :|
|: u muziky cupy dup,
u muziky vesele. :|

Tančí Vítek Konopáč (1972) ze souboru Grunik z Ostravice, hraje Lipka z Ostravy jako v B. 1.

B.3 MUŽSKÝ SKOK ONDRAŠ S OBUŠKEM VE DVOJICI (0:32.35)

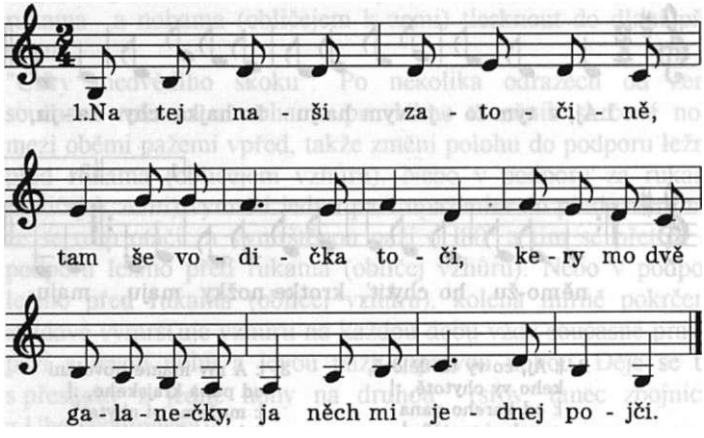

2. A jak pojči, jako pojči,
ale horši navrat budě,
jak ja na vojnu pojedu,
ona o mě plakať budě.

3. Něpujdu ja od susedu
eš budě bily mrazek,
budě o mě děvča plakať
červene jak obrazek.

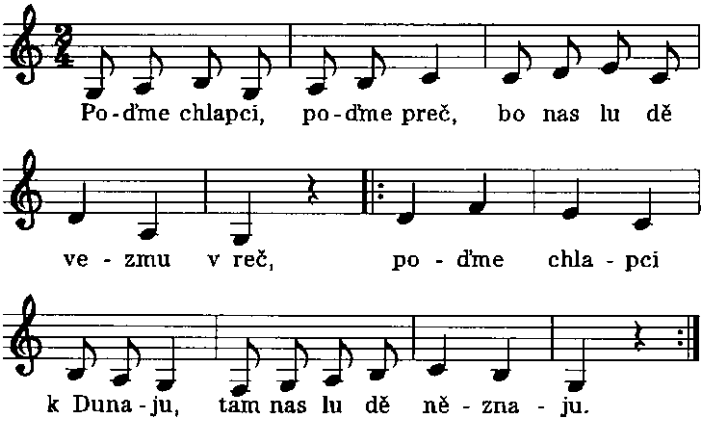

Tančí Lukáš Konopáč (1978) a Vítek Konopáč (1972) ze souboru Grunik z Ostravice, hraje Lipka z Ostravy jako v B. 1.

B.4 MUŽSKÝ SKOK ONDRAŠ S OBUŠKEM VE ČTVEŘICI (0:34.34)

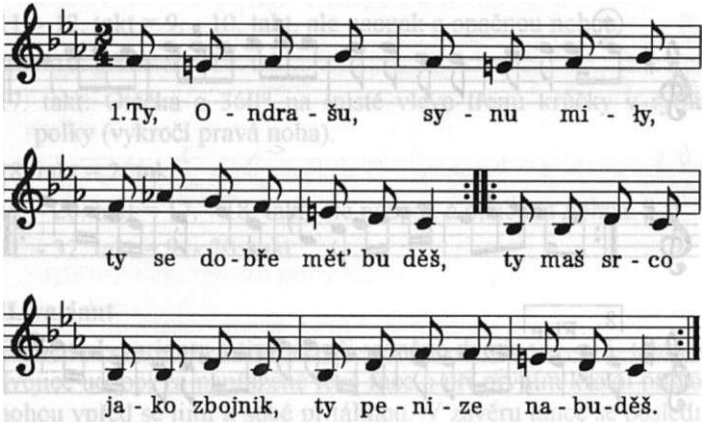

2. |: Vem obušek, staň za buček,
čekaj dobre přihody, :|
|: a jak pujdě hrabě z krčmy,
skul mu drva pod nohy. :|

Tančí Lukáš Konopáč (1978), Vítek Konopáč (1972), Daniel Ryšávka (1977) a Daniel Strangfeld (1977) ze souboru Grunik z Ostravice, hraje Lipka z Ostravy jako v B.1.

C. TŘINECKO (ŠIRŠÍ TĚŠÍNSKO)

(0:37.44)

C. 1 KOŁOMAJKA Z LYŽBIC

(0:37.51)

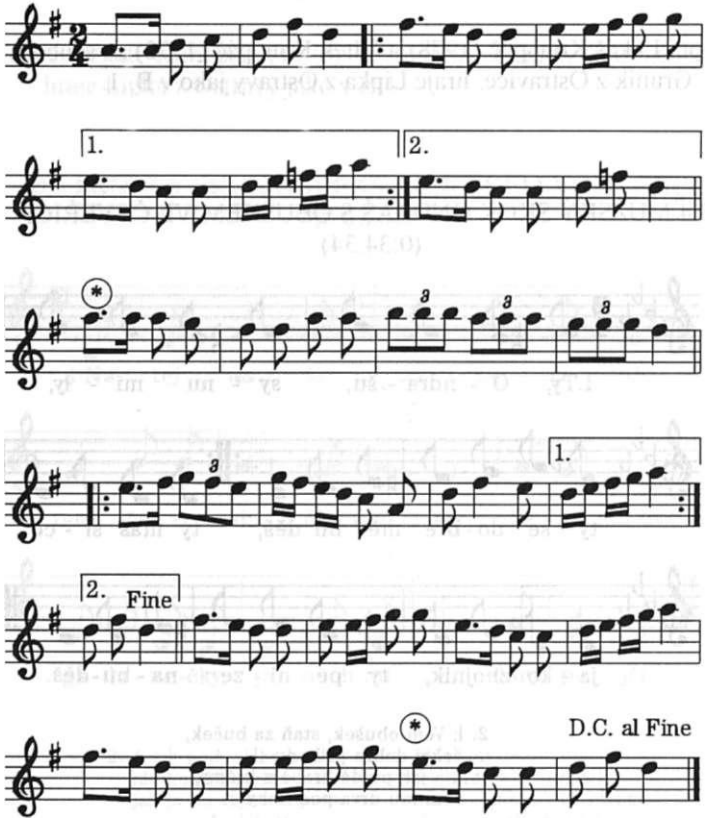

Tančí dvě řady dívek čelem proti sobě ve vzdálenosti asi dva delší kroky od sebe. Dívky v jednotlivých řadách tvoří se svými protějšky dvojice. Paže volně podél těla nebo v bok.

I. variant

1. takt: Výměna míst dvou protějších dívek jedním delším přeměnným krokem s otočením doleva o 180° na protějším místě, vykročí pravá noha mírně šikmo vpravo vpřed (dvojice se míjejí levými boky).
2. takt - a: Poskok na místě na pravé noze (čelem dovnitř), levá noha vyšvihne šikmo vlevo vpřed poníž (pohyb z kolena).
   b: Ještě jeden poskok na pravé noze, levá noha švihem kříží přednožmo dovnitř před pravou nohu.
3. takt: Ze stoje čelem proti sobě otáčka třemi kroky (vykračuje levá) o 360° doleva (v polkovém rytmu. tj. v prvních třech osminách taktu).
4. takt = 2. takt, ale naopak a druhou nohou.
5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale dvojice se vracejí na svá místa.
9. takt: Jeden delší přeměnný krok vpravo stranou, vykročí pravá noha.
10. takt = 2. takt.
11. - 12. takt = 9. - 10. takt, ale naopak a opačnou nohou.
13. - 16. takt = 9. - 12. takt.
17. takt: Otáčka o 360° na místě vlevo třemi krůčky v rytmu polky (vykročí pravá noha).
18. takt = 2. takt.
19. - 20. takt = 17. - 18. takt. ale naopak a opačnou nohou.
21. - 32. takt = 9. - 20. takt.

II. variant

Obměna I. variantu s tím. že při výměně dvojic v 1. a 5. taktu se dvojice uchopí za napřažené levé ruce a při prvním kroku pravou nohou vpřed se jimi k sobě přitáhnou. V závěru tance se poslední repetice neopakuje.

Tančí a hrají členové souboru Javorový z Třince Martina Byrtusová (1976), Lenka Dužíková (1976), Darina Sikorová

(1975) a Vlaďka Szturcová (1977), muzika ve složení Eduard Turoň (1928) primáš, Richard Chmiel (1946) housle-terc, Jan Goryčka (1947) a Eduard Polok (1940) viola-kontry a Radovan Molin (1967) kontrabas.

C.2 KOŁOMAJKA I A II Z TŘINCE - KONSKÉ (0:39.54)

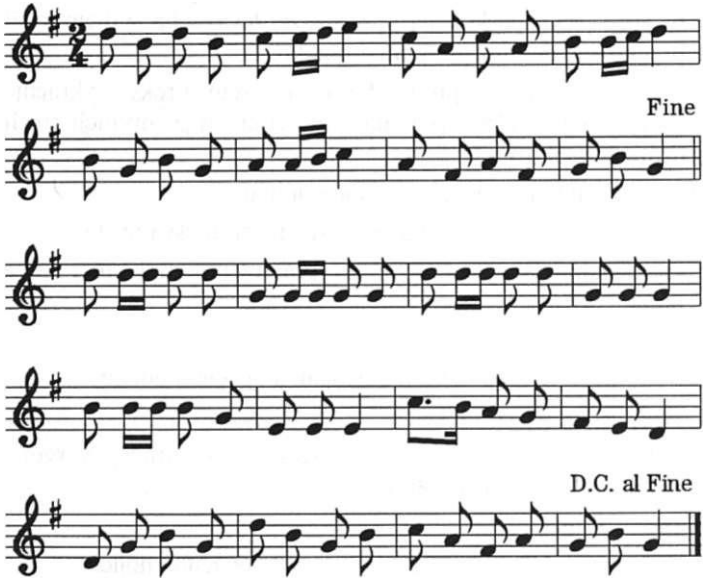

Tančí dvojice smíšené po kruhu, levým bokem do středu, D po pravici CH, CH ruce založeny vzadu dlaň do dlaně, D paže ve volném připažení (ne těsně u těla).

I. variant v délce 8 taktů

1. takt: D jeden delší přeměnný krok levou nohou šikmo vlevo vpřed (před CH), CH jeden delší přeměnný krok pravou nohou šikmo vpravo vpřed (za D).

2. takt - a: D poskok na levé noze. pravá noha vykopne šikmo vpravo zevnitř (špička vzhůru, pata dolů).
   b: Ještě jeden poskok na levé noze, pravá švihem ohne zkřižmo před levou, špička chodidla vytočena šikmo vzhůru zevnitř, pata dolů.
   CH totéž na opačné noze.
3. - 4. takt = 1. - 2. takt. ale nyní D tančí jako prve CH a CH jako prve D. Vzájemným křížením nyní D za CH se vracejí na svá místa.

Pohyby taktů 1. - 4. se opakují po celý tanec. Může se tančit buďto na místě, nejčastěji se však pohybuje dvojice při tanci vpřed po kruhu.

Popsaná forma kołomajky se může obměňovat i postojem dvojic v kruhu čelem do středu, anebo CH uvnitř kruhu. D vně. Různým kombinováním jednotlivých kołomajkových figur vznikají další taneční varianty.

II. variant

Tančí dvojice smíšené po kruhu, CH zády do středu, D čelem. Držení rukou jako u I. variantu.

1. takt: Jeden delší přeměnný krok vpravo stranou (vykročí pravá noha), CH i D se od sebe vzdalují k sousednímu partnerovi.
2. takt - a: CH i D poskok na pravé noze, levá vyšvihne přednožmo zevnitř dolů.
   b: Poskok na pravé, levá švihem přednožmo dovnitř kříží před pravou.
3. - 4. takt = 1. - 2. takt, ale naopak a opačnou nohou, dvojice se vracejí zpět k sobě.
5. takt: CH i D se otočí na místě třemi krůčky o 360° vpravo v rytmu polky, vykročí pravá noha.
6. takt = 2. takt.
7. - 8. takt = 5. - 6. takt. ale naopak a na opačné noze.

Tyto dvě základní formy kołomajky je možno kombinovat a tím vznikají rozvinutější tvary.

Děje se to hlavně v souborové praxi, impulsem k tomu jsou i širší kołomajkové nápěvy, jejichž domovem je právě Lašsko a Slezsko.

Tančí a hrají členové souboru Javorový z Třince Roman Krnoš (1972) a Martina Byrtusová (1976), Radim Musil (1971) a Lenka Dužíková (1976), Jan Orliczek (1976) a Martina Musiolová (1972), muzika jako v C. 1.

C.3 KŘIŽOK - KAČOK Z TŘINCE - KONSKÉ A GUT (0:40.30)

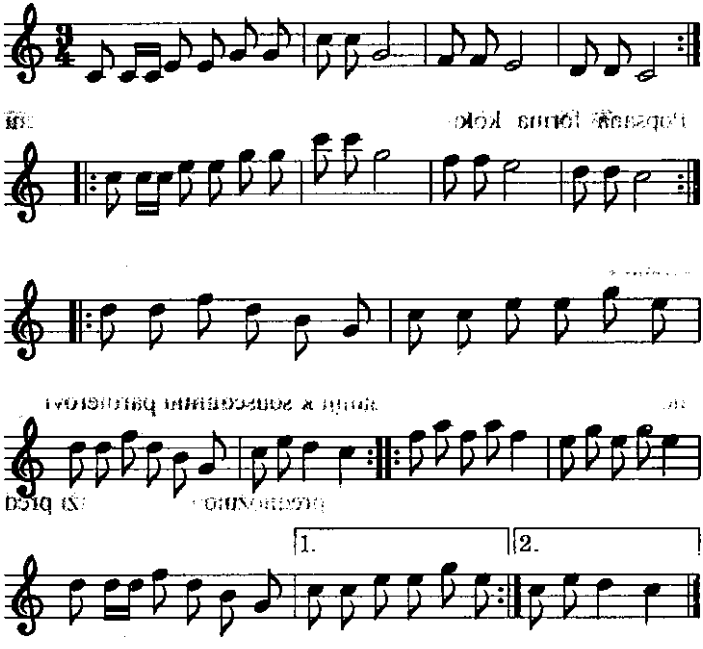

I. variant

Tančí čtyři dvojice smíšené v postavení do kříže čelem do středu, D po pravici CH. Drží se za vnitřní paže v předpažení, vnější připaženy.

1. - 4. takt: První a třetí dvojice postupuje proti sobě malými kroky zlehka našlapovanými, tři v taktu, vykračuje pravá

noha. Při setkání utvoří první pár bránu, kterou projde na začátku 3. taktu třetí pár. Ve 4. taktu se na protějších místech dvojice pustí a otočí se třemi kroky od sebe zevnitř o 180°, D vpravo, CH vlevo (levá paže D zůstává stále v předpažení zevnitř, CH podobně, ale mírněji). Druhý a čtvrtý pár stojí na místě.

5. takt - 8. takt = 1. - 4. takt. ale nyní si vyměňují místa dvojice druhá a čtvrtá. Branku tvoří druhá dvojice. První a třetí pár stojí na místě.

9. - 16. takt = 1. - 8. takt, nyní se vracejí dvojice na svá původní místa, bránu tvoří opačné dvojice.

17. - 20. takt: Všechny čtyři dvojice se spojí do kruhu, natočí se mírně vpravo vpříč a poskočnými krůčky (tři v taktu, vykročí pravá noha) postupují až do konce 20. taktu po kruhu vpravo. V poslední době 20. taktu se třetím poskočným krokem otáčejí na levé noze nalevo vpříč.

21. - 24. takt = 17. - 20. takt. ale kruh se otáčí doleva, vykročí pravá noha křížem přes levou. Dvojice se vracejí na svá místa.

25. - 28. takt: Dvojice se zavěsí za pravé lokty a běhovými krůčky (v každém taktu třemi, vykročí pravá noha), se otáčejí asi dvakrát kolem až na svá místa.

29. - 32. takt: Dvojice se pustí, tlesknou do dlaní, zavěsí se za levé lokty a zatáčejí se stejným způsobem doleva, vykračuje opět pravá noha. V posledním taktu zátočky za levé lokty D obejde okolo CH na své původní místo po jeho pravici.

II. variant

Tančí dvojice ve stejném postavení a držení jako u I. variantu.

1. - 8. takt: Výměna míst první a třetí dvojice a pak druhé a čtvrté dvojice stejně jako u I. variantu, dvojice zůstávají na protějších místech.

9. - 12. takt: CH a D ve dvojicích se pustí. D zůstávají na svých místech na obvodu kruhu a tam se až do konce 12. taktu otáčejí krokem poskočným (začíná pravá doprava) s došlapem levé nohy k pravé na druhou dobu taktu. Dívčí taneční krok je rytmizován dvojdobě, čili v každém trojdobém taktu se provede vlastně krok a půl. CH vytvoří kříž za pravé ruce a běhovými krůčky, třemi v taktu, se v kříži otočí jednou

kolem. Nakonec se pustí a přetočí se levými boky k sobě se současným tlesknutím do dlaní.

13. - 16. takt: Totéž jako v taktech 9. - 12., ale naopak a opačnýma nohama. D se otáčejí na místě doleva stejným krokem - vykračuje levá noha. CH se otáčejí v kříži běhovými krůčky doleva v držení za napjaté levé ruce. CH by měli vykročit v kříži v držení za pravé ruce pravou nohou a v držení za levé ruce opět pravou nohou, někdy však vykročí již na začátku levou nohou.

17. - 20. takt: Každý CH přiskočí ke své D, zavěsí se za pravé lokty a zatáčejí se běhovými krůčky (v taktu tři, vykročí pravá noha) vpravo kolem.

21. - 24. takt: Dvojice se na a) 21. taktu přetočí levými boky k sobě, tlesknou do dlaní a v závěsu za levé lokty pokračují v zátočkách až do konce (vykročí opět pravá noha).

Celý tanec se opakuje od začátku.

25. - 32. takt: Dvojice opět procházejí branami na protější místa (vracejí se zpět na svá původní místa).

Nyní v dalších osmi taktech tvoří kříž D podobně jako prve CH. CH stojí na svých místech čelem do středu a po celou dobu dívčího kříže tleskají do dlaní třikrát v každém taktu. V závěru pak ukončí v následujících taktech opět zátočkami běhovými krůčky nejprve ve čtyřech taktech v závěsu za pravé lokty a v posledních čtyřech taktech za levé lokty. Při změně směru všichni potlesk do dlaní.

Tančí a hrají členové souboru Javorový z Třince Milan Dorda (1972) a Darina Sikorová (1975), Jan Heczko (1976) a Vlaďka Szturcová (1977), Radim Musiol (1971) a Martina Musiolová (1972), Jan Orliczek (1976) a Martina Byrtusová (1976), muzika jako v C. 1.

C.4 ŠOTYŠKA Z LYŽBIC
(0:42.52)

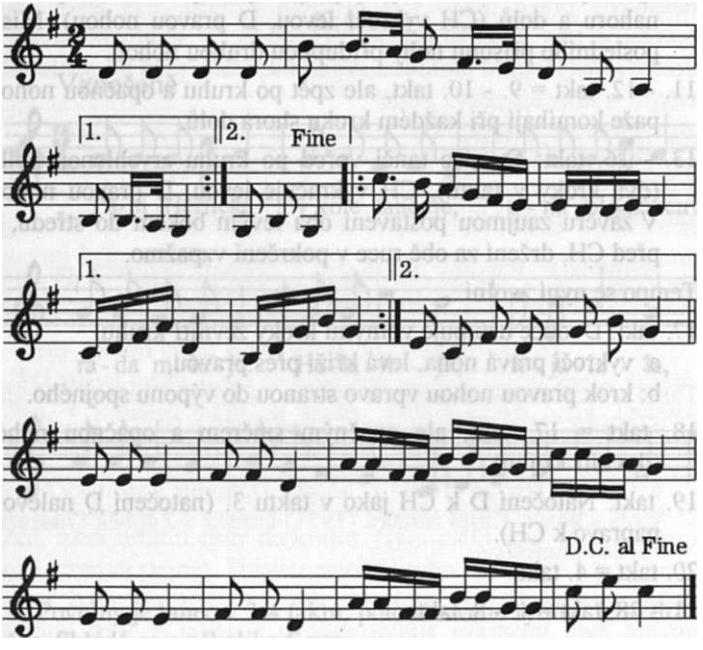

Tančí dvojice smíšené po kruhu za sebou levým bokem do středu, D před CH. Drží se za obě ruce ve skrčení vzpažmo.

1. takt: Dva houpavé přísunné kroky vpravo stranou (z kruhu), vykročí pravé nohy.
2. takt = 1. takt. ale na opačnou stranu a opačnýma nohama.
3. takt - a: CH i D se natočí k sobě doleva s hmitem podřepmo ve stoji snožmo (podívají se na sebe).
   b = a), ale naopak.
4. takt: CH uvolní D levou nikou a švihem spojených pravic vzhůru podtočí D doleva. D se otáčí čtyřmi drobnými krůčky (vykročí pravá noha).

5. - 8. takt = 1. - 4. takt.

9. - 10. takt: Tančí dvojice čelem proti sobě. CH zády do středu, v držení ke kolovému tanci zavřeném čtyři přísunné kroky vpřed po kruhu s kmihy spojených paží při každém přísunu nahoru a dolů (CH vykročí levou. D pravou nohou). Místo posledního přísunu nohy přidupnou druhou nohou.

11. - 12. takt = 9. - 10. takt. ale zpět po kruhu a opačnou nohou, paže komíhají při každém kroku shora dolů.

13. - 16. takt: Dvojice tančí vpřed po kruhu zrychlenou polku (dva kroky v taktu), CH vykračuje levou, D pravou nohou. V závěru zaujmou postavení oba levým bokem do středu, D před CH, držení za obě ruce v pokrčení vzpažmo.

Tempo se nyní zvolní.

17. takt: Dvojice ustupuje volnými kroky zevnitř knihu,
a: vykročí pravá noha. levá kříží přes pravou,
b: krok pravou nohou vpravo stranou do výponu spojného.

18. takt = 17. takt, ale opačným směrem a opačnou nohou (dovnitř kruhu).

19. takt: Natočení D k CH jako v taktu 3. (natočení D nalevo a napravo k CH).

20. takt = 4. takt.

21. - 28. takt = 1. - 8. takt.

Tančí jako v A.3. hrají jako v C. 1.

D. TĚŠÍNSKO (UŽŠÍ)
(0:44.00)

D. 1 POVULNY Z TĚRLICKA
(0:44.07)

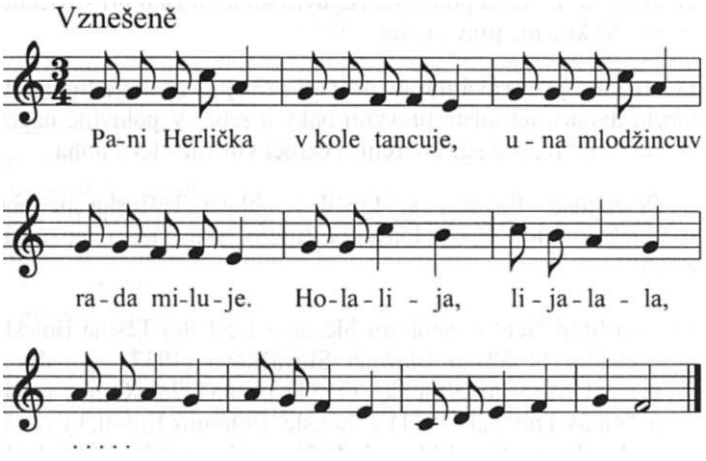

Povulny je tanec v 3/4 taktu, polonézového rytmu. Je to druh tance. Skládá se z několika figur:

I. Předzpěv taneční písně směrem k hudbě (zpívá CH), dvojice vedle sebe, D po pravici CH, držení za vnitřní ruce v připažení (CH levou ruku v bok. D pravou ruku připaženu). Dvojice se při zpěvu taneční písně volně pohupuje.

II. Hudba opakuje předzpívaný nápěv poprvé - dvojice se točí na místě kolem společné osy krokem povulného.

Držení: pravými boky u sebe, CH uchopí D oběma rukama kolem těla ve výši lopatek, D uchopí CH oběma rukama ze stran za ramena

1. takt: Dvojice se otočí kolem společné osy třemi kroky, vykročí pravá (vnitřní) noha. Při každém kroku našlápne dvojice na celé chodidlo a zapéruje v koleně směrem dolů a nahoru.

2. takt = 1. takt. ale vykračuje opačná noha.

Takto víří dvojice až do konce přehrávaného nápěvu.

III. Hudba přehrává nápěv podruhé - dvojice v postavení levým bokem do středu, D po pravici CH. CH i D se drží za vnitřní ruce v předpažení dolů, paže v loktech mírně povoleny. CH pravou ruku otočenu dlaní vzhůru, D vloží levici do nastavené pravé dlaně CH hřbetem vzhůru. CH levou ruku opřenu o levý bok, D pravici připaženu. V tomto postavení a držení kráčejí vpřed po kruhu stejným krokem jako při společném víření. Vykračuje pravá noha.

IV. Hudba přehrává nápěv potřetí - dvojice opakuje figuru II. - točení dvojice na místě pravými boky u sebe. V polovině nápěvu změní však dvojice směr víření, vykročí vnitřní - levá noha.

Poznámka: Povulny se tančil v oblasti Těšínska po obou stranách hranice. Při polonézové figuře (procházce) možno též zpívat.

Tančí a hrají členové souboru Slezan z Českého Těšína Boleslav Slováček (1932) a Blažena Slováčková (1937), muzika ve složení Miroslav Kyjonka (1931) primáš, Jan Osoba (1943) a Tomáš Treichel (1971) 2. housle, Bohumír Katolický (1930) viola - kontr, Karel Musiol (1951) cimbál a Zdeněk Ondrášek (1934) kontrabas.

D.2 BIOŁY Z BYSTŘICE NAD OLZOU, NÝDKU A KOŠAŘISK
(0:47.59)

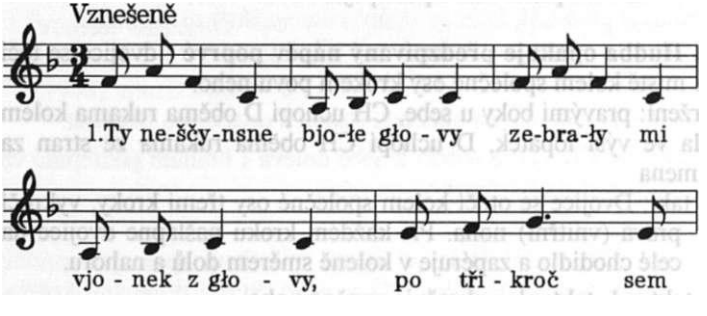

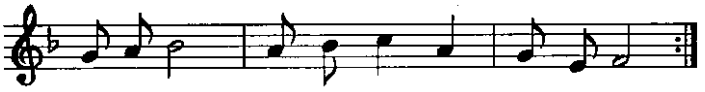

go vi - ła, pokjylch pa - ní - nkom by - ła

2. Teraz go już vič něbedzeš,
bo ju teraz za monž idžeš,
|: ješliš dobro, něboj še,
a jak žeš zlo, naprov še. :|

Obřadní tanec žen s nevěstou po čepení, rozšířený na Těšínsku a Jablunkovsku.

Ženy utvoří kruh čelem dovnitř a uchopí se za ruce v mírném odpažení. Nevěsta se starosvatkou stojí uvnitř kruhu v postavení pravými boky u sebe, starosvatka uchopí nevěstu oběma rukama kolem těla ve výši lopatek, nevěsta jí položí obě ruce ze stran na ramena (prsty míří k lopatkám).

Ženy zpívají první sloku písně do "Biołego taňca".

Při zpěvu první sloky se kruh žen otáčí volnými kroky vpravo kolem, v každém taktu tři kroky, začíná pravá noha. Dvojice uvnitř kruhu se otáčí stejnými kroky kolem společné osy vpravo. Asi uprostřed sloky nebo ve dvou třetinách nápěvu vstoupí do středu kruhu jedna z žen a starosvatka jí nevěstu předá, sama se zařadí mezi ostatní ženy do kruhu. Nyní mění ženy směr otáčení (noha zůstává stejná). Dvojice uvnitř kruhu se uchopí v postavení levými boky do středu a víří na místě uvnitř kruhu doleva. Všechny ženy v kruhu i dvojice uvnitř vykračují opět pravou nohou.

Takto se postupně střídají při ostatních slokách ostatní ženy, až všechny přivítaly tímto způsobem nevěstu mezi vdané ženy.

Při tanci se vystřídalo i více písní do "Biołego".

Tančí a hrají členové souboru Slezan z Českého Těšína Jitka Byrtusová (1959), Jitka Čechová (1966), Jarmila Fraňková (1956), Eva Fuksová (1970), Dagmar Kapustková (1948), Šárka Kurová (1964), Renáta Paprotová (1972) a Gerta Romanová (1956), muzika jako v D. 1.

D.3 ANDULINKY Z MILÍKOVA
(0:51.37)

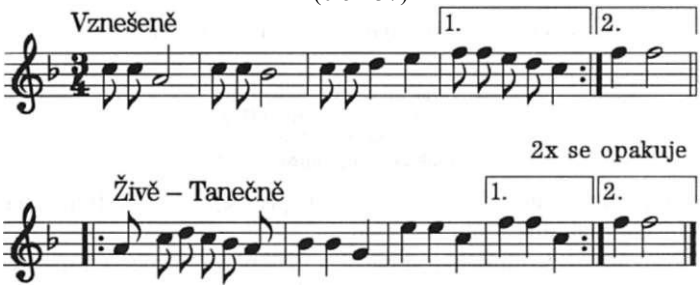

Tančí dvojice smíšené po kruhu v postavení levými boky do středu, D po pravici CH. Drží se za ruce vzadu křížem.

I. část - 3/4 takt, volné tempo

1. takt - a: Krok vnější nohou vpřed (noha došlápne na celé chodidlo).
   b: Krok vnitřní nohou vpřed (noha došlápne na celé chodidlo).
   c: Krok vnější nohou vpřed se zhoupnutím z celého chodidla do polovýponu, druhá noha zůstává vzadu mírně pokrčena, špička nízko nad zemí. Ke konci taktu poklesne noha stojná zpět na celé chodidlo.

2. takt: Tři kroky vzad. v každé době taktu jeden, vykročí vnitřní noha, při třetím kroku zůstává vnější noha vpředu, uvolněna chodidlem od země. Kroky vzad jsou kratší nežli kroky vpřed.

3. - 4. takt: Dvojice v držení ke kolovému tanci zavřeném (v objetí), CH zády do středu, se otočí šesti kroky obkročáku houpavého třikrát kolem, CH vykročí levou, D pravou nohou. Posledním krokem se dvojice zastavuje a uchopí se opět vzadu zkřižmo.

Figury taktu jedna až čtyři se opakují až do konce I. části tance.

II. část - 3/4 takt, rychlé tempo

1. - 4. takt: Dvojice v postavení jako na začátku tance, držení za ruce vzadu křížem, pravice CH nahoře, spojené ruce pevně opřeny o boky. Dvojice se otáčí rychlými běhovými krůčky na místě kolem společné osy, D couvá, vykračuje pravá noha. Ve

4. taktu se třemi běhovými krůčky přetáčí dvojice opačnými boky k sobě. CH přešlapuje přitom na místě a D se přetáčí s mírným pohybem vpřed k jeho opačnému boku.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale v postavení opačnými boky u sebe. V závěru 8. taktu se otáčejí opět do původního postavení.

Takto až do konce I I . části.

Tančí a hrají členové souboru Slezan z Českého Těšína Jan Kapustka (1949) a Jitka Čechová (1966), muzika jako v D. 1.

D.4 ČAPKANY Z KOŠARISK
(0:53.08)

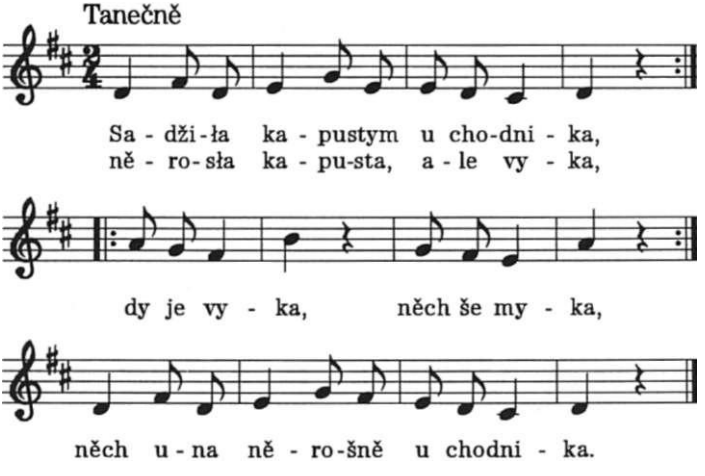

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu po taneční ploše, čelem proti sobě, CH levým, D pravým bokem do středu.

1. takt - a: CH i D tlesknou dlaněmi obou rukou na stehna.
   b: Tlesknou každý do svých dlaní před tělem.

2. takt - a: CH i D si navzájem tlesknou do pravých dlaní (hřbety otočeny k tělu).
   b: Jako v a), ale levými dlaněmi.

3. takt = 1. takt.

4. takt - a: CH i D si navzájem tlesknou do obou dlaní (hřbety rukou otočeny k tělu).
   b: Výdrž.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt.

9. takt = 1. takt.

10. takt = 4. takt.

11. - 12. takt = 9. - 10. takt.

13. - 16. takt = 1. - 4. takt.

9. - 16. takt se ještě jednou opakují.

Při dalších opakováních tance se tempo vždy o něco zrychlí.

Tančí a hrají jako v D.3, zpívají Jitka Byrtusová (1959), Jitka Čechová (1966), Jarmila Fraňková (1956), Eva Fuksová (1970), Dagmar Kapustková (1948), Šárka Kurová (1964), Renáta Paprotová (1972), Gerta Romanová (1956), Boleslav Slováček (1932) a tanečník.

D.5 GONSOR - KOSTKOVY I A II Z ALBRECHTIC
(0:54.14)

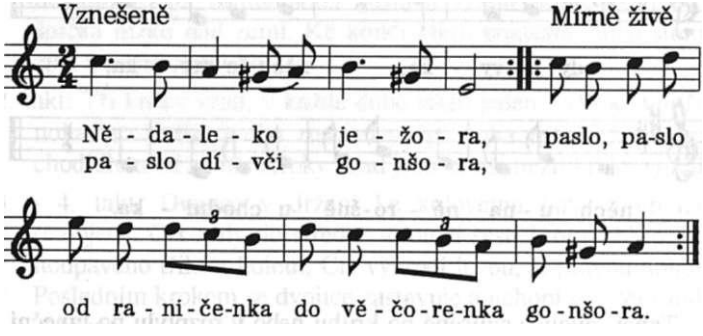

I. variant

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Drží se za vnitřní ruce v mírném odpažení, CH levou

ruku založenu za zády, hřbet na kříži. D pravá ruka volně podél těla.

1. - 3. takt: Dvojice postoupí vpřed 6 obyčejnými kroky, vykročí vnější noha (nohy našlapují na celá chodidla).

4. takt - a: CH i D krokem vnější nohy vpřed a rychlým přikročením druhé nohy k noze výkročné se zastaví.
b: Výdrž.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale zpět a opačnýma nohama (vykročí vnitřní noha).

9. takt - a: CH i D poskok na vnější noze s odvrácením od sebe asi o 45° zevnitř, druhá noha pokrčena přinožmo. Spojené vnitřní paže kmih vpřed.
b: Poskok na vnitřní noze s natočením čelem k sobě. druhá noha pokrčena přinožmo. Kmih spojených paží vzad.

10. - 12. takt: CH i D se pustí, švihem spojených vnitřních paží vpřed se roztočí CH vlevo vpřed, D vpravo vpřed drobnými šlapákovými krůčky (4 v taktu), vykročí vnější nohy. D obě paže v připažení, CH ruce založeny za zády hřbetem na kříži.

13. - 16. takt = 9. - 12. takt.

Obměna I. variantu: Ve 4. taktu se zhoupne dvojice na vnější noze z celého chodidla do polovýponu, druhá noha v pokrčení přednožmo se mírně zhoupne vpřed. Chodidlo v přirozené poloze. Spojené vnitřní paže kmih vpřed. Podobně na závěr 8. taktu při zpětném pohybu s kmihem vzad.

II. variant

1. - 4. takt: Dvojice postupuje vpřed po kruhu 4 přísunnými kroky, vykračuje vnější noha. Kmihy spojených paží při každém přísunném kroku zdola nahoru a zpět. Při přísunných krocích jsou CH a D od sebe mírně odvráceni.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt. ale zpět na své místo s kmihy spojených paží při každém přísunném kroku vzad a vpřed. Vykročí vnitřní noha, dvojice se při každém přísunném kroku k sobě mírně přivrací obličejem.

9. takt: Dvojice levým bokem do středu, D po pravici CH, CH uchopí D pravou rukou kolem pasu, D položí levici ohnutou v lokti zezadu na jeho pravé rameno. CH levici založí za záda, hřbet na kříži, D pravici volně připaží mírně od těla. V tomto postavení a držení postoupí dvěma poskočnými kroky

vpřed, vykročí vnější noha. Druhá noha mírně pokrčena přednožmo, chodidlo v přirozené poloze.

10. takt: Dvojice se pustí a švihem vnitřních paží vpřed se roztočí zevnitř a současně se otočí dvěma poskočnými obkročáky jednou kolem.

11. - 12., 13. - 14., 15. - 16. takt = 9. - 10. takt.

Tančí a hrají členové souboru Slezan z Českého Těšína Jan Kapustka (1949) a Jarmila Franková (1956), muzika jako v D.1, zpívá Boleslav Slováček (1932).

D.6 HULAN Z ŘEKY
(0:57.15)

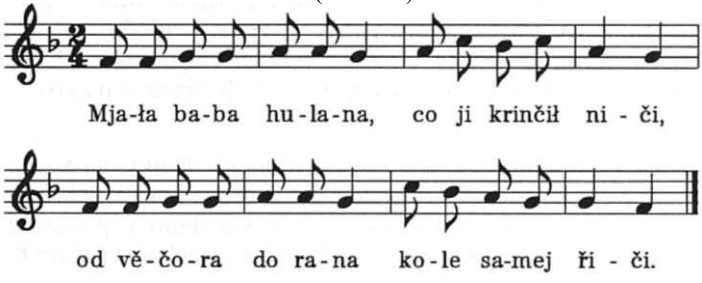

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu po taneční ploše, CH levým, D pravým bokem do středu. Oba ruce v bok.

1. takt: CH i D postoupí jedním delším přeměnným krokem vpřed po kruhu (D couvá). D vykročí levou nohou vzad s natočením o 45° doleva (levý loket míří vzad, pravý vpřed proti pravému lokti tanečníka). CH vykročí pravou nohou vpřed s natočením asi o 45 až 90° doleva, pravý loket vpřed.

2. takt = 1. takt, ale opačnýma nohama a na opačnou stranu.

3. - 4. takt: CH i D postoupí vpřed 4 kroky obkročáku houpavého s otáčením doleva. D vykročí levou nohou, CH pravou nohou.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt.

Celý tanec se opakuje, ale nyní CH ustupuje nazad a D postupuje vpřed. CH vykročí levou nohou, levý loket vzad natočen více než o 45° doleva, D pravou nohou vpřed s natočením více než o 45°

doleva, pravý loket vpřed proti pravému loktu CH. Při přeměnných krocích se CH i D natáčejí hlavou k sobě.
Při dalších opakováních se tempo tance mírně zrychluje.

Tančí a hrají členové souboru Slezan z Českého Těšína Jan Kapustka (1949) a Dagmar Kapustková (1948), muzika jako v D. 1, zpívají jako v D.4.

D. 7 KLEPANÝ VALČÍK I A II Z JABLUNKOVSKA
(0:58.17)

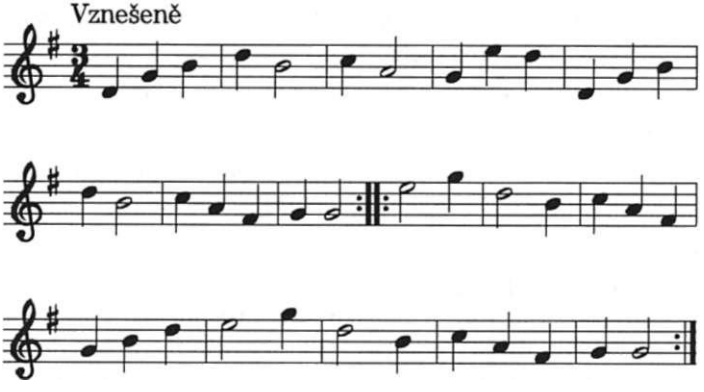

I. variant

Výchozí postavení: Tančí dvojice smíšené čelem proti sobě, CH zády, D čelem do středu mírně odvráceni (asi o 45°) zevnitř. Dvojice je vzdálena od sebe asi 2 kroky. CH obě ruce opřeny furiantsky hřbety za zády o kříž, D paže v mírném odpažení.

1. takt: CH i D se třemi krůčky téměř na místě otočí o 180° zevnitř (jsou opět od sebe mírně odvráceni zevnitř, nyní však oba opačným bokem do středu). CH vlevo, D vpravo. CH vykročí levou, D pravou nohou. Po dokončení otáčky jsou od sebe vzdáleni asi 3 větší kroky.

2. takt - a: CH ve stoji na levé a D na pravé noze. Pravá noha CH a levá noha D opřena patou o zem se pozvedne špičkou od země a přiklepne prudce špičkou k zemi.
   b, c: Výdrž.

3. a 4. takt = 2. takt.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale naopak a opačnou nohou zpět do původního postoje.

9. - 16. takt = 1. - 8. takt.

17. - 32. takt: Dvojice ve volném držení ke kolovému tanci zavřeném tančí valčík vpřed po kruhu. CH vykročí levou, D pravou nohou. Valčík je ukončen ve 32. taktu a), b) dvěma podupy, c) výdrž.

II. variant

1. takt: Jako u I. variantu, ale otáčka se provede o celých 360° (do původního postavení).

2. - 4. takt: Jako v I. variantu, ale CH a D natočeni zevnitř o 45°. Při přídupech CH i D natočí hlavu, CH doprava, D doleva, hled přes rameno na sebe.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale naopak a opačnou nohou.

9. - 16. takt = 1. - 8. takt.

17. - 32. takt: Valčík "nazpátek" proti směru hodinových ručiček s otáčením dvojice doprava kolem společné osy.

III. variant

Postavení jako u II. variantu.

1. - 16. takt: Tančí se stejně jako u II. variantu, ale v 1., 5., 9. a 13. taktu si dvojice při otáčce 3 kroky o 360° střídavě doprava a pak zpět doleva vymění místa (D přechází stále před CH).

V taktech 17. - 32. tančí dvojice valčík vpřed po kruhu v držení polootevřeném (drží se pouze vnitřními pažemi, vnější ruka CH opřena asi 10 cm pod pasem v bok, D má vnější ruku volně v mírném odpažení).
Valčík se tančí velmi lehce a vznosně.

Tančí a hrají jako v D. 1.

D. 8 MAZUREK VENDRYŇSKI I A II Z BOCANOVIC
(1:02.21)

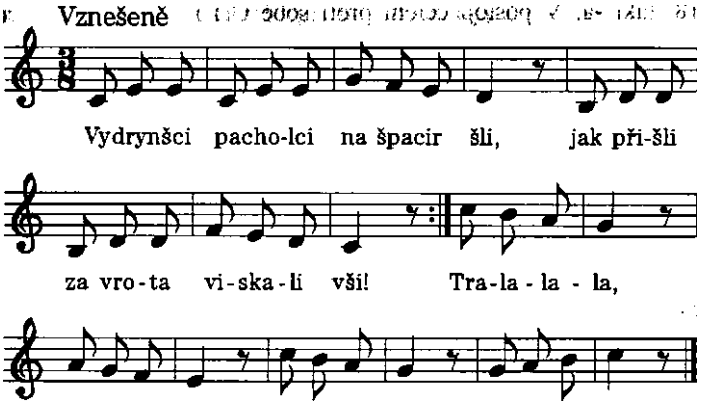

I. variant: Mazurek z Vendryně

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu po taneční ploše v držení polootevřeném, CH uvnitř, D vně.

1. - 2. takt: Dva kroky vydupávané mazurky. CH i D vykročí vnější nohou.

1. takt - a: Výpad CH i D vnější nohou vpřed na plné chodidlo, celé tělo se mírně vychýlí vpřed. Vnitřní noha se uvolní od země mírně pokrčena zánožmo.

b: Přeskok na vnitřní nohu. Vnitřní noha doskočí na místo, kde stála prve vnější noha, která se mezitím uvolní a vyšvihne přednožmo vpřed. Trup se vzpřímí.

c: Ještě jeden poskok na vnitřní noze na místě a vnější nohy se přitáhnou patou k holeni nohy vnitřní. CH v c) vnější nohu nechá ve stejné poloze jako v b), nepřitahuje ji výrazně patou k holeni vnitřní nohy.

2. takt = 1. takt.

3. - 4. takt: CH i D se otočí 6 běhovými krůčky o 360° doleva, CH couvá. CH i D vykročí vnější nohou (levá noha CH zakročí).

5. - 8., 9. - 12., 13. - 16. takt = 1. - 4. takt. V závěru 16. taktu se dvojice pustí v postavení čelem proti sobě, CH zády, D čelem do středu. CH založí ruce vzadu za zády, dlaň k dlani. D paže volně podél těla.

17. takt: CH i D se otočí třemi běhovými krůčky zevnitř o 360°, vykročí vnější noha. CH vykročí levou, D pravou nohou.

18. takt - a: V postoji čelem proti sobě CH i D poklona hlavou mírně vpřed.
b, c: Výdrž ve stoji.

19. - 20. takt = 17. - 18. takt, ale naopak a opačnou nohou.

21. - 24. takt = 17. - 20. takt.

II. variant z Bocanovic

1. - 16. takt: Jako u I. variantu.

17. - 20. takt: Jako u I, variantu.

21. - 24. taktu: Závěsem za pravé lokty zátočka 10 kroky o jeden a půl kola s výdrží na b) a c) 24. taktu (CH na místě D a naopak). CH vykročí v zátočce levou, D pravou nohou.

25. - 32. takt = 17. - 24. takt, ale na opačnou stranu, opačnýma nohama a zátočka závěsem za levé lokty.

Poznámka: Před tancem je možno předzpívat taneční píseň.

Tančí a hrají jako v D. 1.

D. 9 ŚVIŇOK
(1:04.06)

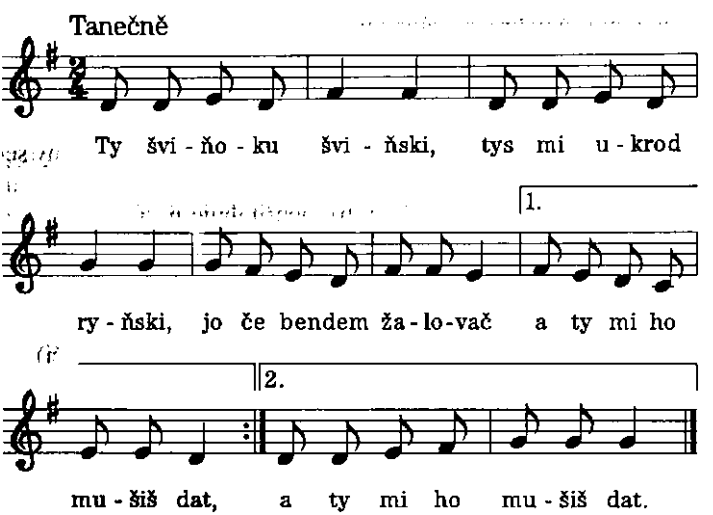

I. variant

Tančí dvojice smíšené po kruhu, levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za ruce vpředu křížem, pravé nahoře.

1. takt: 1 přeměnný krok vnější nohou vpřed, CH vykročí levou, D pravou nohou.
2. takt: 2 poskoky na vnější noze, druhá noha pokrčena přednožmo, na a) mírně kříží před nohou stojnou, chodidlo vytočeno zevnitř. Na b) se pokrčená vnitřní noha vrací zpět do polohy v pokrčení přednožmo.
3. - 4. takt = 1. - 2. takt, ale opačnou nohou.
5. - 8. takt: Dvojice v držení ke kolovému tanci zavřeném (v objetí). CH zády do středu, tančí polku vpřed po kruhu. CH vykročí levou, D pravou nohou.

Pohyby taktů 1. - 8. se opakují až do konce tance.

II. variant

Tančí se ve stejném postavení a držení jako u I. variantu.

1. - 2. takt jako u I. variantu.
3. takt: Švihem pokrčených vnitřních nohou vzad se současným obratem na stojné noze o 180° dovnitř jeden přeměnný krok vpřed, CH vykročí pravou, D levou nohou. Dvojice se přetočí do opačného směru, CH i D se stále drží za zkřížené paže, které výrazným křiživým pohybem napomáhají při obratu dovnitř.
4. takt = 2. takt, ale na opačné noze.
5. - 8. takt jako u I. variantu.

Pohyby taktů 1. - 8. se opakují po celý tanec.

Tančí a hrají členové souboru Slezan z Českého Těšína Jan Kapustka (1949) a Renáta Paprotová (1972), muzika jako v D. 1, zpívají jako v D. 4, ale bez B. Slováčka.

D. 10 TĚŠIŇOK Z VYŠNICH LHOT
(1:04.50)

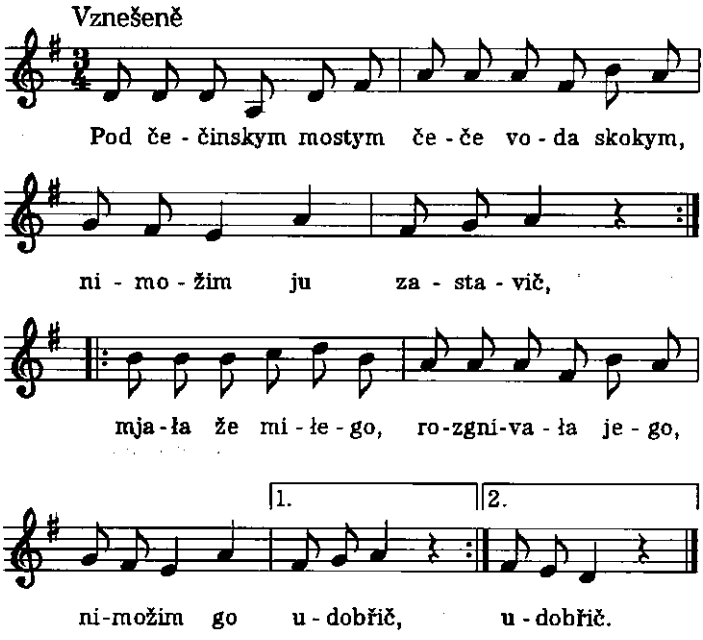

Tančí dvojice smíšené čelem proti sobě, CH zády do středu, D čelem. Drží se za pravé ruce téměř v předpažení, CH levou ruku vzadu na kříži, D ve volném připažení.

1. takt - a, b: Jeden delší přeměnný krok podle CH vlevo stranou. CH vykročí levou, D pravou nohou.
   c: Mírný zhup ve stoji na noze výkročné, druhá noha (u D levá, u CH pravá) mírně pokrčí přednožmo dovnitř. Dvojice se natočí mírně zevnitř.
2. takt = 1. takt, ale naopak a opačnou nohou.
3. - 4. takt = 1. - 2. takt.
5. - 8. takt = 1. - 4. takt.
9. takt: Dvojice se pustí ve stoji čelem proti sobě, na a) každý potlesk do vlastních dlaní před tělem ve výši obličeje (ruce

sepjaty jako při modlitbě). Na b) každý potlesk oběma rukama na hrudník ve výši klíčních kostí. Na c) vzájemný potlesk oběma dlaněmi (ruce hřbety k tělu).

10. takt: CH i D otáčku na místě 3 kroky o 360° doprava, vykročí pravá noha. D paže volně podél těla, CH paže vzadu na kříži.

11. - 12. takt: Zátočka za pravé lokty 6 kroky jednou kolem, vykročí levá noha.

13. - 16. takt = 9. - 12. takt. ale v závěrečných taktech otáčka CH a D a společná zátočka dvojice naopak a opačnou nohou.

Tančí a hrají jako v D. 6, zpívají jako v D. 9.

E. ORLOVSKO (ŠIRŠÍ TĚŠÍNSKO)
(1:06.04)

E. 1 TANĚC (MESIAŠ) A MAĎAR
(1:06.12)

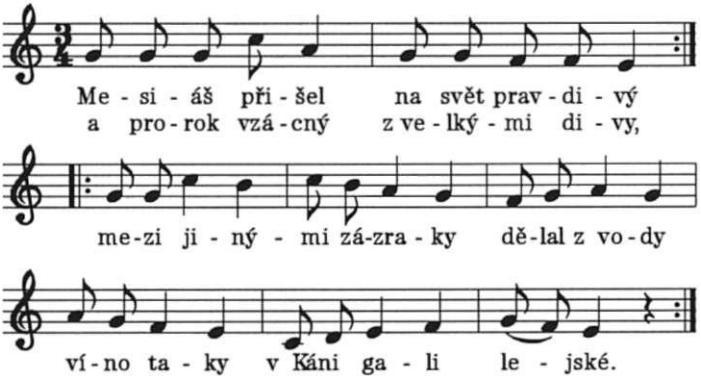

Dohra I.

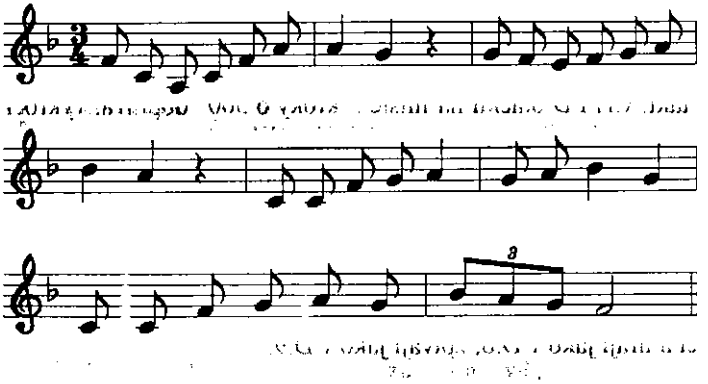

Dohra II. (= Maďar)

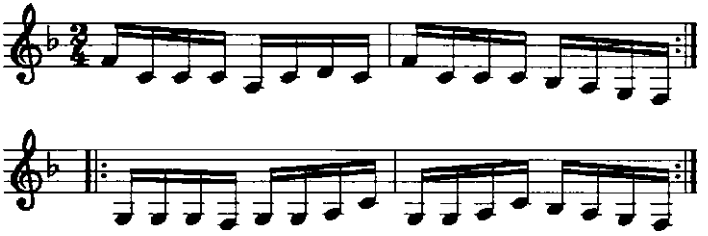

Taněc (Mesiaš) s dovětkem maďarem je prvním tancem o svatbě, kterým se postupně zaváděly jednotlivé tanečnice tanečníkům. Josef Vluka, který tento tanec zaznamenal již koncem minulého, století, o něm říká: "Byl prvním tancem na svatbách a počal se teprve tančiti, když přišli od snídaní ž e n i š i (ženich a nevěsta) do hospody. Přední družba přiváděl všem tanečnice: družky družbům, starosvatky (svatebnice) starostům a konečně nevěstu ženichovi." K jeho provedení dále pak říká: "Páry, držíce se rukama křižmo, točí se v kole; chytnou se pak jako k tanci a točí se zase v kole. - Páry popocházejí dva kroky vpřed a krok vzad: držíce se kolem pasu ponechávají vnější ruce v boku. Toto se střídá a opakuje libovolně. Ke konci se tančí rychlý tanec tzv. m a ď a r." K hudebnímu doprovodu poznamenává: "T a n ě c se může doprovádět hudbou čtverého způsobu, jak částkou notovou naznačeno jest. Na Orlovsku jmenují tentýž tanec t ě l e n c i..." Podle tohoto záznamu byl tanec rekonstruován.

Poznámka k charakteru kroku: Poněvadž autor podrobně kroky nepopisuje a tanec byl obecně znám po širším území Slezska.

přistoupili jsme k provedení kroků podle autentických záznamů tohoto tance z různých oblastí Slezska.

Popis tance:

I. Procházka dvojic vpřed po kruhu

1. Chůze s mírným pérováním

Úvodní chůze jednotlivých dvojic po kruhu za sebou volnou procházkovou chůzí. Dvojice levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za ruce vpředu křížem, pravé nahoře. Překřížené ruce jsou asi ve výši pasu. V každém taktu tři kroky. Noha došlápne na celé chodidlo a po došlápnutí nejdříve mírně poklesne v koleně a před dalším krokem odpéruje nahoru. Vykračuje buďto pravá noha. nebo levá noha. Poněvadž následuje v průběhu tance víření zvrtaným krokem - v taktu 3 kroky v postavení pravými boky u sebe, kdy vykračuje pravá noha - je lépe vykročí-li i při chůzi tatáž noha.

2. Chůze se střídáním směru

Jiný druh chůze a držení při procházkové části: dvojice po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH, se navzájem uchopí vnitřními pažemi zezadu křížem kolem pasu. Vnější ruce v bok. Dvojice pak postupuje vždy v každém taktu dvěma kroky vpřed (vykročí pravá) a přenesením váhy těla vzad na pravou nohu s úhybem vzad:

1. takt - a: CH i D vykročí pravou nohou vpřed, váha těla je na noze výkročné. Krok je téhož pohybového charakteru jako u chůze v 1. figuře.

   b = a), ale levou nohou vpřed. Váha těla je plně vpředu na levé noze. Pravá noha se opírá vzadu přední částí chodidla o zem nebo se mírně nadzvedne od země.

   c: Dvojice přenese váhu těla zpět na pravou nohu (je na celém chodidle), levá noha zůstává vpředu opřena přední částí chodidla o zem nebo se mírně nadzvedne od země.

2. takt = 1. takt, ale vykračuje opačná noha.

II. Víření dvojice na místě kolem společné osy

Otáčení dvojice (víření) na místě kolem společné osy v postavení pravými boky u sebe, držení jako ke kolovému tanci, ale tanečníci posunuti stranou.

V tomto postavení a držení se otáčí dvojice třemi zvrtanými kroky v taktu, v lichých taktech vykračuje pravá noha. Při každém kroku se našlápne na celé chodidlo a odlepením paty od země a trhem (zvrtem) na přední části chodidla s vytočením paty stranou (pravého chodidla dovnitř a levého chodidla zevnitř) se dvojice pootočí vpravo po malém kroužku kolem společné osy.

Uvedené druhy chůze i držení se buď střídaly v tanci jak uvedeno v ukázce, nebo tanečníci tančili buď prvním nebo druhým způsobem. Při běžném tanci se v první části tančila procházka dvojic za sebou a v závěru pak následovalo víření. Dvojice si při tanci zpívaly. O svatbě se na uvedenou píseň zaváděly jednotlivé tanečnice tanečníkům v pořadí starosvatka starosvatovi, jednotlivé družičky mládencům, ale i ostatní svatebnice svatebníkům a teprve v závěru nevěsta ženichovi. V tom případě se počet jednotlivých tanečníků v tanci násobil, až byli všichni spárováni. V rozmezí doprovodné písně pak byl zachováván tento postup: první mládenec přistoupil několika kroky procházky ke starosvatce, poklonil se jí, ona opětovala poklonu a uchopili se k I. taneční figuře - procházce (ruce vpředu křížem). Asi na konci 4. taktu se postavili k sobě pravými boky a v taktu 5. - 10. se otáčeli na místě kolem společné osy v držení jako ke kolovému tanci, zvrtanými kroky (viz II. figuru). Při repetici 5. - 10. taktu (v 11. - 16. taktu) odvádí pak tanečnici v postavení k procházkové figuře druhým druhem chůze. Tanečnice se svým partnerem se pak při dalším opakování pohybuje již po obvodu kruhu chůzí č. 1. Současně první mládenec bere do tance další tanečnici, s kterou postupuje po kruhu figurou č. 1. Při figuře č. 2 se otáčí nyní jak on, tak první dvojice vpravo dokola kolem společné osy. Při třetí figuře pak odvádí mládenec tanečnici k jejímu patrnerovi podobně jako u první dvojice. Dvojice, která byla zavedena jako první buďto ještě víří v postavení pravými boky u sebe (figura č. 2), nebo postupuje shodně s mládencem odvádějícím tanečnici příslušnému tanečníkovi procházkovou figurou č. 3 nebo 1. Takto jsou zavedeny všechny tanečnice a poslední nevěsta. Když se nevěsta přiřadila ke všem ostatním párům, teprve bere mládenec k tanci svoji družičku. Takto o svatbě první zahajovací tanec zv. "zavodzony".

Taněc (Mesiaš) je ukončen po zavedení všech tanečnic tanečníkům rychlou dohrávkou - maďarem.

Maďar:

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu po celé taneční ploše. CH levým, D pravým bokem do středu. Držení ke kolovému tanci zavřené buď s vnějšími pažemi spojenými směrem do středu (držení je velmi volné), nebo se navzájem uchopí za pokrčené paže tanečník zespod, tanečnice shora.

Krok maďara: Vychází z vydupávaného kroku přeměnného, tančeného po celých chodidlech. Dvojice postupuje např. třemi kroky vpřed (CH vykračuje na začátku levou, D pravou nohou) a ve 4. taktu se otočí tímto krokem jednou dokola. Může se však tančit také stále dokola jako při polce, a to s otáčením doprava i doleva. Dvojice postupují stále proti hodinovým ručičkám.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Vilém Antošík (1953) a Milena Jäckelová (1961), Martin Komár (1975) a Kateřina Valová (1975), Jiří Marek (1959) a Barbora Mohylová (1974), Luboš Mihálik (1956) a Růžena Havlišová (1954), Jaromír Vrlík (1956) a Karla Macurová (1961), muzika Trnka z Havířova ve složení Tomáš Treichel (1971) primáš, Silvie Kárová (1977) a Jan Pawlas (1976) 2. housle, Pavlína Nierostková (1966) viola-kontr, Karel Musiol (1951) cimbál a Jan Sýkora (1965) kontrabas, zpívá T. Treichel.

E.2 TĚLENCY A MAĎAR
(1:13.13)

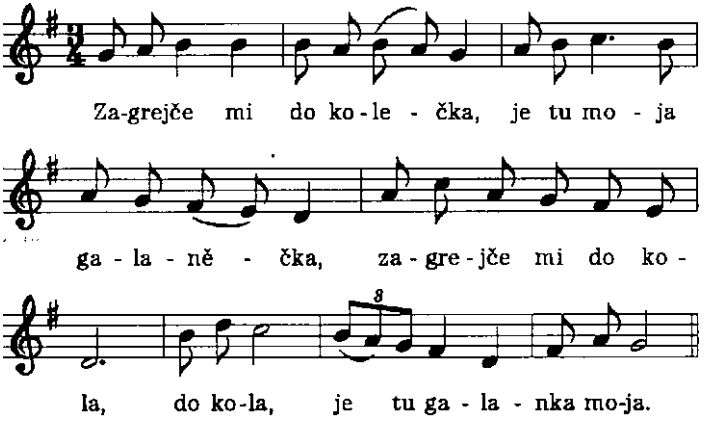

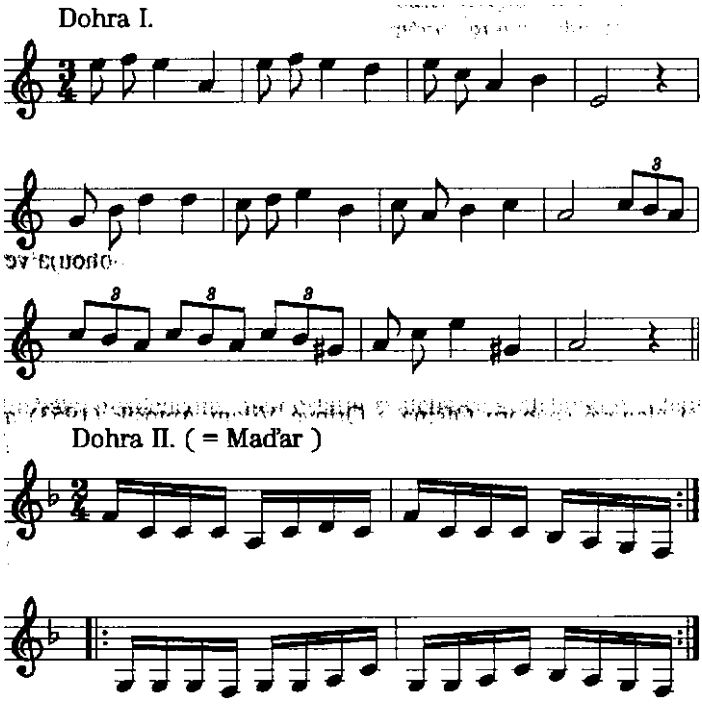

Podle Josefa Vluky se tančil stejně jako svatební taněc (Mesiaš) včetně maďara v dohrávce.

Tanec má 2 figury:

I. figura:

Úvodní chůze dvojice za zpěvu taneční písně vpřed po kruhu.

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za ruce vzadu kolem pasu, vnější ruce v bok.

1. takt - a: Oba vykročí pravou nohou, noha došlápne na celé chodidlo. Levá noha vzadu opřena o špičku.

   b: Krok = a), ale levou nohou vpřed. Pravá noha se vzadu odlepí mírně špičkou od země. Váha je plně na levé noze.

   c: Přenesení váhy těla zpět vzad na pravou nohu. Levá noha se

mírně odlepí špičkou od země, ale zůstává však stále vpředu mírně pokrčena v koleně.

2. takt = 1. takt, ale opačnou nohou.

Provádí se na celou první sloku zpívané písně.

Takto až do konce procházky. Tento druh kroku má houpavý charakter, zvláště v době c) při zpětném pohybu zpět.

II. figura:

Hudba opakuje přezpívaný nápěv první sloky k tanci jedenkrát.

Dvojice se postaví pravým bokem u sebe, uchopí se jako ke kolovému tanci, ale posunuti pravými boky k sobě. V tomto postavení a držení tančí po celou přehrávku zvrtanými kroky (3 v taktu - na začátku vykračuje pravá noha). Popis kroků viz u taňce (Mesiaš) E. 1.

Takto možno tančit i na další sloky nebo na další písně.

Tanec tělency je ukončen rychlou dohrávkou - maďarem.

Maďar. Dvojice tančí v postavení bokem do středu (CH levým, D pravým) a ve volném držení ke kolovému tanci - spojené paže napřaženy do středu, D má pokrčenou levici až na pravé paži CH.

Nyní tančí maďarovým krokem (CH vykračuje pravou, D levou nohou), při podupech těžiště sníženo, ve 3 taktech rovně vpřed a ve 4. taktu s otočením jednou kolem o 360°. Takto až do konce tance.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Josef Valový (1951) a Dagmar Valová (1956), hraje Trnka z Havířova a zpívá jako v E. 1.

E.3 FUNTY
(1:16.01)

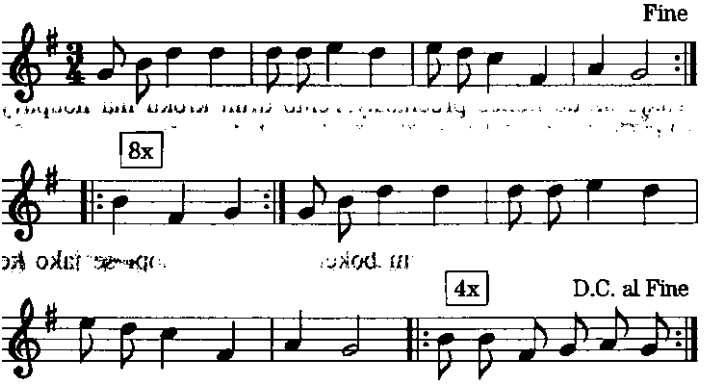

Tančí dvojice smíšené po kruhu v postavení čelem proti sobě, CH zády do středu. Ruce v bok.

1. - 4. takt: CH i D závěsem za pravé lokty zátočka 12 mírně zvrtanými kroky (vykročí pravá noha).

5. - 8. takt: Dvojice se pustí, zavěsí se za levé lokty a zátočky 12 mírně zvrtanými kroky. Noha se však nemění, vykračuje na začátku opět pravá noha.

9. - 16. takt: Dvojice se postaví levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za ruce vpředu křížem, pravé nahoře. V tomto postavení a držení postupuje dvojice krokem jako ve figuře I. v tanci tělency E.2 V každém taktu na a),b) dva kroky vpřed, v lichých taktech začíná pravá, a na c) přenesení váhy těla zpět vzad na nohu výkročnou, v sudých taktech totéž opačnýma nohama.

17. - 20. takt: Zátočka 12 kroky mírně zvrtanými v závěsu za pravé lokty, vykračuje pravá noha. Viz takt 1.-4.

21. - 24. takt: Dvojice se uchopí ke kolovému tanci a při mírném zrychlení tempa tančí krokem polkovým (ve dvou 3/4 taktech 3 kroky mírně pohupované polky - celkem 12 polkových otáček). CH vykračuje levou, D pravou nohou.

25. - 28. takt: Dvojice se zastaví, pustí se a při původním tempu v závěsu za pravé lokty zátočka 12 zvrtanými kroky, vykračuje pravá noha.

Poznámka: Tanec funty z Orlovska podle popisu Josefa Vluky patří k tancům typu taňce. Z taňce jsou zde uplatněny obě základní figury: zátočky za pravé a levé lokty zvrtanými kroky, postupování vpřed v postavení dvojice levými boky do středu, držení za ruce vpředu křížem, v každém taktu dvěma kroky vpřed a jedním vzad. Ke konci písně se pak poněkud neorganicky mezi staré taneční figury vmísila čtyřtaktová figura polkových kroků tančených ve 3/4 taktu. Patrně nahradila starší figuru rychlého přísunného víření třemi přísunnými kroky v taktu, vykračuje pravá noha. v postavení pravými boky u sebe a v držení jako ke kolovému tanci. Podobně jako u přecházejících tanců může navazovat na tento tanec polka stále rychleji a rychleji tančená nebo maďar.

Tančí a hrají jako v E. 2.

E. 4 KAČA
(1:18.29)

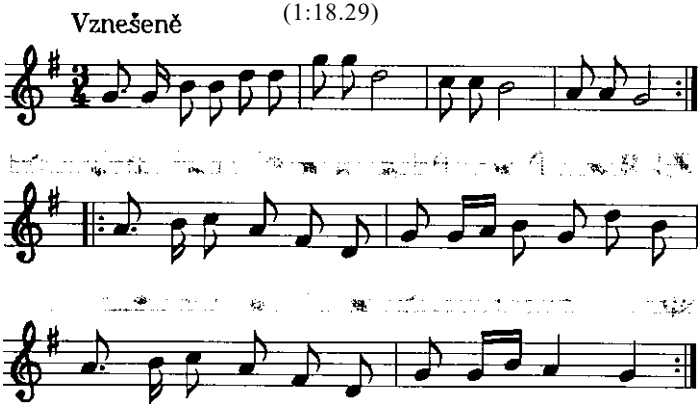

Tančí 4 dvojice smíšené v postavení do kříže čelem do středu. D po pravici CH. Drží se za vnitřní ruce v připažení, popř. pozvednuty mírně před tělem. CH levou ruku vzadu na kříži, D pravou ruku připaženu. Liché dvojice (1. a 3.) začínají vlastní tanec. Sousední sudé dvojice (2. a 4.) vzápětí opakují totéž, co odtančily liché dvojice (od 3. taktu).

1. - 2. takt: První a třetí dvojice postoupí 6 kroky k sobě. vykročí pravá noha. Při setkání dvojic uprostřed (na konci 1. taktu) utvoří 1. dvojice zvednutím spojených vnitřních paží bránu.

kterou prochází ve 2. taktu 3. dvojice. Do konce 2. taktu pak přejde 1. a 3 dvojice na protější místo a posledními 2 kroky se otočí o 180° doleva, CH couvá.

3. - 4. takt: 2. a 4. dvojice totéž, co 1. a 3. dvojice v 1. až 2. taktu.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale bránu nyní tvoří opačné dvojice (3. a 4.). Jednotlivé dvojice se vracejí na svá místa.

9. - 12. takt: Dvojice se zavěsí za pravé lokty, CH levou ruku vzadu na kříži, D levou ruku připaženu. Zátočka 12 vznosnými kroky (mírně podtrhávanými), v každém taktu třemi, vykračuje pravá noha.

13. - 16. takt: Totéž za levé lokty, vykračuje opět pravá noha.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Vilém Antošík (1953) a Karla Macurová (1961), Jiří Marek (1959) a Milena Jäckelová (1961), Josef Valový (1951) a Dagmar Valová (1956), Jaromír Vrlík (1956) a Věra Vrlíková (1957), hraje Trnka z Havířova jako v E. 1

E. 5 KOLOMAJKA
(1:19.48)

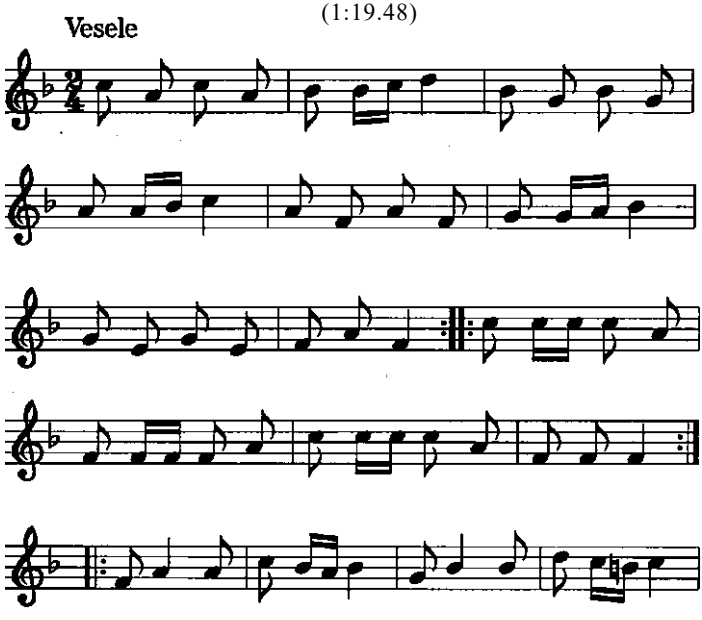

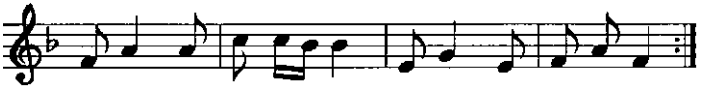

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Drží se za ruce vpředu křížem, levé nahoře. Překřížené paže jsou ve výši pasu.

1. takt: CH i D třemi podupy s mírně sníženým těžištěm, začíná levá, postoupí vpřed.
2. takt - a: CH i D poskočí na místě na levé noze, pravá noha vykopne v pokrčení přednožmo vpřed.
   b: Poskok na téže noze, pokrčené pravé nohy kmihnou mírně zánožmo pokrčeně vzad.
3. takt: CH přebíhá třemi dupavými kroky před D na její pravou stranu. D přešlapuje třemi dupavými krůčky na místě a pomáhá při převádění CH pohybem překřížených paží před sebou.
4. takt - a: Dvojice poskok na pravé noze, levá vykopne v pokrčení přednožmo vpřed.
   b: Poskok CH a D na pravé noze. levá kmihne vzad do pokrčení zánožmo.
5. - 8. takt jako 1. - 4., ale nyní přebíhá v 7. taktu D předem na pravou stranu CH.

Pohyby taktů 1. - 8. se střídají až do konce tance.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Jiří Marek (1959) a Růžena Havlišová (1954), hraje Trnka z Havířova jako v E. 1.

E. 6 KOZOK A MAĎAR
(1:20.38)

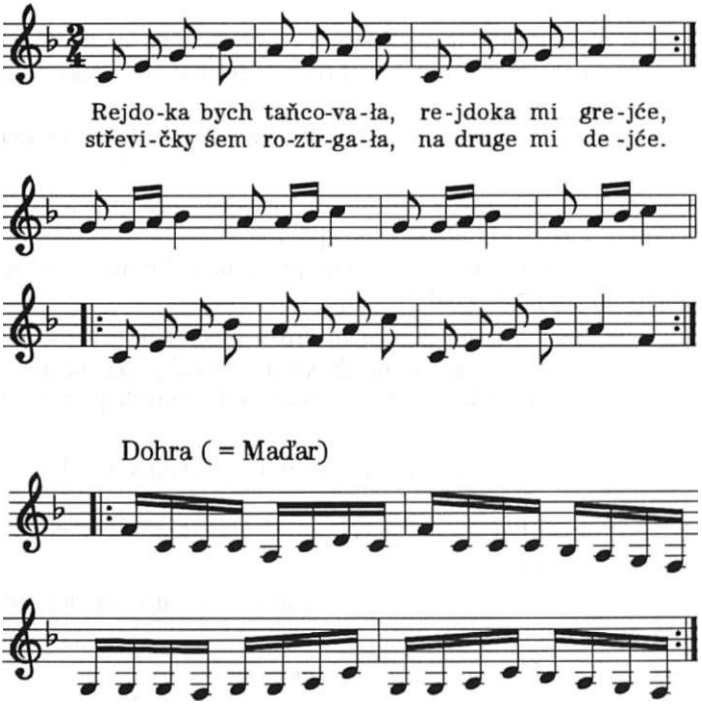

Tančí se ve dvou řadách: v jedné CH, ve druhé D čelem proti sobě. vzdálených asi 6 kroků od sebe. CH založí obě ruce vzadu na kříže. D paže spuštěny volně podél těla.

1. - 4. takt: CH postupují čtyřmi dupavými přeměnnými kroky (vykročí pravá) vpřed k řadě D. Ve 4. taktu se CH zastaví posledním krokem před D. D se otáčejí jednou kolem za pravým ramenem otočením na pravé noze, levá přisouvá.

5. - 8. takt: D stojí na místě, CH se vracejí čtyřmi stejnými kroky pozpátku na svá místa, vykročí opět pravá noha.

9. - 12. takt: D postupují čtyřmi lehkými přeměnnými kroky bez znatelných důrazů, vykračuje pravá noha vpřed k řadě CH. CH stojí na místě a ve 12. taktu se CH otočí na pravé noze o 360° doprava, levá přisouvá.

13. - 16. takt: D se vracejí pozpátku na svá místa, vykračuje opět pravá noha.

17. - 20. takt: CH postupují znovu čtyřmi dupavými kroky, ve 20. taktu se D opět před CH otočí na pravé noze o 360° doprava, levá přisouvá.

21. - 24. takt: CH se vracejí zpět na svá místa.

Základní postavení CH i D je sice volné - bez držení, ale vždy, kdykoliv se řady pohybují vpřed a vzad, se uchopí za ruce v mírném odpažení.

V závěru tance, který se mohl několikrát po sobě opakovat, se tančí maďar, tentokrát v zátočkách střídavě za pravé a levé lokty, volná ruka CH založena vzadu na kříži, volná ruka D podél těla.

Maďar

1. - 4. takt: Protější CH a D se zavěsí za pravé lokty a tančí čtyřmi dupavými přeměnnými kroky (nohy došlapují na celá chodidla, těžiště mírně sníženo). Při prvním kroku se zavěšují a při čtvrtém kroku se pouštějí.

5. - 8. takt: Závěs za levé lokty a zátočka čtyřmi maďarovými kroky doleva. Vykračuje opět pravá noha. Tyto zátočky se střídají až do konce tance.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Vilém Antošík (1953) a Karla Macurová (1961), Martin Komár (1975) a Věra Vrlíková (1957), Jiří Marek (1959) a Milena Jäckelová (1961), Jaromír Vrlík (1956) a Barbora Mohylová (1974), hraje Trnka z Havířova jako v E. 1.

E.7 MYKSIK
(1:21.38)

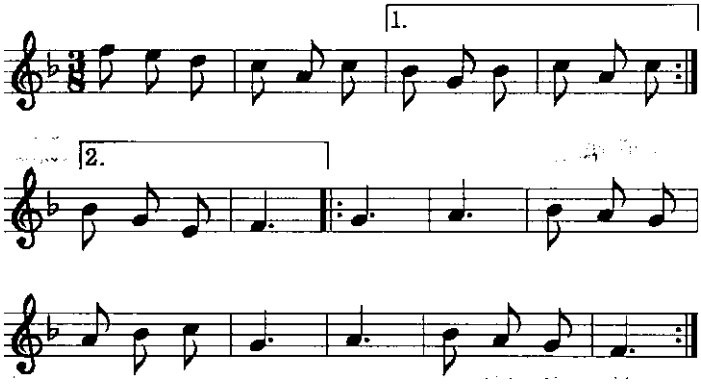

Tančí dvojice smíšené po kruhu, CH levým, D pravým bokem do středu. Držení ke kolovému tanci zavřené.

1. - 16. takt: Valčík vpřed po kruhu s otáčením doprava, CH vykročí levou, D pravou nohou.

17. takt - a: Dvojice se zastaví, pustí se, CH i D ruce v bok a oba nízkým výskokem stoj rozkročný bočný, pravá noha vpřed, váha na pravé noze. Levá noha vzadu mírně odlehčená.
b, c: Výdrž ve stoji.

18. takt = 17. takt, ale opačnou nohou.

19. takt: CH i D provedou tři řezankové kroky P, L, P nohou.

20. takt: Totéž, ale opačnýma nohama (LPL).

21. takt = 17. takt.

22. taktu =18. takt.

23. takt = 19. takt.

24. takt = 19. takt.

25. - 32. takt = 17. - 24. takt, ale v 32. taktu dvojice seskokem do stoje spojného, výdrž.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Luboš Mihálik (1956) a Růžena Havlišová (1954), hraje Trnka z Havířova jako v E. 1.

E.8 POHANČOK A MAĎAR
(1:22.57)

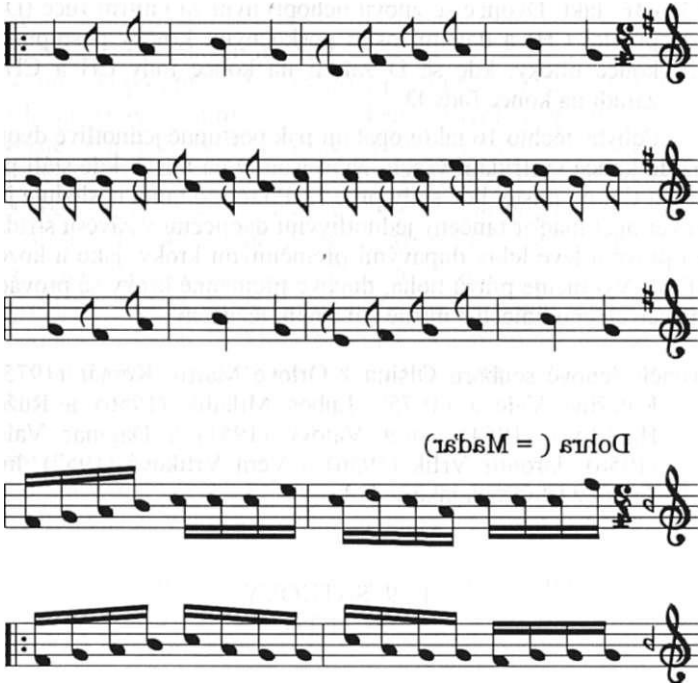

Tančící vytvoří dvě řady čelem proti sobě, v jedné D, ve druhé CH. Řady jsou od sebe vzdáleny asi 6 kroků. Začíná tančit první pár z kraje.

1. - 4. takt: První CH a první D se zatočí osmi nízkými poskočnými kroky, vykročí pravá noha, v držení za pravé ruce v mírném odpažení jednou kolem. Prvním krokem se k sobě blíží a v dalších taktech se zatáčejí na místě v prostoru asi uprostřed mezi stanovištěm první D a prvního CH.

5. - 8. takt: Stále se držíce za pravé ruce, D po levici CH, oba čelem vpřed. CH volnou levici za zády, D podél těla, postupují rovněž osmi poskočnými kroky, vykračuje pravá, středem uličky k protějšímu konci. Na konci uličky CH převede D na druhou stranu.

9. - 12. takt: Nyní obchází rovněž osmi kroky poskočnými D zadem kolem řady CH a CH zadem kolem řady D vpřed do čela obou řad.

13. - 16. takt: Dvojice se znovu uchopí, nyní za vnitřní ruce (D po pravici CH) a dalšími osmi poskočnými krůčky postupují na konec uličky, kde se D zařadí na konec řady CH a CH se zařadí na konec řady D.

Pohyby těchto 16 taktů opakují pak postupně jednotlivé dvojice až do konce vystřídání všech. Nyní jsou D na místě, kde stáli prve CH a CH na místě, kde stály prve D. Po tomto tanci následuje jako závěr opět maďar tančený jednotlivými dvojicemi v závěsu střídavě za pravé a levé lokty dupavými přeměnnými kroky, jako u kozoka (E.6). Vykračuje pravá noha, dupavé přeměnné kroky se provádějí po celých chodidlech s mírně sníženým těžištěm.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Martin Komár (1975) a Kateřina Valová (1975), Luboš Mihálik (1956) a Růžena Havlišová (1954), Josef Valový (1951) a Dagmar Valová (1956), Jaromír Vrlík (1956) a Věra Vrlíková (1957), hraje Trnka z Havířova jako v E. 1.

E. 9 ŠATKOVY
(1:24.37)

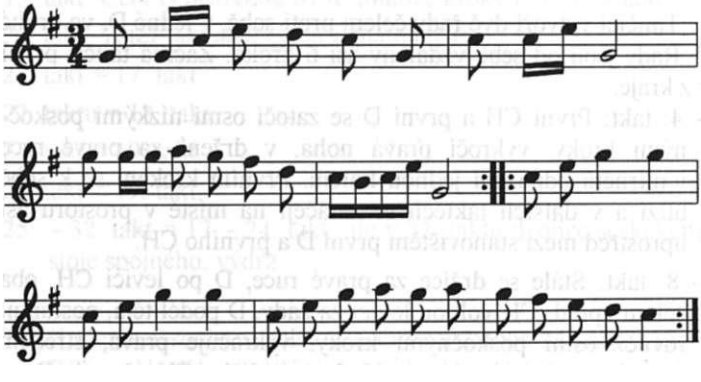

Tančí trojice: CH a po stranách 2 D. Trojice je spojena za vnitřní ruce, v nichž drží do trojcípu složený šátek, vnější ruce D připaženy. Tanec má dvě části.

I. část

Hudba hraje volně taneční napěv.

1. - 4. takt: D po pravici CH vykročí proti bráně, kterou tvoří CH s levou D zvednutím paží se šátkem. D tvořící bránu stojí na místě. Pravá D prochází volnými kroky (3 v taktu, vykračuje pravá noha) branou, obchází okolo CH, který se za ní podtáčí, a obchází jej zadem až na své místo. Takto projde celkem 12 vznosnými kroky. Lichá D zatím setrvává na svém místě.
5. - 8. takt: Nyní tvoří bránu pravá D s chlapcem. Branou pak prochází levá D, která postupně táhne za sebou CH. CH se podtáčí za levou D, která se vrací zadem kolem něj na své původní místo. Levá D vykračuje rovněž pravou nohou, pravá D stojí na místě.

II. část

Tempo tanečního nápěvu se zrychlí. Tančí se stejně jako v I. části, ale rychlou chůzí. Vykračuje stejná noha, počet kroků je stejný.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Martin Komár (1975), Barbora Mohylová (1974) a Kateřina Valová (1975), hraje Trnka z Havířova jako v E. 1.

E. 10 ŠEL CHŁOP Z ROBOTY
(1:25.50)

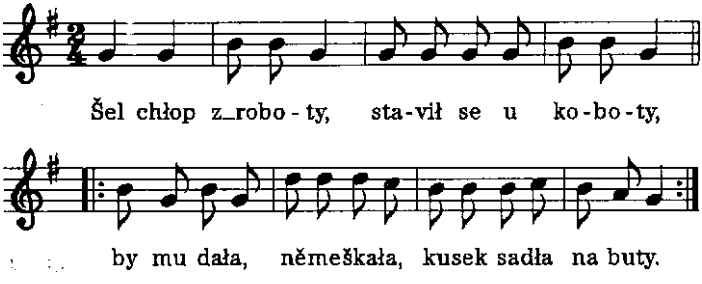

Tančí muži před muzikou. Poručí si tanec a zazpívají úvodní taneční píseň. Hudba opakuje nápěv k tanci několikrát. Tempo se může postupně zvyšovat. Utvoří dvojice, vnitřní paže položí na ramena, vnější volně v gestu. Při zpěvu přenášejí váhu těla, přidupávají apod., mohou stát také volně.

1. takt - a: Muži nakročí pevně na pravou nohu, koleno pokrčeno, těžiště sníženo. Levá noha pokrčena mírně přínožmo, odlepena patou od země.
   b: Podtrh na pravé noze, druhá noha švihem přednoží pokrčeně dovnitř před nohu pravou. Tímto podtrhem se mírně dvojice posune vpřed. Volné paže buďto založeny za zády nebo ve volném gestu.
2. takt = 1. takt, ale na opačné noze.
3. takt = 1 . takt.
4. takt: Trojdup na místě L, P, L nohou v prvních třech osminách taktu. Začíná shora skokem do podřepu na levou nohu (na celé chodidlo). Na druhou a třetí osminu přídupy pravou a levou nohou se sníženým těžištěm.

Pohyby taktů 1. - 4. se opakují stále dokola.

Muži buďto tančí každý sám čelem k hudbě, nebo se těmito pohyby otáčejí na místě kolem dokola anebo se pohybují různými směry v prostoru. Někdy se také natočí dva nebo tři k sobě anebo vytvoří celé kruhové seskupení.

Pozn.: Je to typický mužský skočný projev před muzikou.

Tančí členové souboru Olšina z Orlové Vilém Antošík (1953), Martin Komár (1975), Jiří Marek (1959), Luboš Mihálik (1956), Josef Valový (1951) a Jaromír Vrlík (1956), hraje Trnka z Havířova jako v E. 1.

F. BOHUMÍNSKO (ŠIRŠÍ TĚŠÍNSKO)

(1:26.39)

F. 1 ACH, MOJA DĚVUCHO, ZE SKŘEČONĚ

(1:26.46)

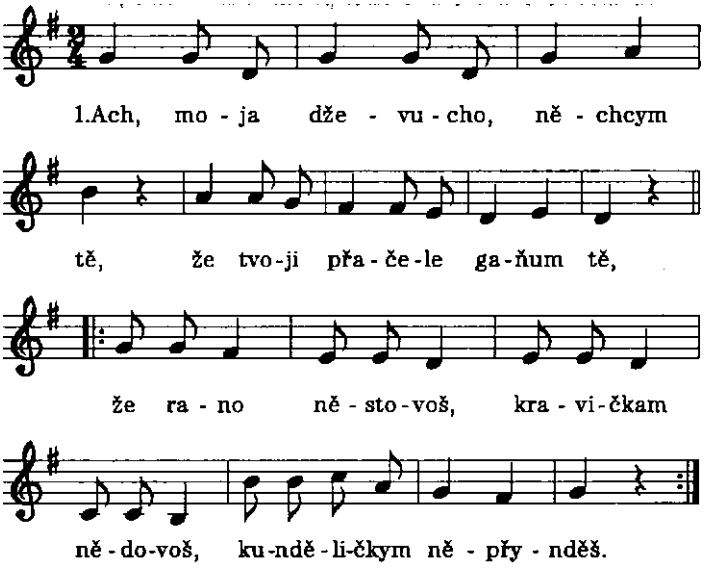

2. Muj miły synečku, nevěř to,
přiď jutro raňuško, ujřiš to,
|: že jo rano stovom, bydełko odbyvom,
kunděličkym tež přydym. :|

Tančí dvojice smíšené po kruhu čelem proti sobě. CH zády do středu. Držení ke kolovému tanci zavřené.

1. - 3. takt: 6 cvalových kroků (v každém taktu 2) vpřed po kruhu. CH vykročí levou, D pravou nohou.

4. takt - a: Jeden cvalový skok CH levou, D pravou nohou vpřed po kruhu.

b: Přískok druhou nohou do stoje spojného.

Poznámka: Po celou dobu jsou spojené paže CH i D napjaty mírně vpřed.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale zpět po kruhu. CH i D vykračují opačnou nohou.

9. takt: Dvojice na místě se pootočí jedním krokem s příkrokem druhé nohy (CH levou, D pravou nohou) asi o 1/4 kruhu podle chlapce doleva. Nejde o čisté přísuny, ale krok s přísunem.

10. takt = 9. takt, ale zpět do původního postavení, vykročí opačná noha.

11. - 12. takt = 9. - 10. takt.

13. - 15. takt: Dvojice se pustí, CH založí obě ruce vzad na kříže, D připaží. V každém taktu se otočí CH i D dvěma kroky o 360° ve směru tance s postupem vpřed po kruhu. CH vykročí levou vpřed po kruhu a otáčí se doleva, D vykročí pravou a otáčí se doprava (celkem 6 kroky).

9. - 15. takt se ještě jednou opakuje.

Poznámka: Před tancem se může předzpívat první sloka, další sloky se mohou zpívat mezi tancem nebo při tanci. Není to pravidlem, někdy je možno zazpívat pouze první sloku a pak se jen tančí.

Tančí, hrají a zpívají členové souboru Odra z Bohumína Tomáš Běhůnek (1976) a Veronika Dvořáková (1973), Josef Bielik (1956) a Alena Peklánská (1975), Břetislav Bombionka (1972) a Jaroslava Petrová (1975), Petr Buroň (1963) a Petra Ječmenová (1976), zpívá Anna Buroňová (1940), muzika ve složení Elen Kijonková (1959) housle-terc, David Knop (1969) viola-kontr, Karel Musiol (1951) cimbál, Miroslav Buroň (1936) kontrabas a primáš Miroslav Kyjonka (1931) ze Slezanu v Českém Těšíně.

F.2 HANDERLOK Z PETŘVALDU
(1:28.04)

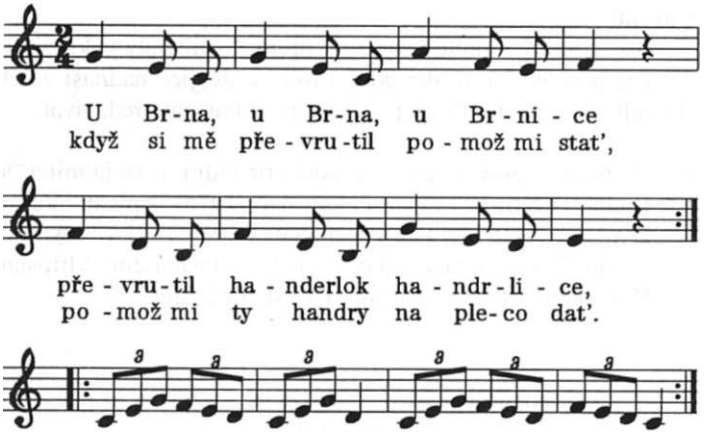

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu. D po pravici CH. Drží se za vnitřní ruce v připažení, vnější ruce podél těla.

Tempo tance volné.

1. takt: CH i D jeden "lindrový" krok vnějšíma nohama vpřed.
   a: CH vykročí levou, D pravou nohou vpřed.
   b: Poskok na téže noze s mírným pohybem vpřed. Vnitřní nohy mírně pokrčeny přednožmo, chodidlo vodorovně se zemí. Spojené vnitřní paže kmihnou mírně vpřed.

2. takt = 1. takt, ale vykročí vnitřní nohy vpřed, vnější pokrčí přednožmo. Vnitřní paže zůstávají ve stejné poloze jako v 1. taktu (některé dvojice někdy i mírně zapažují). Dvojice je stále natočena vpřed, pouze hlavami se mírně natáčejí k sobě.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt.

5. - 8. takt: Dvojice postupuje ve stejném postavení a držení "lindrovými" kroky vzad po kruhu (v lichých taktech vykročí CH levou, D pravou - vnější - nohou vzad, v sudých taktech vnitřní nohou).

9. - 16. takt = 1. - 8. takt.

Dohrávka v rychlejším tempu: Dvojice v držení ke kolovému tanci zavřeném (v objetí) tančí obkročák poskočný - lindr, v kaž-

dém taktu 2 kroky až do konce melodie. D vykročí pravou, CH levou nohou. Každým poskokem se otočí dvojice asi o půl kola. Obkročák poskočný je stejného charakteru jako "lindrové" poskoky v úvodu.

Při "lindru" v dohrávce se na první dobu trioly vykročí, na 3. dobu je poskok. Ve druhé době trioly se dvojice nadnáší z celého chodidla do výponu. Píseň je možné před tancem předzpívat.

Tančí, hrají a zpívají členové souboru Odra z Bohumína Josef Bielik (1956) a Alena Peklánská (1975), zpívají Veronika Dvořáková (1973), Petra Ječmenová (1976) a Jaroslava Petrová (1975), muzika jako v F. 1 s primášem Miroslavem Kyjonkou (1931) ze Slezanu v Českém Těšíně.

F.3 KAČOK - MALY KŘIŽOK Z PETŘVALDU (1:29.30)

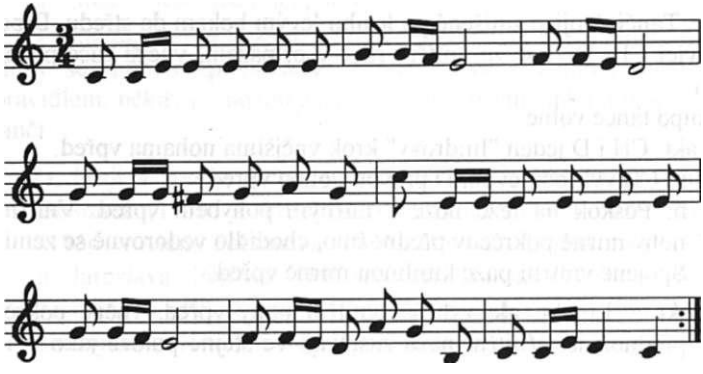

Tempo polonézy. Tančí čtyři páry v postavení do kříže čelem do středu, D po pravici CH. Držení za vnitřní paže v předpažení, vnější paže CH založena na kříži, D v bok.

1. - 3. takt: 1. a 3. dvojice si vymění místa devíti vznosnými kroky (v každém taktu třemi, vykročí vnější noha), třetí pár při setkání utvoří bránu, kterou prochází první pár.

4. takt: 1. a 3. dvojice se otočí třemi vznosnými kroky na protějším místě o 180° doleva, CH couvá, D ho mírně obchází. Držení za vnitřní paže v předpažení po celou dobu otáčky.

1. - 4. takt: 2. a 4. dvojice se otáčí na svém místě kolem společné osy doleva třemi vznosnými krůčky v taktu o 360°, vykročí vnější nohou (CH levou vzad, D pravou vpřed), někdy krůček vygraduje až do mírného poskoku. Držení rukou jako u 1. a 3. páru při otáčce.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt: ale nyní si vyměňuje místo 2. a 4. dvojice, bránu tvoří 4. dvojice, 1. a 3. dvojice tančí totéž co 2. a 4. dvojice v 1. až 4. taktu.

9. - 16. takt = 1. - 8. takt, jednotlivé dvojice se vracejí na svá místa, ale branky dělají 1. a 2. pár.

Dohrávka: nápěv se opakuje ještě jednou ve stejném tempu. Dvojice tančí v kolovém držení zavřeném, spojené paže napjaty. Tančí se jednou kolem třasákovým krokem kombinovaným s jedním krokem obkročáku poskočného:

a - b: Jeden krok třasáku s poskokem ve druhé době taktu na noze výkročné (CH na levé a D na pravé noze).

c: Obkročák poskočný na opačné noze (CH na pravé a D na levé).

V každém taktu se otočí dvojice o 360° vpravo s mírným postupem vpřed. Takto až do konce dohrávky.

Tančí a hrají jako v F. 1.

F.4 MAMLAS ZE SKŘEČONĚ
(1:31.22)

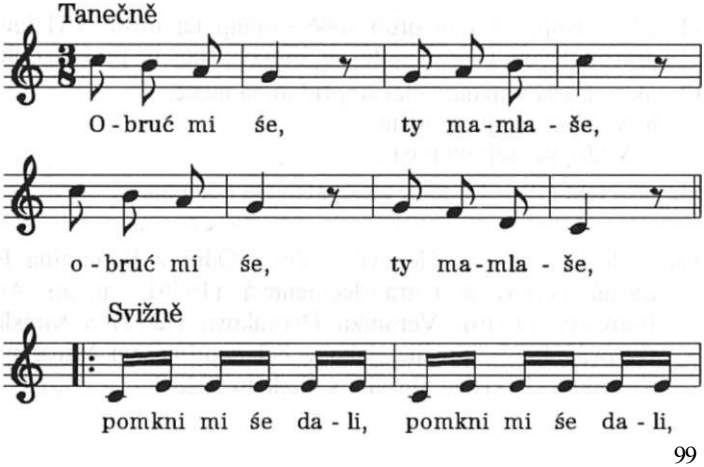

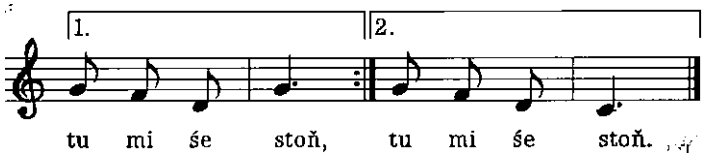

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu po celé taneční ploše čelem proti sobě, CH je zády do středu. Drží se za pravé ruce dole, levá ruka CH je založena vzadu na kříži, D v bok.

1. takt: Švihem spojených paží podle CH doleva se dvojice pod spojenými pravicemi podtočí třemi kroky o 360° s mírným postupem vpřed, CH doleva vykročí levou nohou, D doprava vykročí pravou nohou.

2. takt: Ve stoji čelem proti sobě CH dokročí pravou a D levou nohou do stoje spojného a spojené paže podle CH švihnou doleva (jsou ve vodorovné poloze).

3. - 4. takt = 1. - 2. takt, ale zpět po kruhu a opačnýma nohama.

5. - 8. takt: Vše se ještě jednou opakuje.

9. takt: Jeden přísunný krok podle CH doleva, CH vykročí levou, D pravou nohou, švih spojených paží podle CH doleva a zpět:
   a: Úkrok CH levou, D pravou nohou ve směru tance podle CH doleva a kmih spojených pravic stejným směrem do vodorovné polohy.
   b: Výdrž.
   c: Příkrok druhé nohy k noze výkročné se současným kmihem spojených pravic zpět (podle CH doprava).

10. takt = 9. takt.

11. takt: Dvojice čelem proti sobě trojdup na místě, CH levou, pravou, levou, D pravou, levou, pravou, spojené pravice dole.

12. takt - a: CH pravou, D levou přídup na místě.
   b: Výdrž ve stoji na místě.
   c: Výdrž ve stoji na místě.

13. - 16. takt = 9. - 12. takt, ale opačnýma nohama.

Tančí, hrají a zpívají členové souboru Odra z Bohumína Petr Buroň (1963) a Petra Ječmenová (1976), zpívají Anna Buroňová (1940), Veronika Dvořáková (1973) a Jaroslava Petrová (1975), muzika jako v F.1 s primášem Miroslavem Kyjonkou (1931) ze Slezanu v Českém Těšíně.

F.5 OD SKŘEČOŇA CESTA DŁUGO
(1:32.25)

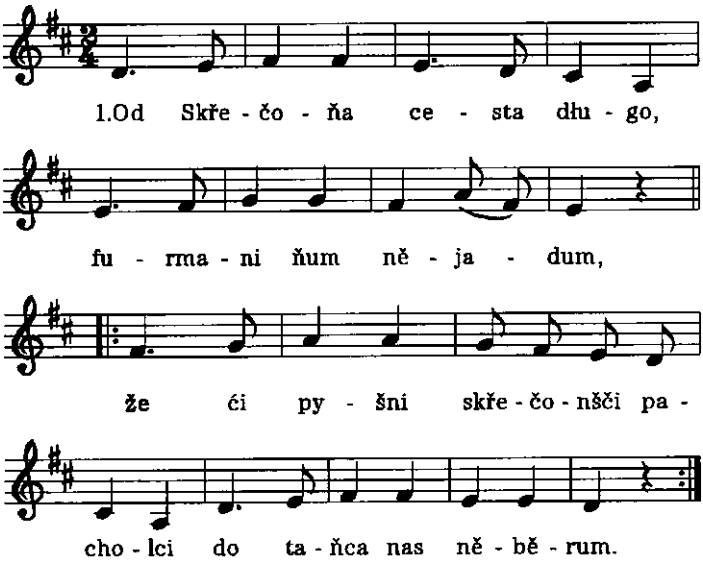

2. Něch něběrum, něch něchajum,
pytať jich něbedymy,
|: a jak přijdum lutynšči pachołcy,
to še vytancujemy. :|

3. Při grobli je stavek suchy,
ryby v nim vyvzdychały,
že to młode skřečoňske děvuchy
bardzo teraz spyšňały.

Tančí smíšené dvojice ve dvou řadách čelem proti sobě. D po pravici CH. Držení za vnitřní paže v předpažení, vnější paže má CH za zády na kříži, D v bok. Řady jsou od sebe vzdáleny asi 8 kroků.

1. - 4. takt: Obě řady postupují osmi drobnými krůčky k sobě, CH vykročí levou, D pravou (vnějšíma nohama).

5. - 8. takt: Obě řady se vracejí pozpátku osmi krůčky vzad, vykračuje opět vnější noha.

9. - 10. takt: Dvojice závěsem za pravé lokty zátočku o půl kola doprava, CH vykračuje levou, D pravou nohou. V závěru 10. taktu se dvojice pustí.

11. - 12. takt: Zátočka za levé lokty, tanečníci se vracejí na svá původní místa, vycházejí pravou nohou

13. - 16. takt = 9. - 12. takt.

17. - 24. takt = 9. - 16. takt.

V zátočkách vykračuje stále pravá noha.

Tančí a hrají jako v F. 1, sólo zpívá Anna Buroňová (1940).

F. 6 ŽEBROK Z PETŘVALDU
(1:33.44)

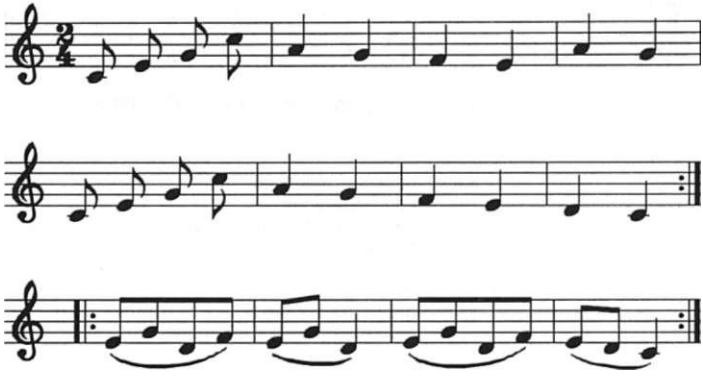

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za ruce vzadu křížem.

1. takt: Dupavý přeměnný krok vnější nohou vpřed (CH levou, D pravou nohou).

2. - 4. takt: Šest skoků (v každém taktu dva) na vnější noze, vnitřní noha pokrčena mírně přednožmo, chodidlo vodorovně se zemí.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt. ale opačnýma nohama.

9. - 16. takt = 1. - 8. takt.

Dohrávka: Hladká polka v držení ke kolovému tanci zavřeném. Spojené paže napjaty mírně ve směru tance, CH vykročí levou, D pravou nohou.

Tančí a hrají členové souboru Odra z Bohumína Tomáš Běhůnek (1976) a Veronika Dvořáková (1973), muzika jako v F.1 s primášem Miroslavem Kyjonkou (1973) ze Slezanu v Českém Těšíně.

F.7 OSTRAVSKY Z PETŘVALDU
(1:34.56)

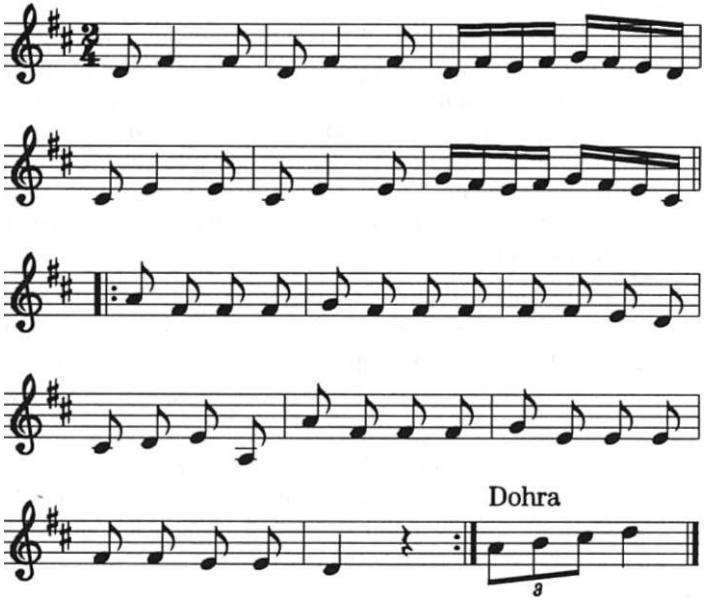

Tančí dvojice smíšené zčásti v rozptylu a zčásti po kruhu, D po pravici CH. Chlapec přiběhne před muziku a poručí si tanec, rychle se vrátí ke své tanečnici a začínají tančit. Tempo je velice rychlé. Dvojice v postavení vedle sebe (D po pravici CH) se drží za vnitřní ruce pod lokty, D se přidržuje levou rukou chlapcovy pravé paže zevnitř. CH má levou ruku vzadu na kříži, D pravou v bok.

I. figura:

1. takt: CH i D jeden poskočný krok vnější nohou vpřed se sníženým těžištěm, druhá noha pokrčena přednožmo dovnitř

2. takt = 1. takt, ale opačnou nohou, paže zůstávají ve stejné poloze.

3. - 4. takt: Dvojice v postavení čelem proti sobě v kolovém držení zavřeném (CH drží napjatou paži D shora) zatančí čtyřmi prudkými šlapákovými kroky (v každém taktu dvěma) dvakrát vpravo kolem.

1. - 4. takt se opakují až do konce 16. taktu, dvojice postupují po knihu jedna za druhou.

II. figura:

17. takt: CH i D se pustí, CH provede akcentovaný poskočný krok levou nohou (krok vpřed a poskok na téže noze), pravá noha je přednožmo pokrčená a vytočená doleva. Současně tleskne dlaněmi s pohybem z upažení do vzpažení nad hlavou, nebo tleskne dlaněmi před sebou, tleskají jak kdo chce. D provede dvěma šlapákovými kroky otáčku před CH, začíná pravou nohou doprava (odvíjí se od CH). paže jsou volně nad rozvířenou sukní D.

18. takt = 17. takt. ale CH vykročí pravou nohou, levá noha pokrčena přednožmo švihne vpřed, chodidlo vytočeno zevnitř.

19. - 23. takt: Opakuje se po kruhu s postupem vpřed totéž co v 17. a 18. taktu (od počátku 17. taktu po 23. takt CH sedmkrát tleskne, D provede sedm otáček).

24. takt: CH krok pravou nohou vpřed a přísun levé nohy, již netleská, ale založí obě ruce vzadu za záda a vypne hruď. D přešlápne na pravou nohu a přisune levou. Oba stojí čelem proti sobě, D nechá paže volně podél těla.

III. figura:

25. - 32. takt: V postavení čelem proti sobě v držení ke kolovému tanci zavřeném (v objetí) tančí dvojice šlapák na místě kolem své osy.

Celý tanec (1. - 32. takt) se opakuje ještě jednou po kruhu s postupem vpřed.

Tančí a hrají členové souboru Hlubina z Ostravy Petr Bednář (1966) a Hana Šrámková (1958), Dalibor Röbel (1961) a Anna Röbelová (1958), Jaroslav Sameš (1952) a Jindra Gärtnerová (1954), Petr Skála (1955) a Helena Skálová (1957), muzika ve složení Janusz Zítko (1965) primáš, Daniela Slezáková (1975) 2. housle, Dalibor Žalud (1958) housle-kontr, Sabina Salvová (1974) flétna, Aleš Zítko (1963) akordeon a Martin Urbánek (1977) kontrabas.

F. 8 ŠAROŠ Z PETŘVALDU
(1:36.07)

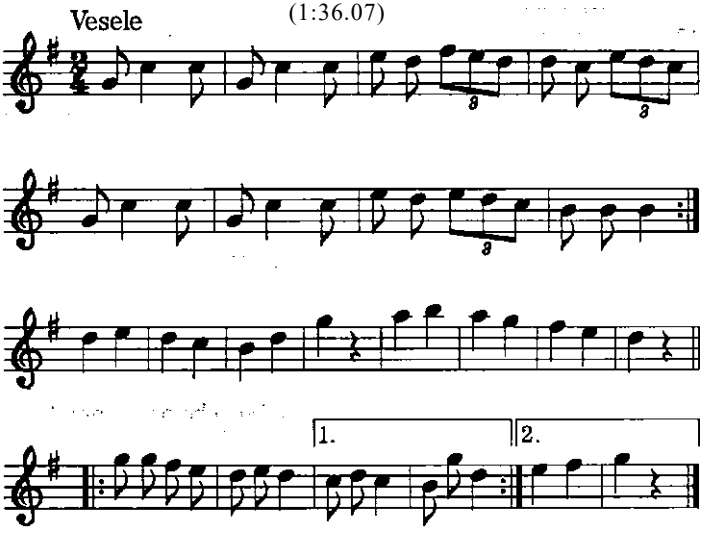

Tančí čtyři páry ve dvou řadách, čelem proti sobě, v jedné řadě D, ve druhé řadě CH. Řady jsou vzdáleny od sebe asi na osm delších kroků. D maji připaženo, CH mají ruce založeny vzadu na kříži. Nápěv má více částí:

A: 16 taktů
B: 8 taktů
C: 8 taktů

Postavení párů:	4.D	4.CH
	3.D	3.CH
	2.D	2.CH
	1.D	1.CH

Oddíl A:

1. figura:

1. - 8. takt: Začíná 1.CH a 1.D. Uchopí se za vnitřní ruce a probíhají v taktech 1. - 4. uličkou na konec. Na konci uličky se pustí, otočí se prvním krokem 5. taktu a v 5. - 8. taktu se vracejí stejně na svá místa.

2. figura:

9. - 12. takt: Nápěv 1. figury se opakuje. 1.D a 4.CH běží úhlopříčně k sobě, uprostřed uličky oporem o pravé dlaně (prsty vzhůru ve výši očí) zatáčejí se běhovými kroky doprava. Dva kroky k sobě, čtyřmi kroky zátočka oporem pravých dlaní o sebe, dva kroky nazad. Vykročí pravá noha.

13. - 16. takt: totéž, ale 1.CH a 4.D.

3. figura:

17. - 20. takt: Totéž co druhá figura, ale zátočka oporem o levé dlaně, 4.CH a 1.D.

21. - 24. takt: Totéž, ale 4.D a 1.CH.

25. - 28. takt: 1.D a 4.CH zátočka za pravé lokty.

29. - 32. takt: 1.CH a 4.D totéž za pravé lokty.

Nápěv se opakuje podruhé:

1. - 4. takt: 1.D a 4.CH zátočka za pravé lokty.

5. - 8. takt: 1.CH a 4.D totéž.

9. - 12. takt: 1.D a 4.CH založí ruce před sebe,pravé předlokté na levém, lokty vysoko a vodorovně ve výši ramen, běží k sobě. obejdou se jednou doprava kolem pravých ramen a vracejí se zpět couvavě.

13. - 16. takt: 1.CH a 4.D totéž.

17. - 20. takt: Totéž, ale kolem levých ramen, 1.D a 4.CH.

21. - 24. takt: 1.CH a 4.D totéž kolem levých ramen.

25. - 28. takt: 1.D a 4.CH: CH klekne na pravé koleno a D se s ním uchopí za pravé pokrčené ruce, obchází kolem jeho pravého ramene a vrací se zpět pozpátku.

29. - 32. takt: 1.CH a 4.D totéž.

Nápěv se opakuje potřetí:

1. - 4. takt: 1.D a 4.CH, CH klečí na pravém koleně (mělo by být na levém koleně) a drží se za levé pokrčené paže, D začíná obcházet kolem jeho levého ramene.

5. - 8. takt: 1.CH a 4.D totéž.

Poznámka: Od tohoto taktu není tančeno přesně, pokoušíme se o korekci.

9. - 10. takt: Dvojice 1.D a 1.CH běží čtyřmi krůčky uličkou na konec, tam se otočí čelem zpět.

11. - 12. takt: Běží zpět.

13. - 16. takt: Znovu se uchopí za ruce jako v taktu 9. - 10. a běží uličkou tentokrát osmi krůčky až na konec uličky a v 16. taktu se pustí a zařadí se dvěma kroky nazad 1.D vedle 4.D a 1.CH vedle 4.CH.

Takto by se postupovalo s párem 2., 3. a 4., až by se všichni vystřídali a vrátili se na svá původní místa.

Oddíl B:

Po vystřídání všech čtyř párů by měl začít oddíl B opět na začátku melodie. Dvojice by měly stát opět na svých místech.

1. - 20. takt: Začíná 1.CH a 1.D: zátočka za pravé lokty, čtyřmi kroky spolu (na doznívání původní melodie). Potom jde 1.D s 2.CH a 1.CH a 2.D za levé lokty, potom jdou 1.CH s 1.D a 1.CH s 3.D zátočkou za levé lokty čtyřmi kroky, nato opět 1.CH s 1.D čtyřmi kroky zátočkou spolu za pravé lokty a pak 1.D se 4.CH a 1.CH se 4.D zátočku za levé lokty a nakonec opět 1.D s 1.CH zátočku spolu za pravé lokty (a měli by se zatočit ještě čtyřmi kroky za levé lokty ve dvou taktech).

Tím by byla forma této části (proplétání) úplná.

Oddíl C:

1. - 4. takt: Stříška nad hlavami D ze spojených paží.

5. - 8. takt: Stříška nad hlavami CH.

1.CH a 1.D se uchopí za vnitřní ruce, vytvoří stříšku nad hlavami D (CH je uvnitř uličky a D vně), dívky mírně podřepnou a tleskají v 1. - 4. taktu (celkem 8 potlesků), zatím co 1.CH a 1.D se stříškou běží osmi krůčky podél řady dívek.

Pak totéž podél řady chlapců, kteří klečí na pravém koleně a rovněž tleskají do dlaní. Na konci se 1.CH a 1.D uchopí za obě ruce dole, ostatní dívky přeběhnou ke svým chlapcům a postaví se do řady ve stejném držení jako 1. pár. Tanečník sólové dvojice je postaven opačně nežli ostatní tanečníci.

Oddíl D:

Probíhání sólové dvojice mezi ostatními dvojicemi.

1. - 4. takt: Sólová dvojice se vzdaluje osmi krůčky od ostatních párů (CH couvá), mezitím dívky, které přibíhají k chlapcům a uchopí se s nimi za ruce, se vzdalují opačným směrem od sólové dvojice.

5. - 8. takt: Sólová dvojice a řada dalších dvojic běží nazpět k sobě osmi krůčky, přičemž sólová dvojice probíhá mezerou mezi 3. a 2. dvojicí.

9. - 12. takt: Všechny páry se vracejí osmi kroky, při čemž sólová dvojice probíhá mezerou mezi 2. a 1. dvojicí.

13. - 16. takt: Opět se vracejí všichni zpět a sólová dvojice jde před 1. dvojici.

Ke konci této figury se odpojí dívky od svých tanečníků (mimo 1. sólovou dvojici) a vytvoří opět uličku čelem k sobě. Tanečník sólové (první) dvojice je otočen zády k řadě dívek. Celá 1. dvojice proběhne ještě uličkou dozadu, kde se zařadí 1.CH na konec řady CH a 1.D na konec řady D.

17. - 20. takt: Chlapci vytvoří kříž levým bokem do středu, uchopí se za napjaté levice, pravé ruce založí na kříži. Děvčata přibíhají ke svým tanečníkům a uchopí se každá svého tanečníka tím, že položí levou ruku na jeho pravé rameno. Po příchodu dívky ji chlapec uchopí pravou rukou kolem pasu.

Další figura je střídání tanečnic po kruhu v kříži. Nápěv se opakuje od počátku. V 1. taktu se vždy D odvine dvěma krůčky s obratem o 360° zevnitř, pustí se přitom CH a přiřadí se dozadu k dalšímu CH. V 2. - 4. taktu běží šesti krůčky vpřed se svým novým partnerem po kruhu. Takto se vše opakuje vždy po čtyřech taktech, až se každá dívka dostane ke svému tanečníkovi.

Doplnění: Jakmile se dívky dostanou ke svým tanečníkům, tito se pustí ostatních chlapců, levou paži založí vzadu na kříži a osmi krůčky couvají v otočce se svou dívkou o 360°, dívky mají pravou paži připaženu. Dalších osm krůčků tančí chlapci téměř na místě, zatím dívky vytvoří kříž tak, že stojí pravým bokem do středu a uchopí se za napjaté pravice.

Následuje střídání tanečníků po kruhu tak, jako prve u dívek. Opakuje se tak dlouho až se každý chlapec dostane opět ke své tanečnici.

Dohra:

Když jsou tanečníci opět u svých tanečnic, začnou ihned tančit polku. Obvykle se tančí hladká polka, soubor Hlubina tančí polku akcentovanou. Je zde na doplnění připojen i šlapák.

Poznámka: Tanec je velice obšírný, figury se musely opakovat. Zkrácením na videokazetě vznikly určité disproporce s hudbou.

Vcelku správně se tančilo až do 8. taktu třetího opakování nápěvu. Zde bylo nutno provést korekci v taktu 9. - 16., poněvadž zde nebyla tančena úplná figura, kterou přecházela 1. dvojice na opačný konec řad. Tím byla porušena i hudební struktura celého tance, poněvadž druhá dvojice zahájila následující figuru dříve, nežli hudba začla hrát příslušný nápěv (začátek čtvrtého opakování nápěvu k tanci).

Zde odkazujeme na popis šaroše z Petřvaldu uvedený v Radostné zemi. ročník 8 - 1958, čís. 1, str. 26 - 28.

Tančí a hrají jako v F.7.

F.9 ŠOTYŠKA I Z PETŘVALDU
(1:39.03)

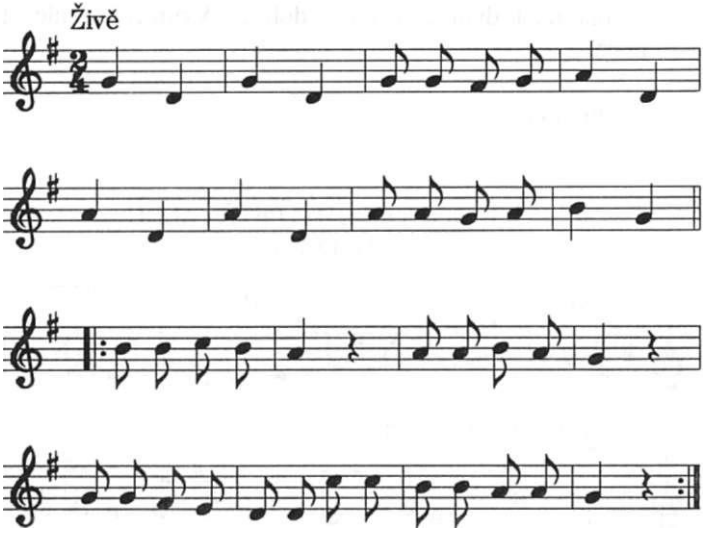

Tančí dvojice smíšené po kruhu, CH zády do středu. D čelem. V držení ke kolovému tanci zavřeném.

1. - 4. takt: Čtyři přísunné kroky podle CH doleva, CH vykročí levou, D pravou nohou. Spojené paže komíhají při každém kroku zdola nahoru a zpět. Ve druhé době 4. taktu přídup druhé nohy k noze výkročné.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt. ale zpět po kruhu, vykračuje opačná noha. Spojené paže komíhají při každém kroku shora dolů a zpět. Na konci 8. taktu přídup druhé nohy k noze výkročné.

9. takt: Dvojice se otočí dvěma obkročákovými kroky doprava jednou kolem, CH vykročí levou, D pravou nohou

10. takt - a: CH přídup levou, D pravou nohou současně s natočením asi o čtvrt kola vpravo.
b: CH i D lehký přešlap opačnou nohou.

11. - 12. takt = 9. - 10. takt, ale naopak, CH vykročí levou, D pravou nohou.

13. - 16. takt: Dvojice se uchopí v objetí a otáčí se až do konce 16. taktu prudkým obkročákem "šlapákem" doprava, CH vykročí levou, D pravou nohou.

Takt 9. - 16. se opakuje ještě jednou, dvojice tančí totéž, ale nyní se začíná točit dvojice nejprve doleva. Vykračuje stále stejná noha.

Tančí a hrají jako v F.7.

F. 10 ŠOTYŠKA II Z PETŘVALDU
(1:40.16)

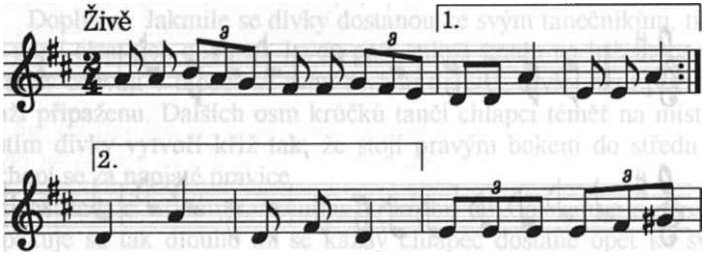

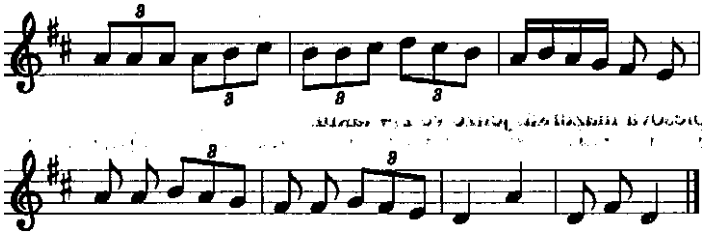

Tančí dvojice smíšené po kruhu v držení polootevřeném, CH uvnitř, D vně. Spojené paže napjaty vpřed po kruhu.

1. takt: Jeden přeměnný krok vnější nohou vpřed.

2. takt: Jeden přeměnný krok vnitřní nohou vpřed.

3. - 4. takt: Dvojice v držení zavřeném se otočí čtyřmi šlapáky dvakrát kolem.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt.

9. - 12. takt: Dvojice v zavřeném držení v "objetí" tančí prudký šlapák, v taktu dva kroky, až do konce tance, CH vykračuje levou, D pravou nohou.

13. - 16. takt = 1 . - 4. takt.

Nápěv se opakuje ještě jednou, tančí se stejně, ale dvojice se od počátku opakování pustí vnějšíma rukama, D připaží pravou ruku a CH levici zvedne vzpažmo zevnitř.

V 9. - 12. taktu se drží dvojice v objetí a v závěrečných taktech se opět pustí vnějšíma rukama.

Tančí a hrají jako v F. 7.

F. 11 ŠOTYŠKA III Z PETŘVALDU
(1:40.53)

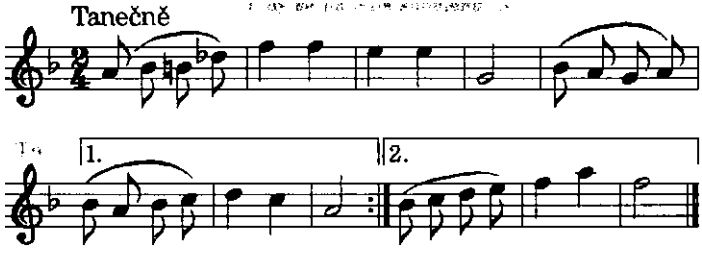

Tančí dvojice smíšené po kruhu, zády do středu, D před CH. CH uchopí D za obě ruce ve skrčení vzpažmo. Tančí se jako plesová mazurka, jenže ve 2/4 taktu.

1. takt: Jeden přísunný krok vlevo stranou provedený s mírným zhupem.

2. takt - a: CH i D úkrok levou nohou vlevo stranou.
   b: CH i D vykopnou pravou nohu šikmo vlevo vpřed, mírně se přitom natočí doleva.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt, ale na opačnou stranu a opačnýma nohama, ale v závěru 4. taktu přikročí levou nohou k noze pravé.

5. takt: Ve stoji snožmo se s dvěma hmity v kolenou (první hlubší, druhý plytší) natočí doleva.

6. takt: Totéž doprava.

7. - 8. takt: CH pustí levicí levou ruku D a švihem spojených pravic dovnitř ji podtočí před sebou doleva, D se otáčí na místě před CH doleva čtyřmi krůčky, vykročí levá noha.

Takt 1. - 8. se opakuje ještě jednou.

Při dalším opakování celého tance na začátku 1. taktu se D pustí CH a D přebíhá v 1. taktu čtyřmi krůčky (na každou osminu jeden krůček - vykročí levou nohou) k sousednímu tanečníkovi, postaví se před něj, uchopí se spolu za obě ruce. Od 2. taktu pak pokračuje celý tanec jako prve. Takto se opakuje až do konce.

Tančí a hrají jako v F.7.

G. KLIMKOVSKO, OPAVSKO A HLUČÍNSKO
(1:42.08)

G. 1 TANĚC I ZE SVINOVA (KLIMKOVSKO)
(1:42.14)

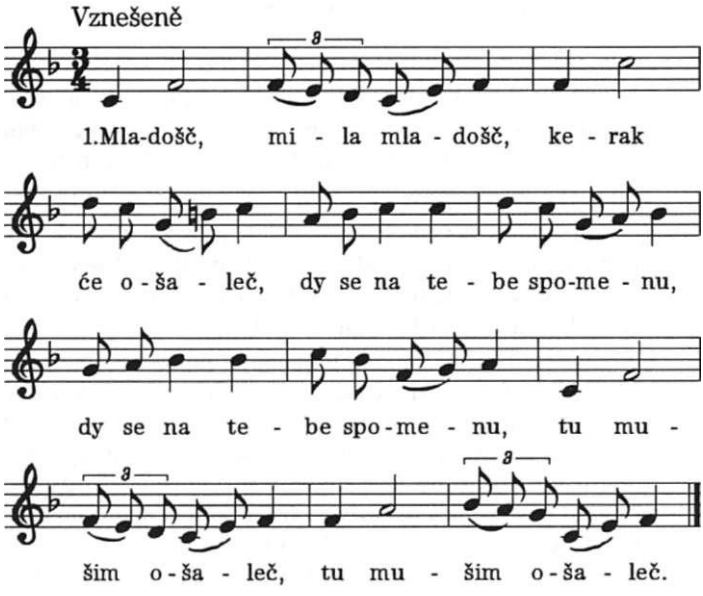

2. Starošč, mila starošč,
kerak tebe přečkač,
|: dy se na tebe spomenu, :|
|: tu mušim zaplakač. :|

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. CH se zavěsí pravicí do pokrčené levice D (paže pokrčeny v lokti); pravice CH otočena dlaní vzhůru, levá ruka D otočena hřbetem vzhůru, volně vložena do dlaně CH; vnější ruce v bok.

Taněc má dvě části:

- procházka dvojice vpřed po kruhu,
- obcházení D kolem CH na místě, CH couvá krokem jako v procházce.

Někdy se obě základní části obměňují:

- procházka třemi kroky vpřed,
- procházka třemi kroky vzad,
- víření dvojice na místě kolem společné osy.

Nápěv taneční písně se hraje poprvé

1. - 4. takt: Procházka dvojic vpřed po kruhu krokem našlapovaným na celé chodidlo a po došlápnutí s "přičapnutím" (podřepem), v každém taktu tři kroky. CH i D vykračují levou nohou (v sudých taktech pravou).

Kroky jsou kratší, pevné. Přičapnutí se provede úsečně (jakoby noha v koleně povolila pod velkou tíhou), ihned však následuje odpérování zpět stejně úsečné. Dvojice se při procházce dívá před sebe nebo D a CH se natočí mírně k sobě.

5. - 12. takt: Dvojice se stejným krokem na místě otáčí doleva (CH couvá a D jej obchází). Držení při obcházení: dvojice se pustí vnitřníma rukama. D se uchopí s CH za napjaté vnější paže téměř ve vodorovné poloze. D vloží svoji pravici hřbetem vzhůru do nastavené levé dlaně CH, vnitřní paže připaženy. V tomto postavení a držení se otáčejí kolem společné osy, CH vykračuje levou nohou (chodidlo vytočeno špicí zevnitř, levá noha CH došlapuje stále na stejné místo), D vykročí vpřed pravou nohou (změna výkročné nohy provedena na konci předcházejícího taktu). Po ukončení obcházení zaujmou postavení jako na začátku tance.

Nápěv se opakuje podruhé

1. - 2. takt: Dvojice postoupí šesti přičapovanými kroky vpřed, vykročí levá noha. Na 2. takt c) pravá noha našlápne jako při ostatních krocích vpřed na celé chodidlo, avšak váha těla se na ni nepřenese, zatížena zůstává levá noha. Pravá noha předkročí, došlápne celým chodidlem na zem a obě nohy povolí v kolenou a ihned odpérují nahoru (pohyby při podřepu a odpérování jsou vždy úsečné).

3. - 4. takt: CH i D odlepí pravou nohu od země a ihned zakročí na 3. takt a) vzad, takto postupuje dvojice vzad až do konce 4. taktu b) CH i D zůstávají ve stoji na pravé noze plně zatížené, levá noha zůstává vpředu na celém chodidle (neprovede krok vzad). Na 4. takt c) CH i D přičapnou úsečně v obou kolenou a ihned odpérují nahoru.

5. - 12. takt: Dvojice se uchopí k víření pravými boky u sebe. CH obejme D pravicí kolem těla, levicí uchopí její pravici šikmo dole. D položí levou ruku ohnutou v lokti na pravé rameno CH. V tomto postavení (pravými boky u sebe) víří na místě kolem společné osy přísunnými krůčky (tři v taktu). Vykračuje vnitřní noha (pravá) došlápnutím na celé chodidlo, noha povolí v koleně. Levá noha přisouvá celým chodidlem k noze výkročné, nohy v kolenou odpérují, tím se dvojice při víření při každém kroku mírně nadnáší.

Poznámka: Víření dvojice není prudké (dvěma přísunnými kroky se otočí dvojice jednou kolem). Při tanci se zpívalo. Pokud hrála dechovka, mohla se jedna sloka předzpívat a pak teprve hudba opakovala předzpívaný nápěv k tanci. Jednotlivé figury taňce se mohly tančit v několika obměnách. Tak např. procházka se provádí buď jen přímo vpřed nebo šesti kroky vpřed a šesti kroky vzad. Tanec byl ukončen společným vířením dvojice. Někdy se v rámci polonézové části objevila i další figura - dvojice se na místě otočí krokem jako při procházce.

Tančí a zpívají členové souboru Opavica z Ostravy-Svinova Radim Pavlas (1971) a Svatava Bohušová (1943), zpívá Miluše Hurníková (1943), hraje Kristininka z Ostravy ve složení Petr Kristiník (1961) kapelník, Stanislav Smolka (1958) 1. křídlovka, Rostislav Stohl (1973) 2. křídlovka, Tomáš Navrátil (1970) Es klarinet, Martin Ševčík (1974) 1. B klarinet, Otakar Kalník (1964) 2. B klarinet, Martin Bančej (1970) tenor, Michal Bančej (1977) trombón, Radim Brožina (1970) kontrabas a Daniel Kovár (1971) bicí.

G.2 TANĚC II ZE SVINOVA (KLIMKOVSKO)
(1:45.34)

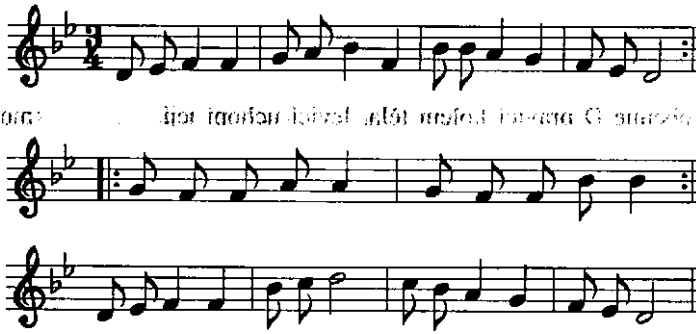

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Postavení a držení stejně jako při tanci (G.1) I.

Nápěv se hraje k tanci poprvé

1. - 8. takt: Dvojice postupuje vpřed procházkovým přičapovaným krokem (viz taněc I), vykračuje levá noha. Na konci 8. taktu se dvojice zastaví, pustí a otočí se k sobě - CH zády, D čelem do středu.

9. - 12. takt: Dvojice se zavěsí za pravé lokty, vnější ruce v bok a stejným krokem jako při procházce se otáčí až do konce 12. taktu na místě kolem společné osy. D vykročí pravou, CH levou nohou.

13. - 16. takt: V postavení a držení jako v taktech 1. - 8. dvojice postupuje opět přičapovaným krokem procházky vpřed po kruhu, CH i D vykračují levou nohou.

Hudba hraje nápěv k tanci podruhé

1. - 4. takt: Dvojice v držení jako při obcházení v taňci I se otáčí obcházením na místě kolem společné osy vlevo. CH vykračuje levou, D pravou nohou. Chodidla se kladou jako v taňci I v taktu 5. - 12. Zastaví se v 4. taktu b) pokrčením a zpětným odpérováním obou nohou, vnitřní nohy zůstávají přitom vzadu na celém chodidle, váha plně na nich. Vnější nohy jsou přitom

předkročeny a opřeny celým chodlem o zem. Na 4. takt c) výdrž.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale dvojice se otáčí doprava (D couvá, CH postupuje vpřed), vykračuje opět vnější noha. D klade nyní chodidla jako prve CH, ale naopak: v lichých taktech našlapuje na pravou nohu na místě, chodidlo vytočeno špicí doprava. D pravou nohou našlapuje stále na stejném místě (noha vytočena vždy špicí zevnitř), CH ji v malém kroužku obchází.

9. - 10. takt: Otáčení dvojice doprava (zastavení v 10. taktu b), na c) výdrž).

11. - 12. takt = 9. - 10. takt, ale naopak a opačnou nohou.

13. - 16. = 9. - 12. takt.

Tančí a hrají jako v G.1.

G.3 TANĚC III ZE SVINOVA (KLIMKOVSKO)

(1:48.15)

Melodie jako v G.2.

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za vnější paže, vnitřní připaženy, viz taněc I a II (G. 1 - 2) - obcházení dvojice na místě. Dvojice nepostupuje jako při obvyklé procházce směrem přímo vpřed, ale pohyb dvojice je ve vlnovkách střídavě dovnitř (1. - 2. takt) a zevnitř (3. - 4. takt). Vykračuje vnější noha. V každém taktu se provedou 3 přičapávané kroky, v lichých taktech vykračuje CH levou, D pravou nohou a v sudých taktech naopak.

Tančí a hrají jako v G. 1.

G.4 TANĚC Z HORNÍ LHOTY (KLIMKOVSKO)
(1:49.00)

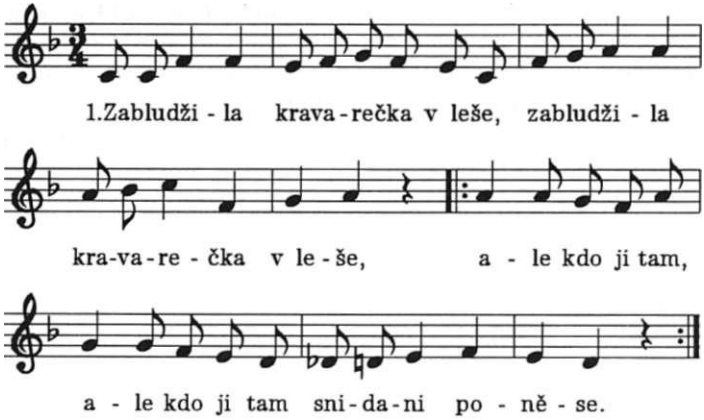

2. |: Poněse ji ho švarny syneček, :|
|: ona mu uvěje, ona mu uvěje zeleny věneček. :|

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za vnitřní ruce v připažení, vnější ruce v bok.

1. - 2. takt: Procházka lehce přičapovaným krokem, v každém taktu 3, vykročí levou nohou.

3. - 5. takt: Dvojice v držení ke kolovému tanci polootevřeném se otáčí na místě obyčejnými kroky s pérováním v kolenou (přičapáváním) jako při obcházení v tancích I, II a III (G.1 - 3) Vykročí oba levou nohou, CH couvá, D postupuje vpřed. CH opět jako v předcházejících tancích došlapuje levým chodidlem stále na stejné místo, špice vytočena zevnitř.

6. - 7. takt: Dvojice v držení jako v 1. - 2. taktu postupuje 6 vypérovanými krůčky vpřed, vykročí oba levou nohou.

8. - 9. takt: Totéž vzad, vykračuje pravá noha.

10. - 14. takt: Dvojice se postaví pravým bokem k sobě, uchopí se jako ke kolovému tanci, ale posunuti pravými boky k sobě, spojené paže napjaty. Dvojice se otáčí kolem společné osy trojdobým krokem (krok-sun-krok), vykračuje vnitřní noha.

Krok je pérovaný v kolenou. Při vykročení se našlapuje na celé chodidlo. Druhý sun se provede jako zvrt po celém chodidle.

Tančí, hrají a zpívají jako v G.1.

G.5 TANĚC I ZE ZBYSLAVIC (KLIMKOVSKO)
(1:50.47)

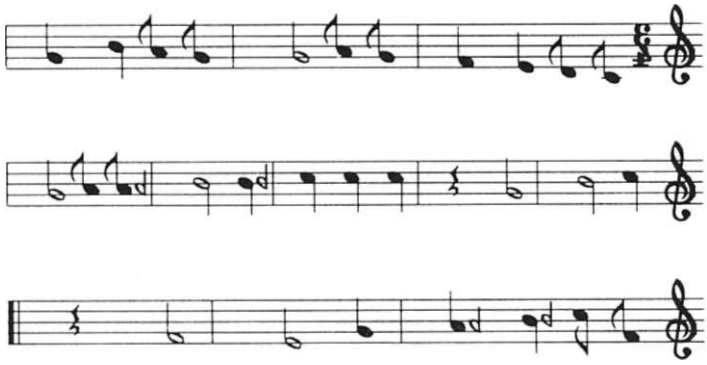

Tančí dvojice smíšené v rozptylu nebo po kruhu levým bokem do středu. D je po pravici CH. Drží se za vnitřní ruce v připažení, CH má levou ruku založenou hřbetem na křížích. D má pravou ruku volně podél těla.

Hudba hraje nápěv k tanci poprvé:

1. - 5. takt: Dvojice v základním tanečním postavení tančí první figuru taňce - procházku vpřed po kruhu. Postupují přičapovaným krokem, v každém taktu 3 kroky. Na začátku vykročí vnějšíma nohama (CH levou, D pravou nohou). V 5. taktu c) dvojice se natočí čelem k sobě - CH zády do kruhu, D čelem.

6. - 11. takt: Společné víření dvojice na místě v držení ke kolovému tanci zavřeném - pravými boky u sebe. CH začíná pravou. D levou nohou. Víření se provádí trojdobým krokem -
   a: Pravou nohou krok a přísun levé nohy.
   b: Krok pravou nohou vpřed.
   c: Krok levou nohou vpřed.

Krok má houpavý charakter (při přísunu se dvojice nadnese a při výkroku se opět sníží). Kroky na b) a c) se provedou se zvrtem

na ploše celého chodidla, ale pata nadnesena a stočena prudce stranou.

Hudba hraje nápěv k tanci podruhé:

1. - 5. takt: Dvojice v držení jako v 1. - 5. taktu prvního opakování nápěvu postupuje vpřed procházkou třemi kroky v taktu, vykročí pravá noha. Kroky jsou s mírným zhoupnutím.

6. - 11. takt a: CH provede levou nohou vlevo drobný krůček s poskokem na téže noze a současně kmihne přednožmo pokrčenou pravou nohou dovnitř. Chodidlo je mírně vytočeno patou do směru pohybu. D provádí totéž, ale opačnou nohou.
b: Totéž opačnýma nohama naopak.
c = a.

7. takt: Jako 6. takt, ale začíná opačná noha opačným směrem.

8. - 9. a 10. - 11. takt = 6. - 7. takt.

Hudba hraje nápěv k tanci potřetí:

1. - 5. takt: Dvojice stojí čelem proti sobě, CH levým, D pravým bokem do středu. Uchopí se za obě ruce vpředu asi ve výši pasu. Postupují po směru tance 3 přeměnnými kroky, každý ukončen poskokem na noze výkročné, vpřed po kruhu (D couvá). CH vykročí levou vpřed a D pravou vzad. Pak se vracejí 4 přeměnnými kroky zpět. Začíná CH pravou vzad, D levou vpřed (přeměnné kroky se provádějí přes takt). V poslední době 5. taktu provedou CH i D přísun do stoje spojného.

6. - 11. takt: Víření dvojice na místě v postavení pravými boky u sebe, držení jako ke kolovému tanci zavřené. Víření se provádí 3 rychlými přísunnými kroky v taktu, vykračuje pravá noha (vnitřní). Našlapuje se na celé chodidlo a při přísunu se dvojice poněkud zhoupne do výšky. Takto se víří až do konce tance.

Zastavení tance nebylo u všech tanečníků stejné, někdy tančili až do konce posledního taktu, jindy zakončili víření již v první době posledního taktu a případně ve zbývajících dobách taktu se dotočili krokem a přísunem.

K základním tanečním figurám taňce ze Zbyslavic patří procházka jedním, druhým nebo třetím způsobem (viz popis) a víření dvojice pravými boky u sebe buďto trojdobým krokem, začíná vnitřní, nebo třemi rychlými přísunnými krůčky v taktu (viz

popis). Vkládanými ozdobnými nebo doplňujícími figurami je např. poskakování dvojice na místě čelem proti sobě se skrčováním druhé nohy přednožmo dovnitř. Jednotlivé figury se však k sobě řadí podle určitého nepsaného vnitřního řádu. V jednotlivých přehrávkách jsou ukázkově seřazeny figury, jak k sobě organicky patřily a jak na sebe navazovaly.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Jan Honek (1964) a Eva Nováková (1969), Radomír Kočí (1970) a Anna Valentová (1971), muzika ve složení Eva Prauseová (1946) primáška, Naďa Chalcařová (1951) 2. prim, Karel Dedek (1937) a Martin Juchelka (1974) housle-kontry, Leokadie Obluková (1956) housle-terc, Štěpán Doležel (1977) violoncello a Vladimír Oháňka (1975) kontrabas.

G.6 TANĚC II A III ZE ZBYSLAVIC (KLIMKOVSKO)
(1:53.35)

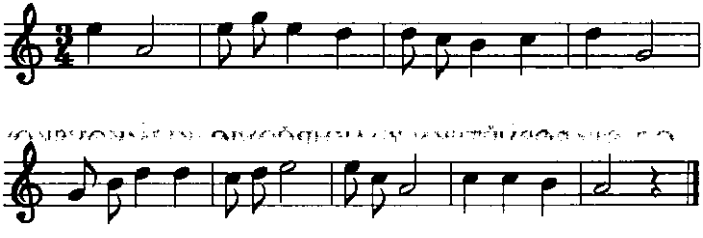

Taněc ze Zbyslavic II

Tančí dvojice smíšené v rozptylu nebo po kruhu levým bokem do středu, D je po pravici CH. CH uchopí D pravou rukou kolem pasu, D má levou paži na chlapcově pravém rameni. CH založí levou ruku hřbetem vzadu na kříž, D má pravou ruku volně podél těla. Hlavy jsou mírně pootočeny s pohledem na sebe. Tempo je velmi pomalé.

Hudba opakuje nápěv k tanci jedenkrát.

1. - 4. takt: Procházka, v 1. taktu CH i D začínají pravou nohou. Na každou dobu provedou jeden krok. Při každém kroku

opisuje špička výkročné nohy nízko nad zemí půloblouček zevnitř do strany. Při dokročení došlápne chodidlo mírně šikmo vpravo vpřed. Při kroku levou nohou naopak. Současně s dokročením na celé chodidlo se přenese váha těla na výkročnou nohu a celé tělo se vychýlí ve směru kroku. Ve 2. taktu vykračuje opačná noha opačným směrem a takto až do konce 4. takto.

5. - 8. takt: Společné víření dvojice v postavení pravými boky u sebe, držení jako ke kolovému tanci zavřené. CH i D vykročí pravou nohou. Dvojice se otáčí kolem společné osy 3 kroky se zvrtem na přední části chodidla v takto, na začátku vykročí pravá noha. Takto až do konce 8. takto.

Tanec ze Zbyslavic III

Tančí se ve stejném postavení i držení jako u taňca ze Zbyslavic II.

1. - 4. takt: Procházka s výkyvy stranou jako u taňca II.

5. - 8. takt: Společné víření dvojice v držení a postavení jako u taňca II třemi rychlými přísunnými kroky v taktu, oba vykročí pravou, vnitřní nohou. Víření dvojice zastaví tak, že poslední vířivý krok zkrátí pouze na krok a přísun.

Tančí a hrají jako v G.5.

G.7 STAROSVĚTSKY Z JAKUBČOVIC (KLIMKOVSKO)

(1:55.16)

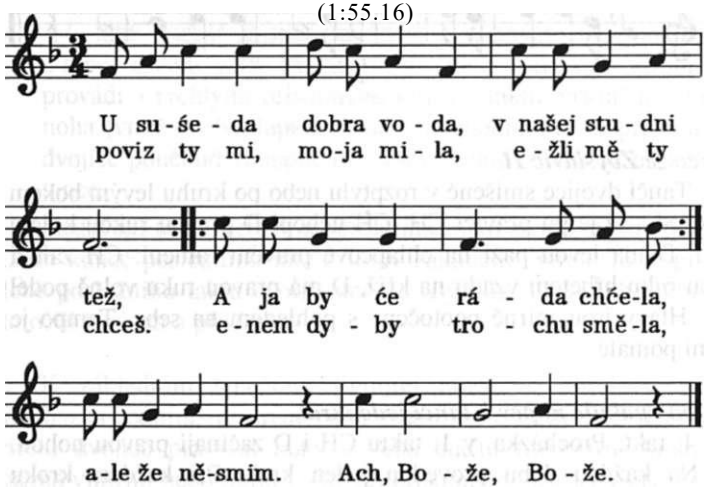

Tančí dvojice smíšené po knihu, levým bokem do středu, D po pravici CH. Drží se za vnitřní ruce v připažení, vnější ruce připaženy.

Tanečníci zpívají při tanci první sloku taneční písně.

1. - 17. takt: Procházka dvojic vpřed po kruhu, CH i D vykročí pravou nohou. V každém taktu 3 kroky - na každou dobu 1 krok. V každé době CH i D našlápne na celé chodidlo a odpéruje nahoru.

Hudba opakuje předzpívaný nápěv jednou.

1. - 4. takt: Dvojice se postaví pravými boky k sobě a navzájem se uchopí pravýma rukama za pokrčené pravé předloktí tak, že dlaň se podloží pod pravý loket protějšku. Vnější ruce volně podél těla. Některé dvojice se drží ve skrčení předpažmo za pravé dlaně, palce nahoře, hřbet pravé ruky D otočen k hrudi CH a naopak. Dvojice se zatáčí nadnášivým krokem v každé době jednou nohou, v každém taktu 3 kroky. Začínají pravou nohou. Každý krok je proveden s mírným zvrtem a nadnesením na přední část chodidla. Na konci 4. taktu se dvojice pustí a přetočí se k sobě opačnými boky.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt. ale za levé lokty. Vykročí levá noha.

9. - 17. takt: Dvojice se přetočí k sobě opět pravými boky. CH uchopí D oběma rukama kolem těla, D mu položí ruce ze stran na ramena. V tomto postavení a držení víří trojdobým krokem (krok, sun-krok, zvrt-krok, zvrt).

18. - 26. takt: Totéž jako 9. - 17. takt, ale levými boky u sebe a vykračuje levá noha.

Tančí a hrají členové souboru Vítek z Opavy Zdeněk Cihlář (1959) a Linda Kovařová (1978), Karel Makovický (1971) a Soňa Wenzelová (1978), Jan Wajda (1967) a Veronika Matulová (1978), Petr Wajda (1969) a Karin Müllerová (1976), muzika ve složení Mario Illeš (1971) primáš, Ivan Drábek (1974) klarinet, Tomáš Zápeca (1969) housle-kontr a Pavel Hulva (1974) kontrabas.

G.8 V KOLAJI VODA ZE DVOŘISEK (OPAVSKO) (1:58.58)

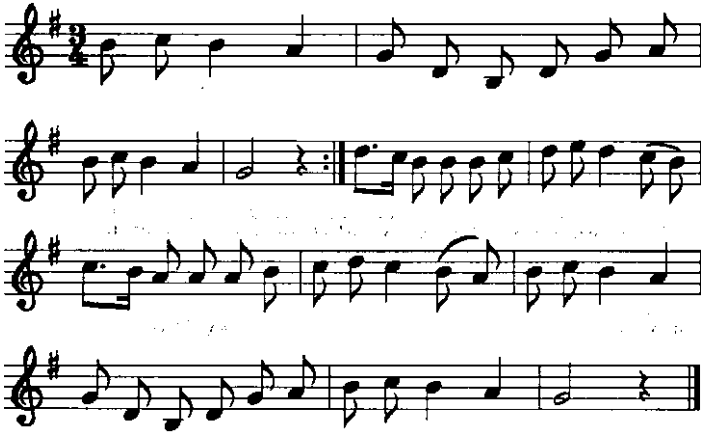

Tančí dvojice smíšené po kruhu, CH zády do středu, D čelem, držení za pravé pokrčené ruce ve výši prsou. Hřbety otočeny k protějšku, lokty stranou. Levé ruce volně podél těla.

1. takt: Zátočka o půl kola doprava třemi kroky, CH i D vykročí pravou nohou.

2. takt - a: CH i D přísun levé nohy k pravé, pustí se.
   b: Vzájemná poklona hlavou.
   c: Vpřim.

3. - 4. = 1. - 2. takt, ale zpět na místa. Držení za levé ruce, vykročí levá noha.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt.

9. - 12. takt: D klek na pravé koleno, CH i D se uchopí za pravé ruce. CH obchází okolo D vpravo, zprava doleva opět na své místo, v taktu 3 kroky, vykročí pravou nohou.

12. takt - a: CH krok do stoje spatného čelem k D.
   b: D vztyk, CH výdrž.
   c: CH i D poklona hlavou, ruce volně podél těla.

13. - 16. takt = 1. - 4. takt.

Tančí a hrají jako v G.7.

G. 9 SLEZSKY TANĚC Z KRÁSNÉHO POLE (KLIMKOVSKO)
(2:00.27)

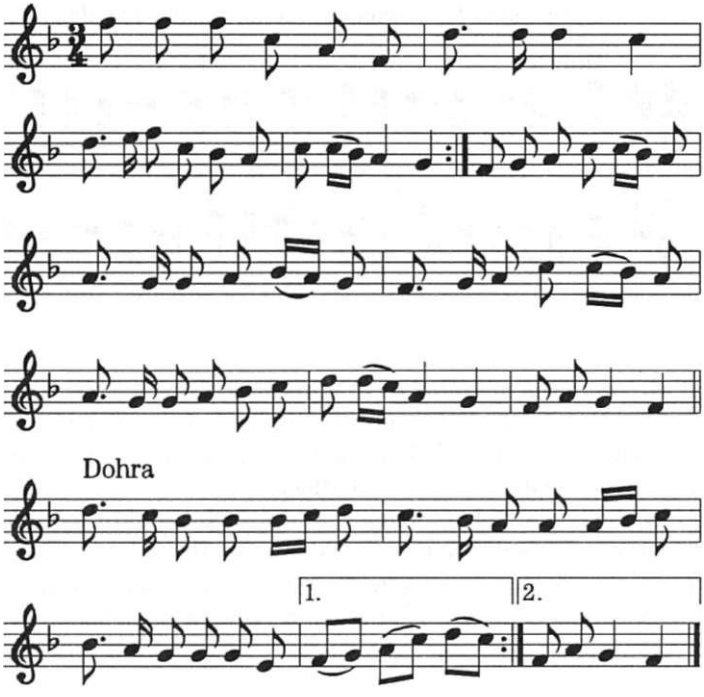

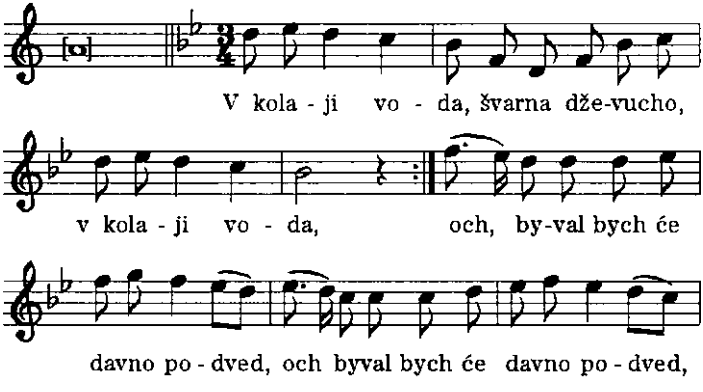

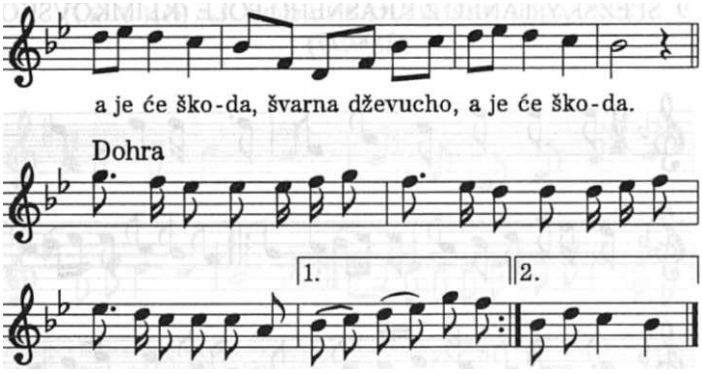

I. varianta "Idu apšahuři po džedžině"

Tančí dvě řady D čelem proti sobě. v každé řadě čtyři, asi na vzdálenost 12 drobných krůčků. Drží se za ruce volně spuštěné podél těla. v pravých rukou drží šátek.

1. - 2. takt: Obě řady postoupí k sobě 6 drobnými krůčky, vykročí pravá. Na poslední dobu 2. taktu je jen přísun levou nohou.

3. - 4. takt: Řady couvají 6 krůčky zpět na svá místa, vykročí levá. Na poslední dobu 4. taktu je jen přísun pravou nohou.

5. - 6. takt = 1 . - 2. takt.

7. - 8. takt = 3. - 4. takt.

9. - 14. takt: V obou řadách se vytvoří po dvou dvojicích v postavení pravými boky k sobě a v držení za pokrčená předloktí obou rukou. Dvojice začínají společné víření doprava, vykročí pravou nohou (v každém taktu 3 kroky přísunné s mírným nadnesením).

15. - 22. takt = 9. - 14. takt, ale levými boky u sebe opačným směrem, vykračují levou nohou.

II. varianta "V kolaji voda"

Postavení a držení jako u I. varianty.

1. - 2. takt: Obě řady držící se v mírném odpažení (v pravé ruce vyšívaný šáteček) postupují 6 krůčky k sobě, vykročí pravá noha. V poslední době 2. taktu je přísun levou nohou k pravé a poklona.

3. - 4. takt: Řady se vracejí zpět na svá místa 6 krůčky, začíná pravá noha. Na poslední dobu 4. taktu se přisune levá noha k noze pravé, vzpřim.

5. - 6. takt = 1. - 2. takt.

7. - 8. takt = 3. - 4. takt.

9. - 16. takt: Nyní vytvoří první 2 D z první řady a protější 2 D z protější řady kříž uchopením za pravé ruce (podobně i další dvojice), v pravých rukou mají šátky, levé paže jsou volně podél těla. D v kříži postupují po kroužku ve směru hodinových ručiček (v každém taktu 3 kroky), začíná pravá noha. D v kříži se otočí v průběhu 8 taktů dvakrát dokola.

17. - 24. takt jako 9. - 16. takt, ale opačným směrem za levé ruce. Pravé ruce se šátky jsou volně spuštěny podél těla. Vykročí opět pravá noha. V poslední době 24. taktu se D vrátí na svá místa do řad čelem k sobě.

Tančí a zpívají členky souboru Bejatka ze Štítiny Zuzana Bělohradská (1977), Hana Dominiková (1973), Marie Dominiková (1948), Zuzana Halšková (1954), Zdeňka Hýlová (1959), Nikola Kaštovská (1972), Anna Koníková (1958) a Eliška Onderková (1950), hraje muzika souboru Vrtek z Opavy jako v G. 7 a Miroslav Jakoubek (1973) ze souboru Bejatka na akordeon.

G. 10 HRUŠKA ZE LHOTKY (OPAVSKO)
(2:05.08)

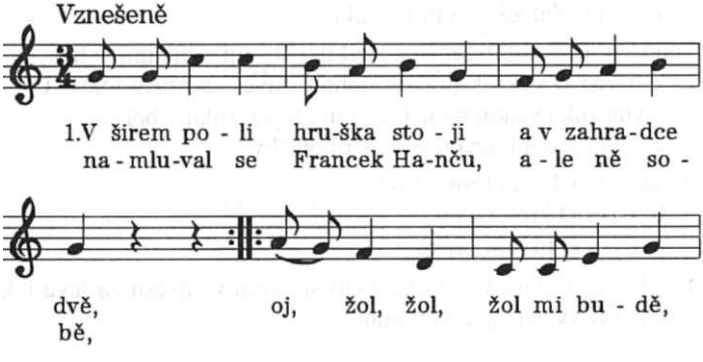

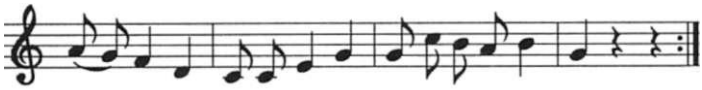

až mi ju veznu lu-dě, po-těše-ni mo-je.

2. Ona idě do kostela jako lejuja,
všeci ludě se divaju jaka je šumna.
Oj, žol, žol, žol mi budě,
až mi ju veznu ludě, potěšeni moje.

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu. D po pravici CH. Držení za vnitřní ruce v připažení, CH levou ruku založí za záda, hřbetem na kříž, D má pravou ruku v bok. Hlavy jsou mírně natočeny s pohledem na sebe.

1. - 8. takt: Dvojice postupují vpřed po kruhu s přenášením váhy těla z nohy na nohu. Začíná vnější noha.

1. takt - a: CH i D krok vnějšíma nohama vpřed, váha těla je na celých chodidlech.
b: Přenesení váhy těla zpět na vnitřní nohu, vnější noha zůstává na svém místě.
c: Přenesení váhy těla vpřed na vnější nohu. vnitřní noha zůstává vzadu na svém místě.

2. takt = 1. takt, ale opačnou nohou vpřed.

3. takt= 1. takt.

4. takt = 2. takt.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt. V poslední době 8. taktu přisune CH levou nohu k pravé, D pravou k levé. Dvojice se pustí, postaví se čelem proti sobě, CH zády do kruhu, D čelem, ruce v bok.

9. - 10. takt: Zátočka za pravé lokty.

9. takt - a: CH stojí na místě, tleskne, D stojí s rukama v bok.
b: CH i D výkrok pravou nohou, závěs za pravé lokty, CH má levou ruku vzadu na kříži, D má levou ruku v bok.
c: CH i D krok levou ve směru otáčky.

10. takt - a: CH i D krok pravou.
b: CH i D krok levou.
c: CH i D přísun pravou.

11. - 12. takt: Totéž, ale opačným směrem v závěsu za levé lokty. CH i D vycházejí levou nohou.

13. - 14. takt: Podtáčení D pod pravou paží CH.

Celý tanec se ještě jednou opakuje.

Při druhém opakování v posledním taktu na hudební dohrávku:

a: CH dokončí otáčku doleva, krok pravou, D dokončí otáčku doprava, krok levou nohou.

b: CH přísun levé nohy, D přísun pravé nohy.

c: Oba výdrž ve stoji čelem proti sobě, CH obě ruce na kříži, D obě ruce v bok.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Jan Honek (1964) a Eva Nováková (1969), Libor Folwarčný (1969) a Jana Šnoblová (1978), Radomír Kočí (1970) a Anna Valentová (1971), Roman Novák (1968) a Věra Vahalíková (1961), muzika jako v G.5, zpívá Jana Čubíková (1970).

G. 11 VRTEK ZE ZBYSLAVIC (KLIMKOVSKO)
(2:07.55)

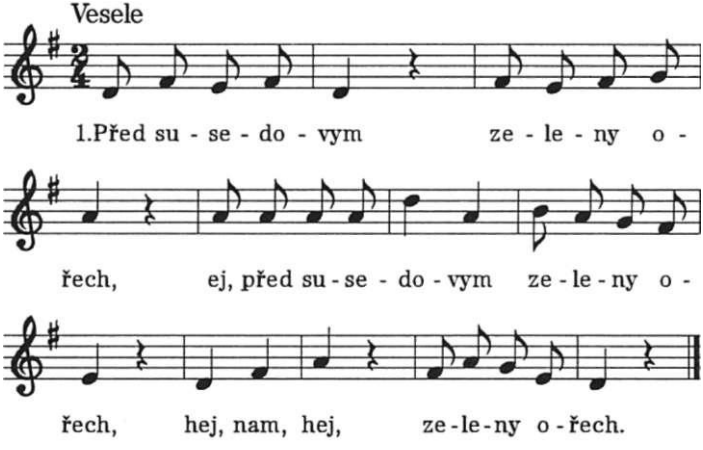

2. Pod tim ořechem rajska muzika,
ej, pod tim ořechem rajska muzika,
hej, nam, hej, rajska muzika.

Tančí dvojice smíšené v rozptylu, D je po levici CH. Držení za vnitřní ruce v připažení, spojené paže se při předzpěvu mírně

pohybují v rytmu vpřed a vzad. D má levou ruku podél těla, CH má pravou ruku vztyčenou vzhůru do gesta. Při předzpěvu se tanečníci pohupují na místě, dvojice přenášejí váhu těla z nohy na nohu, jako je zvykem u točivých tanců. Spojené paže doprovázejí kmihy vpřed a vzad. Někdy mohou tanečníci provádět jen pohyby paží a natáčení těla bez výraznějšího pohybu nohou.
Po každém předzpěvu následuje společné víření tanečníků v držení ke kolovému tanci zavřeném.

Víření (12 taktů)

Šlapák na půl kola (s otáčením o půl kola při každém kroku) v postavení čelem k sobě, pravá chodidla CH i D vedle sebe uvnitř. CH tančí pravou nohou na místě, levou opisuje malý oblouček vpřed ve směru kroku. D opisuje zcela malé obloučky kolem pravé nohy CH, začíná levou nohou dopředu a pravou nohou dozadu.

Taneční jednotku tvoří dva kroky (pravou a levou nohou) šlapáku na půl kola. D provádí oba kroky stejně, přes patu do nízkého výponu, krok levou dopředu je důraznější než pravou dozadu. Při druhém obkročáku se dvojice vždy nadnese až do výponu. CH i D mírně vychylují boky směrem výkročné nohy. Během 12 taktů se dvojice otočí 6 až 7krát dokola. Po druhém předzpěvu je víření dvojic v opačném směru.

Pozn.: Jde o rekonstrukci tance podle zlomkovitých záznamů Dr. Hany Podešvové.

Tančí a hrají jako v G.7.

G. 12 VRTEK ZE SVINOVA (KLIMKOVSKO)
(2:09.54)

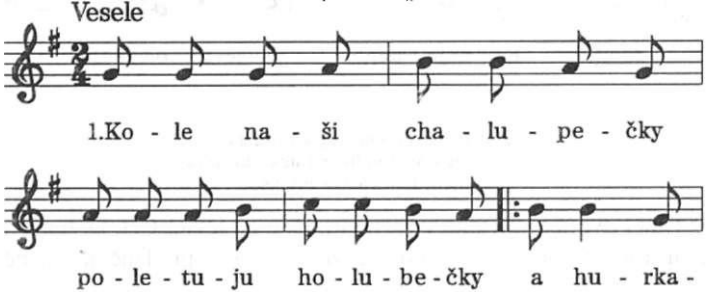

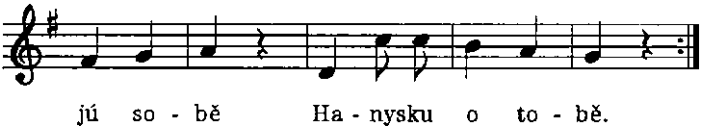

2. Všeci ludě povědali,
že zmy spolem tancovali,
|: že nam idě taňec,
lepši jak ružaněc. :|

Tančí dvojice smíšené v rozptylu nebo v kruhu. D je po levici CH. Držení za vnitřní ruce, spojené paže dole v připažení, CH má pravou ruku vztyčenou před tělem nebo vzadu na kříži. D má levou ruku volně podél těla. Někdy může být levá ruka D v bok. Střídají se sloky předzpěvu a sloky společného víření. Při zpěvu se pohupuje dvojice podobně jako u vrtku ze Zbyslavic (G. 11).

Hudba opakuje nápěv k tanci.

Dvojice v postavení čelem k sobě. držení ke kolovému tanci zavřené v objetí. Šlapák na půl kola, CH vykračuje pravou, D levou nohou. Dvojice se otáčí na místě prudkým obkročákem doprava. CH vykračuje pravou. D levou nohou. Vnitřní chodidla se kladou střídavě, vnějšími se dvojice obkročuje. Na první dobu taktu našlápne CH i D na celé chodidlo a zvrtem s odlehčenou patou se otočí asi o půl kola vpravo. Ve druhé době taktu nakročí na druhou nohu, nadnesou se na ní do výponu s otočením o dalšího půl kola.

Střídavé nižší našlápnutí na celé chodidlo v první době taktu a nadnesení do výponu ve druhé době taktu je pro vrtek příznačné, u D je totéž, ale v menší míře.

Tančí a hrají jako v G. 10. zpívá také Jana Čubíková (1970).

G. 13 CUPEK Z DOLNÍ LHOTY (KLIMKOVSKO)
(2:12.08)

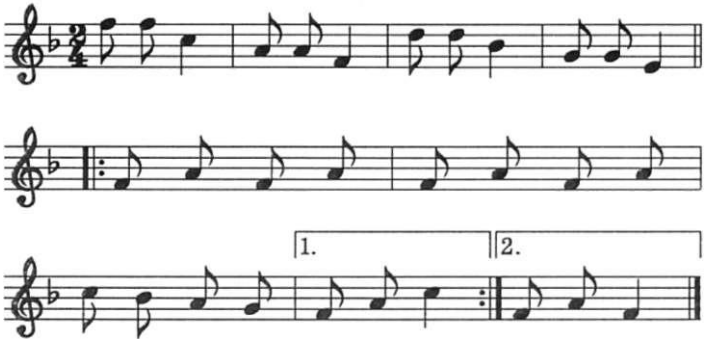

Tančí D v jedné řadě. CH v druhé řadě. čelem proti sobě, drží se za pravé ruce, levé v bok.

1. takt: Dva rázné přísunné kroky podle CH doleva, CH vykročí levou, D pravou nohou, druhý nedokončen. Spojené paže při každém kroku kmih ve směru nohy výkročné a zpět.

2. takt: Tři podupy na místě, CH P, L, P nohou, D L, P, L nohou.

3. takt = 1. takt, ale naopak a opačnou nohou.

4. takt: CH i D se pustí a ve stoji na místě v prvních třech osminách taktu 3 potlesky pravou dlaní do levé před tělem.

5. - 7. takt: CH tři kroky vyšlapávané polky na místě (2 přešlapy) s poskokem ve druhé době taktu, vykročí levou nohou. D se otáčí třemi kroky vyšlapávané polky s poskokem ve druhé době taktu asi dvakrát vlevo kolem na místě před CH, vykročí levá noha.

8. takt: CH i D tři podupy na místě v prvních třech osminách taktu. Začínají pravou nohou.

9. - 12. takt = 5. - 8. takt, ale CH opačnou nohou, D se otáčí doprava, vykračuje pravá noha.

Nápěv se opakuje k tanci podruhé

1. - 4. takt jako při prvním provedení.

5. - 8. takt a 9. - 12. takt jako při prvním znění, ale nyní se otáčí CH a D tančí totéž co prve CH, ale vykračuje pravou nohou.

Nápěv se opakuje k tanci potřetí

1. - 4. takt jako u prvního a druhého hraní nápěvu.

5. - 8. takt: CH a D se polkovými otáčkami vyšlapávané polky s poskokem ve druhé době taktu (vykračuje levá noha) otáčí doleva, vymění si navzájem místa. Ukončí třemi podupy na protějším místě. Výhyb dvojice se provede doleva.

9. - 12. takt jako 5. - 8. takt, ale vracejí se na svá místa.

Tančí členové souboru Opavica z Ostravy-Svinova Radim Pavlas (1971) a Andrea Klementová (1974), David Rous (1973) a Gabriela Solichová (1977), hraje Kristininka z Ostravy jako v G.1.

G. 14 ČAPULA - ČAPULAJDA ZE SVINOVA (KLIMKOVSKO) (2:13.05)

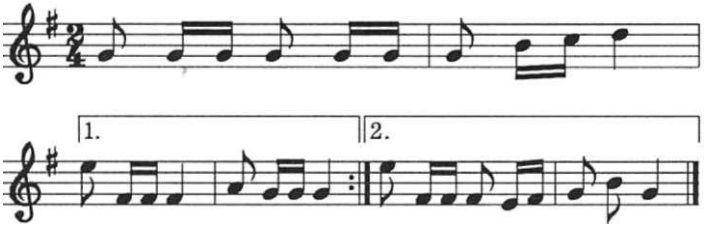

Tančí dvojice smíšené, v držení ke kolovému tanci zavřeném, CH pravým, D levým bokem do středu.

1. - 4. takt: Dvojice tančí živou nedotahovanou polku s podřepem ve druhé době taktu. CH vykročí levou, D pravou nohou s otáčením doleva.

5. - 8. takt: Dvojice se postupně sníží do hlubšího podřepu a pokračuje v tanci doleva s nedotaženými polkovými kroky až do konce 8. taktu.

9. - 16. takt: Dvojice pokračuje v polce doleva nedotaženým polkovým krokem v hlubokém dřepu. V posledním taktu ukončí postojem ve vzpřimu a přídupem zastaví víření doleva.

Při opakování celého polkového nápěvu se otáčí nyní dvojice stejným polkovým krokem (nedotaženým, s přičapnutím na konci) doprava v protisměru (ve směru hodinových ručiček). CH vykračuje opět levou, D pravou nohou. Postup tance je stejný jako u prvé přehrávky.

1. - 4. takt: Tančí v postoji vzpřímeném.

5. - 8. takt: Postupně přecházejí do dřepu. Nyní však uvolní vnější paže a vzpaží je oba zevnitř. V tomto držení tančí pak až do konce tance.

9. - 16. takt: Polka v hlubokém podřepu, vnější paže vzpaženy zevnitř. V závěru tance opět zastaví v postoji přímém.

Tančí členové souboru Opavica z Ostravy-Svinova Radim Pavlas (1971) a Andrea Klementová (1974), hraje Kristininka z Ostravy jako v G. 1.

G. 15 HULAN Z TŘEBOVIC (KLIMKOVSKO)
(2:13.44)

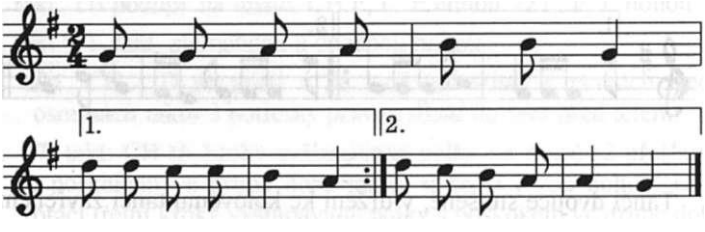

Tančí dvojice smíšené v držení ke kolovému tanci zavřeném, D zády do středu, CH čelem. Spojené vnější paže volně napjaty stranou.

1. - 2. takt: Dvojice se otočí čtyřmi kroky "šlapáku" (obkročáku mírně houpavého), D vykročí pravou, CH levou nohou.

3. takt: Dvojice se pustí, vzdálí se od sebe. CH vykročí levou nohou a dvěma kroky postoupí do středu kruhu. Na konci druhého kroku se otočí na pravém chodidle švihem o 180° doleva.

D odstoupí od CH ze středu kruhu dvěma kroky, vykročí pravá. Při druhém kroku se točí D rovněž doleva o 180°.

4. takt - a: CH i D postoupí k sobě jedním krokem, CH levou, D pravou nohou.
   b: Skokem druhou nohou, CH pravou, D levou, přiskočí k sobě a uchopí se opět ke kolovému držení.

5. - 8. takt: Totéž, ale nyní jde do středu D a CH jde ze středu.

Pohyby taktů 1. - 8. se střídají až do konce tance. Taneční tempo se zrychluje.

Pozn.: Když se tanečníci od sebe vzdalují, vykračují šikmými směry: CH šikmo vlevo vpřed do kruhu, D šikmo vpravo vzad z kruhu a naopak. Tím vzniká dojem, že vytvářejí v 3. - 4. taktu a dále pak osmici.

Tančí a hrají jako v G. 13.

G. 16 KOLEČKO Z KRÁSNÉHO POLE (KLIMKOVSKO) (2:14.21)

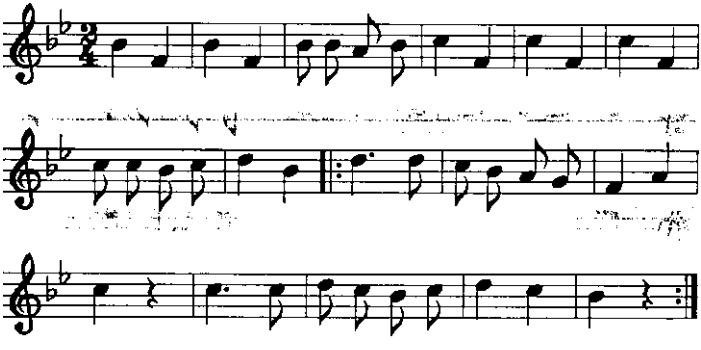

Tančí dvě dvojice smíšené v kroužku čelem do středu, držení za napjaté paže téměř v upažení. Hraje se poprvé, tempo volné.

1. - 8. takt: Dvojice se otáčí 16 obyčejnými kroky pevně našlapovanými doleva, vykročí levá noha (pravá noha kříží přes levou).

9. - 10. takt: Tančící se pustí a nyní se zavěsí D s tanečníkem po levé straně za pravé lokty a zatočí se s ním čtyřmi kroky jednou kolem (vykračuje stále stejná noha). Při prvním kroku se zavěšují za lokty a při posledním se pouštějí.

11. - 12. takt: D se zavěsí s CH po pravé straně za levé lokty a zatočí se s ním čtyřmi kroky jednou kolem, vykračuje stále stejná noha.

Zátočky s tanečníkem po levé ruce a po pravé ruce se opakují až do konce nápěvu (tj. do konce 24. taktu).

Nápěv se hraje k tanci podruhé.

Celý tanec se opakuje od začátku, ale v rychlejším tempu.

Takto se postupně při každém přehrání tempo zrychluje až do konce tance. Kroky však nemění svůj charakter.

Tančí a hrají jako v G. 13.

G. 17 KOVAL Z KRÁSNÉHO POLE (KLIMKOVSKO) (2:16.21)

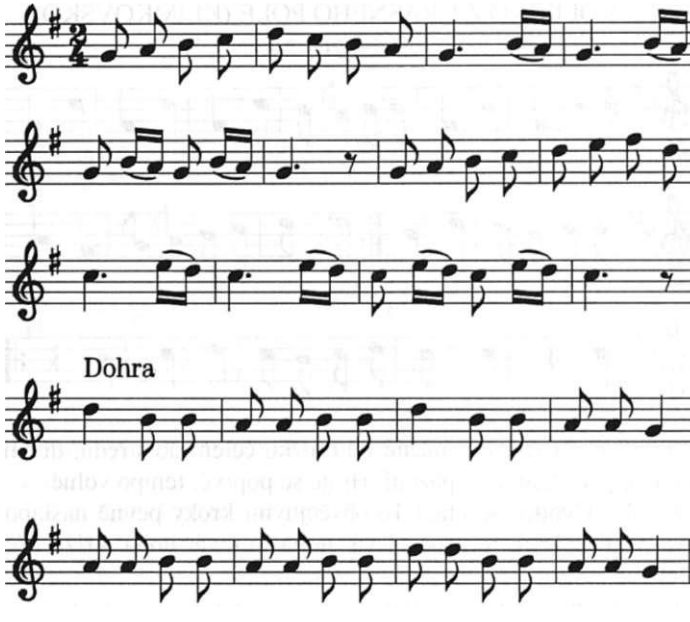

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu po taneční ploše. CH klek na levém koleně levým bokem do středu, D po jeho levém boku drží v rukou kraje zástěry.

1. - 6. takt: CH opře levou pěst o pravé koleno a v každém taktu jedenkrát na první dobu uhodí pravou pěstí na levou. V 1. - 4. taktu 1krát, v 5. taktu 2krát a v 6. taktu opět 1krát. D obchází zleva doprava předem kolem CH (v taktu 2 krůčky), vykročí pravá noha. V každém taktu mává dvakrát zástěrou v 1. době při kroku pravou nohou doprava a v 2. době při kroku levou nohou doleva. Posledním krokem se otočí u pravého boku CH o 180° doleva.

7. - 12. takt = 1. - 6. takt, ale D se vrací zpět na své místo. Vykročí levá noha s natočením doleva k CH.

13. - 16. takt: D se postaví před CH, CH postupuje vpřed krokem poskočným v každém taktu jeden, druhá noha pokrčena přednožmo. Při každém kroku poskočném potlesk do dlaní. CH vykročí pravou nohou. D ruce v bok se otáčí před ním polkovými kroky s mírným natřásáním doleva, vykročí levá noha.

17. - 20. takt: CH postupuje za ní obyčejnými kroky(2 v taktu), při každém kroku potlesk do dlaní. D před ním uhýbá nejprve ve dvou taktech dvěma třasákovými kroky přímo vzad a v dalších dvou taktech obkročákovými kroky s otáčením doleva.

21. - 24. takt = 13. - 16. takt.

25. - 26. takt: D uhýbá před CH dvěma třasákovými kroky obličejem k němu, vykračuje levá šikmo vlevo vzad, CH ji pronásleduje rovněž dvěma třasákovými kroky, vykračuje pravá noha šikmo vpravo vpřed. Vždy na začátku tleskne CH do dlaní.

27. - 28. takt: D se otáčí před CH čtyřmi šlapáky (obkročáky houpavými) doleva, vykračuje levá noha. CH za ní postupuje obyčejnými kroky (2 v taktu) s potlesky do dlaní při každém kroku.

Tančí a hrají jako v G. 14.

G. 18 KOZEZA ZE SVINOVA (KLIMKOVSKO)
(2:17.02)

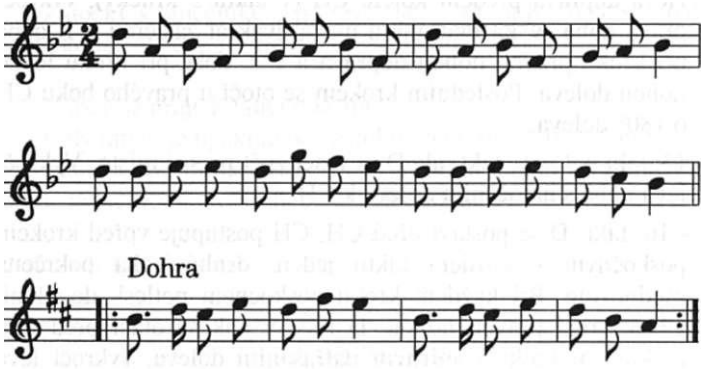

Tančí dvojice smíšené, D v jedné řadě, CH čelem proti nim v druhé řadě vzdáleně od sebe asi dva kroky. Všichni ruce v bok.

1. takt - a: CH i D nakročí na levou nohu s natočením asi o 45° doleva.
   b: Pravá noha přidupne celým chodidlem před chodidlo levé nohy. Špice pravé nohy je vtočena dovnitř (noha před nohu stojnou dovnitř).
2. takt = 1. takt, ale naopak a opačnou nohou. Dvojice se nyní otočí asi o 90° doprava.
3. takt: CH i D se otočí třemi rychlými krůčky na místě o 360° doleva, vykročí levá noha.
4. takt: Tři podupy, CH i D čelem k sobě P, L, P nohou.
5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale naopak a opačnou nohou.
9. - 16. takt = 1. - 8. takt.

Celý tanec tančí ještě jednou. Nyní však při podupech a natáčení jedním i druhým směrem k sobě na konci 1. i 2. taktu dvojice naráží o sebe navzájem lokty. V 1. taktu pravými, v 2. taktu levými. V této obměně se tančí až do konce.

Tančí a hrají jako v G. 13.

G. 19 LENDR I - III Z HORNÍ LHOTY (KLIMKOVSKO)
(2:17.54)

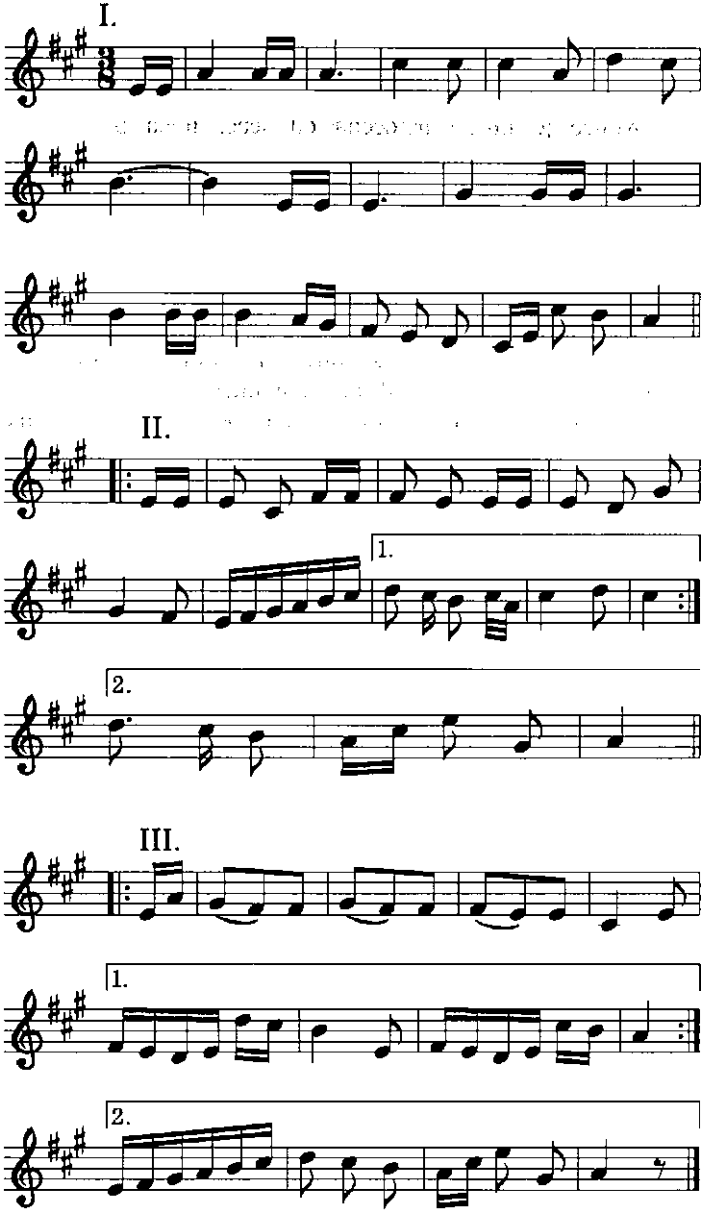

I.

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. CH i D ruce v bok.

1. takt: CH i D třemi kroky postoupí vpřed s natočením od sebe (D doprava, CH doleva). D vykročí pravou, CH levou nohou.

2. takt: Na první osminu přídup, CH pravou, D levou nohou. Dvojice je mírně natočena od sebe, noha přidupne před chodidlo nohy stojné.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt, ale s natočením o půl kola k sobě, CH začíná pravou, D levou nohou, dvojice natočena k sobě. Přídup ve druhé osmině taktu. CH levou a D pravou nohou.

5. - 8. takt: CH i D se otáčí každý sám čtyřmi kroky, CH krokem tajče s ohýbáním druhé nohy zánožmo, vykročí levou nohou, D obkročáku houpavého s mírnými úklony ve směru nohy výkročné a s ohýbáním druhé nohy mírně zánožmo.

9. - 12. takt = 1. - 4. takt. Na začátku 9. taktu však dvojice se uchopí za vnitřní ruce a při krocích vpřed s natočením zevnitř švihne spojenými pažemi vpřed a pustí se, paže pak založí v bok.

13. - 16. takt: Dvojice v držení ke kolovému tanci zavřeném, CH zády. D čelem do středu se otočí čtyřmi kroky obkročáku houpavého vygradovaného v závěru až do mírného poskoku s velkými úklony stranou ve směru nohy výkročné. D vykračuje pravou nohou, CH levou. Spojené vnější paže doprovázejí výkyvy těla pohyby nahoru a dolů. Na konci 16. taktu CH i D místo obkročáku houpavého třemi podupy zastaví otáčení dvojice.

II.

Tančí dvojice v postavení CH zády, D čelem do středu, držení ke kolovému tanci zavřené.

1. - 2. takt: Dvojice se otočí dvěma kroky obkročáku houpavého zakončeného až mírným poskokem s hlubokými úklony (viz varianta I). CH vykročí levou, D pravou nohou. CH při závěru obkročákového kroku na třetí osminu taktu druhou nohu po způsobu starých tanečníků ohne mírně zánožmo.

3. takt: Dvojice se pustí, ruce v bok a třemi skoky snožmo nazad se vzdálí od sebe stále natočeni obličejem k sobě.

4. takt - a: Ještě jeden malý poskok snožmo na místě.
b, c: Dvěma skoky CH na první osminu snožmo. na druhou osminu levou, na třetí pravou nohou vpřed k D. D na první osminu snožmo, na druhou pravou a na třetí osminu levou nohou.

5. - 6. takt: Dvojice y držení ke kolovému tanci zavřeném se otočí na místě 6 kroky dvakrát vpravo kolem, CH vykročí levou, D pravou nohou.

7. - 8. takt: Dvojice se otočí dvěma kroky obkročáku houpavého s výkyvy stranou jako v taktu 1. - 2.

Takt 1. - 8. se opakuje. V 8. taktu na a), b) dvojice dvěma přídupy ukončí obkročák, na c) výdrž.

III.

Tančí dvojice smíšené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Držení za vnitřní ruce v připažení, vnější ruce v bok.

1. takt: Dvojice se natočí jedním valčíkovým krokem od sebe. spojené paže švih vpřed. CH vykročí levou, D pravou.

2. takt = 1. takt, ale opačnou nohou s natočením dovnitř, švih spojených paží vzad.

3. - 4. takt: Dvojice švihem spojených paží vpřed se natočí od sebe, pustí se a každý sám se otočí dvěma valčíkovými kroky zevnitř s postupem vpřed po kruhu. Skončí čelem k sobě.

5. - 6. takt: Dvojice čelem k sobě, oba ruce v bok, dvěma kroky mazurky vydupávané (D pravou, CH levou nohou) postoupí vpřed po kruhu.

7. - 8. takt: Dvojice v kolovém držení zavřeném se otočí dvěma kroky obkročáku houpavého, vygradovaného až do mírného poskoku, s úklony stranou a s pohyby spojených paží nahoru a dolů doprava vpřed po kruhu. CH vykročí levou, D pravou nohou.

9. - 12. takt = 1. - 4. takt.

13. - 14. takt = 5. - 6. takt.

1. - 16. takt = 7. - 8. takt. V 16. taktu ukončí dvojice obkročák na a), b) dvěma podupy, na c) výdrž.

Tančí členové souboru Opavica z Ostravy-Svinova David Rous (1973) a Svatava Bohušová (1943), hraje Kristininka z Ostravy jako v G. 1.

G. 20 POLKA NA ŠEST Z ČAVISOVA (KLIMKOVSKO) (2:19.50)

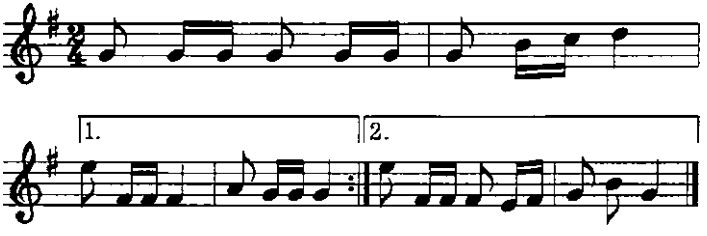

Tančí dvojice smíšené po kruhu, držení ke kolovému tanci zavřené, CH levým D pravým bokem do středu. CH uchopí D levou napjatou paží mírně střížkovitě sklopenou shora za hřbet její ruky.

Polka z Čavisova je vlastně druhem polky na šest s poklesem do podřepu ve druhé části taktu a současně se sklouznutím druhé nohy CH v lichých taktech, D v sudých taktech vzad.

1. takt: Jeden krok polky na šest, CH vykročí levou nohou vpřed, D pravou nohou vzad. Ve 2. době taktu noha výkročná poklesne v koleně (je na ní plně váha těla). Druhá noha CH podklouzne přední částí chodidla s napjatým kolenem vzad. D pouze podřepne.

V 2. taktu vykračuje opačná noha. Dvojice se při tanci otáčí doleva. Nyní podklouzne druhá noha D a CH pouze přidřepne.

Při dalším opakování nápěvu tančí dvojice pozpátku (ve směru hodinových ručiček) a otáčí se přitom doprava. Takto se střídá tanec vpřed s otáčením doleva a zpět s otáčením doprava.

Tančí a hrají jako v G.14.

G.21 ŠNELPOLKA Z KRÁSNÉHO POLE (KLIMKOVSKO) (2:20.38)

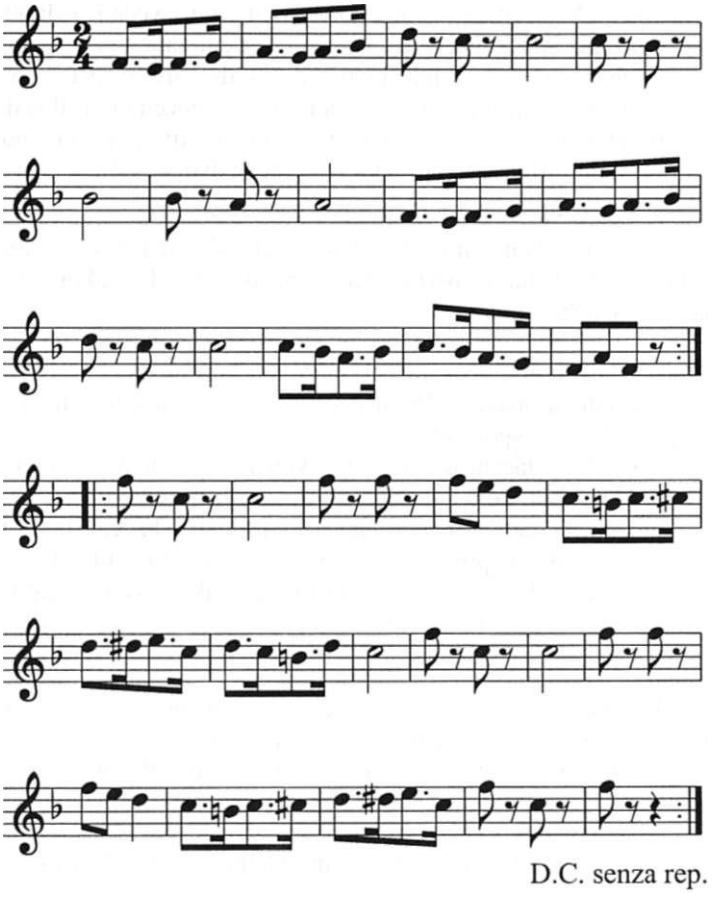

Tančí dvojice smíšené v rozptylu po taneční ploše. CH zády, D čelem do středu, pravými boky u sebe v držení ke kolovému tanci zavřeném. Levá ruka CH uchopí shora napjatou pravou paži D (obě paže stříškovitě sklopeny, ruce ve hřbetní poloze, palce vzájemně zaklesnuty).

1. - 8. takt: Dvojice se prudce otáčejí na místě rychlými přísunnými kroky (2 v taktu), vykračuje pravá noha celým chodidlem, levá se zlehka přisouvá s nezatíženou patou - mírně po přední části chodidla. Krok je vlastně odvozen z jednoho druhu víření tance. V určitých taktech mezi vířením zvedají jednotliví tanečníci své tanečnice. Ve skupinovém tanci nevyzvednou všichni tanečnice najednou, ale vždy určitý počet párů vyzvedne například ve 4. taktu svoji tanečnici a ihned ji postaví zpět. další skupina v 6. taktu atp. a první znovu v 8. taktu. Ihned po doskoku zase začne dvojice vířit.

1. - 8. takt se opakuje a v závěru pak s výskoky.

Při repetici zvedají tanečníci takto: první skupina v 13., druhá skupina ve 14. taktu, první opět v 15., druhá v 16. taktu. Tímto končí první část tance.

Při dalším pokračování pak mění tanečníci krok. 1. - 16. takt se ještě jednou opakuje. Dvojice ve stejném postavení a držení se otáčí nyní kolem společné osy.

1. - 16. takt: Otáčení dvěma dupavými kroky v taktu s vysokým pokrčováním kolen. Začíná pravá (vnitřní) noha. Přídupy jsou provedeny celým chodidlem shora dolů. Otáčení není tak prudké jako v předchozí části. V taktech 13., 14., 15., 16. zvedají střídavě tanečníci tanečnice po taktu. Skupina první a druhá stejně jako v závěru první části.

Tančí se na trio.

V další části se uchopí dvojice za vnitřní ruce, vnější v bok, CH zády, D čelem do středu, D po pravici CH.

1. takt: Dvojice se natočí od sebe o čtvrt kruhu dvěma kroky, D pravou. CH levou nohou. Krok doprovázejí kmihy spojených paží, vpřed - vzad - vpřed. První dva kroky této části jsou provedeny dupavě našlápnutím shora v prvních osminách taktu.

2. takt: Oba čelem vpřed, krok poskočný na noze výkročné, druhá noha pokrčena přednožmo, chodidlo vodorovně se zemí.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt. ale opačnou nohou a zpět k sobě. Kmihy paží opačným směrem.

5. - 8. takt: Dvojice se uchopí opět do původního postavení a držení, pravými boky u sebe a zatočí se 8 dupavými kroky

s vysokým pokrčováním kolen asi 2x kolem, vykročí pravá noha.

9. - 12. takt = 1. - 4. takt.

13. - 16. takt = 5. - 8. takt, ale dvojice se nyní otáčí krokem poskočným, v každém taktu jeden, v lichém taktu na pravé noze, v sudém taktu vždy na levé noze.

Druhý díl nápěvu se ještě jednou opakuje. Dvojice se přechytne rychle za vnitřní ruce, vnější v bok.

1. - 2. takt: CH švihem spojených paží vpřed roztočí D. D se v 1. taktu dvěma přešlapy otočí o 360° doprava, vykračuje pravá noha a ve 2. taktu provede ještě krok poskočný pravou nohou vpravo zevnitř, druhá noha pokrčena přednožmo. Dokončí otáčku s natočením doprava a přísunem levé nohy k noze pravé, levá noha zůstává na špičce, kolena se přitáhnou k sobě a celá otáčka je ve druhé době taktu ukončena mírným hmitem podřepmo. D obě ruce v bok.
   CH odstoupí od D dvěma kroky pevně došlápnutými na celá chodidla, vykročí levá noha. s natočením doleva a ve 2. taktu pak provede ještě krok s poskokem na levé noze s natočením zevnitř, druhá noha pokrčena přednožmo, ruce v bok.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt, ale zpět k sobě - opačným směrem a na opačné noze.

5. - 8. takt: Dvojice se opět uchopí v postavení pravými boky u sebe k víření a otočí se 2 x kolem pevnými kroky našlapovanými na celé chodidlo s vysokým zvedáním kolen, začíná pravá noha.

9. - 12. takt = 1. - 4 takt.

13. - 16. takt: Víření dvojice na místě poskočnými kroky - jeden v taktu, vykračuje pravá noha. Opět dvakrát kolem do původního postavení.

Závěrečný díl nápěvu.

Dvojice opakuje prvních 16. taktu úvodní části tance.

Tančí a hrají jako v G. 13.

G. 22 TRDLOVAK - TRDLICA Z KRÁSNÉHO POLE (KLIMKOVSKO)

(2:21.55)

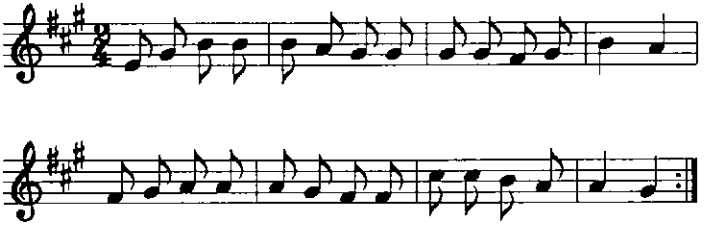

Trdlica je vlastně tancem obratnosti. Dvojice (obvykle sólová) si poručí tanec a v držení v objetí tančí 8 taktové úryvky obkročáku (CH i D při druhém kroku vždy ohýbá střídavě - v lichých taktech D, v sudých CH. druhou nohu zánožmo). CH vykračuje levou. D pravou. CH i D ohýbají levou nohu zánožmo.

Prvních 8 taktů tančí dvojice na místě vedle židle, druhých 8 taktů - CH uchopí levou rukou židli a drží ji v napjaté levici, D uchopí židli pravicí pod jeho rukou. Nyní tančí v tomto postavení a držení s židlí stejným způsobem jako na začátku. 8 taktů nápěvu se hraje potřetí. Dvojice tančí obkročák v dřepu držíce židli stále y napjatých rukou. Nápěv se hraje počtvrté. Dvojice opět tančí se židlí ve stoji vzpřímeném. V závěru tance postaví oba židli na zem.

Tančí a hrají jako v G. 14.

G. 23 SLEZSKY ČARDAŠ Z VELKÉ POLOMI (KLIMKOVSKO) - MUŽSKÝ SKOK

(2:22.39)

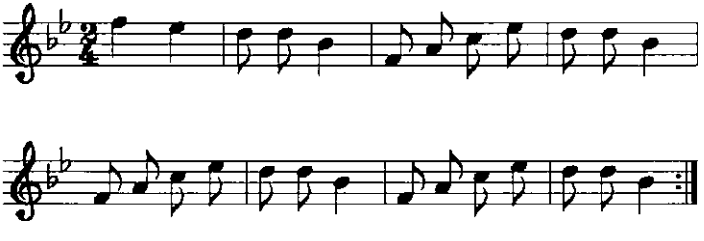

Velmi rozšířený tanec po opavském Slezsku ale i na Orlovsku, Petřvaldsku. Popisujeme jenom základní figury, ale ne obměny, které si tanečníci libovolně vymýšleli při zábavě anebo v rámci scénického provedení.

Tanečník jeden nebo více předstoupil před muziku a poručil si tanec. Zazpíval taneční píseň, kterou pak hudba opakovala k tanci. Opakovaly se stále stejné základní skoky, u kterých se tempo mohlo v průběhu tance mírně zrychlovat.

1. takt - a: Z mírného stoje rozkročmo čelem k hudbě, ruce buď založeny na křížích (pravá ruka položena hřbetem do levé dlaně), nebo založeny v bok. Odrazem z obou chodidel a výskokem dopad do stoje zkřižmo, pravá přes levou - obě nohy na celých chodidlech.

   b: Odrazem ze stoje zkřižmo, pravá noha vpředu, a výskokem výměna zkřížených nohou tak, že levá je po dopadu křížem přes pravou, nohy opět na celých chodidlech.

2. takt - a1: Odrazem ze stoje, pravá noha přes levou, výskokem dopad do mírného stoje rozkročného čelného, nohy vzdáleny od sebe asi na dvě dlaně.

   a2: Odrazem z obou chodidel a výskokem stoj roznožmo asi na 4 dlaně od sebe (tedy širší než prve).

   b1: Odrazem z obou chodidel a výskokem stoj roznožmo asi o další 2 dlaně širší.

   b2: výdrž v širokém stoji rozkročném čelném.

3. - 4., 5. - 6. takty atd. = 1. - 2. takt, ale výchozí skok začíná ze širokého stoje rozkročného čelného.

Takto se stále střídá křížení pravou nohou před levou a křížení levé nohy před pravou a závěrečné 3 skoky roznožmo se zvětšující se vzdáleností chodidel od sebe.

V souborové praxi pak se různě tyto pohyby obměňovaly, např. s obraty, výskoky atd.

Tančí členové souboru Opavica z Ostravy-Svinova Radim Pavlas (1971) a David Rous (1973), hraje Kristininka z Ostravy jako v G.1.

G. 24 SLEZSKÝ ČARDAŠ Z VELKÉ POLOMI (KLIMKOVSKO) - ŽENSKÝ SKOK

(2:23.26)

Melodie jako v G.23

Stejně jako mužský čardaš se ve Velké Polomi (podle Marie Bohušové) tančíval ženský čardaš. Ženy si poručily tanec a podle hudby tančily podobně jako CH základní figuru z tance G. 23 s tím rozdílem, že ve 2. taktu 3. skok ve stoji roznožném neprováděly v největší šíři. ale skočily opět zpět snožmo. V tanci používaly pak obratů. D tančily zprvu jen čelem vpřed, pak se otáčely při posledním skoku do postoje snožmo o 90°, o 180° nebo 360° doleva (podle šikovnosti).

Tančí členky souboru Opavica z Ostravy-Svinova Andrea Klementová (1974) a Gabriela Solichová (1977), hraje Kristininka z Ostravy jako v G. 1.

G. 25 KŘÍŽOVY Z HLUČÍNSKA

(2:24.12)

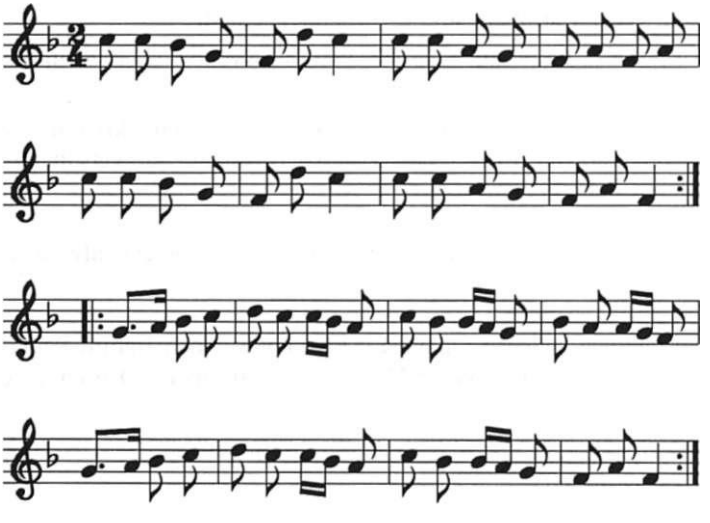

Tančí 4 dvojice smíšené v postavení do kříže, CH i D čelem proti sobě, CH levým D pravým bokem do středu, držení ke kolovému tanci zavřené, spojené napjaté paže směřují do středu.

1. - 2. takt: První a třetí dvojice si čtyřmi cvalovými kroky stranou (v každém taktu dvěma) vymění místo s výhybem doprava, CH se při cvalu míjejí zády k sobě, CH začíná levou, D pravou nohou. Druhá a čtvrtá dvojice stojí na místě.

3 - 4. takt: První a třetí dvojice se čtyřmi cvalovými kroky stranou (v každém taktu dvěma) vrací zpět, CH začíná pravou, D levou nohou. Druhá a čtvrtá dvojice stojí na místě.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, ale tančí druhá a čtvrtá dvojice, na místě stojí první a třetí dvojice.

9. - 16. takt: Všechny dvojice ihned po návratu druhé a čtvrté dvojice na svá místa tančí hladkou polku po kruhu v držení ke kolovému tanci zavřeném a to tak, že obtančí jednou kolem celý kruh a dostanou se opět na svá původní místa.

Při opakování tance se při cvalové výměně dvojic ostatní dvojice otáčí na místě polkou.

Tančí a hrají jako v G.7.

G. 26 MIŠANY Z HLUČÍNSKA
(2:24.53)

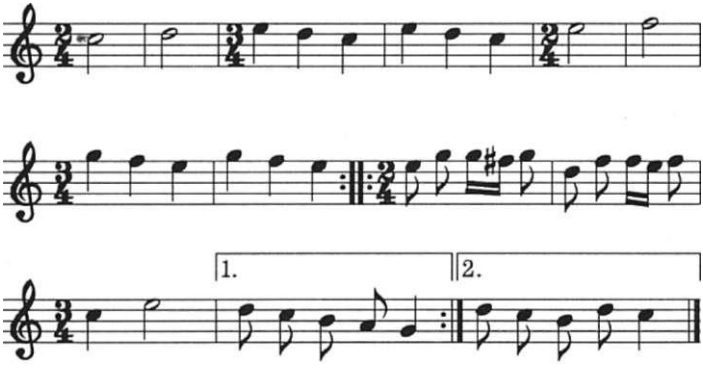

Tanec se střídavým taktem. Ve 2/4 taktu se tančí šlapák a ve 3/4 valčík. Tančí dvojice smíšené po kruhu, držení ke kolovému tanci zavřené.

1. - 2. takt: 2 šlapákové kroky s otáčením doprava, CH začíná levou, D pravou nohou.

3. - 4. takt: 2 valčíkové kroky doprava, po směru tance.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt.

9. - 16. takt = 1. - 8. takt.

17. takt - a: CH výkrok levou, D pravou nohou. Dvojice se otočí na noze výkročné o půl kola vpravo jako u šlapáku
b: CH příkrok pravé, D levé nohy k noze stojné, proveden s mírným nadnesením a okamžitým došlápnutím na celé chodidlo těsně vedle nohy výkročné.

18. takt = 17. takt, ale opačnýma nohama.

Při druhém opakování tance se tančily místo dvou obkročáků 4 obkročáky.

Zatímco v první verzi každý obkročák ukončovali tanečníci došlápnutím na patu, při rychlých zůstávali stále v nadnesené přední části chodidla.

Tančí a hrají jako v G.7.

G. 27 ZA TUM NAŠUM STODOLIČKUM ZE LHOTKY (HLUČÍNSKO)

(2:26.45)

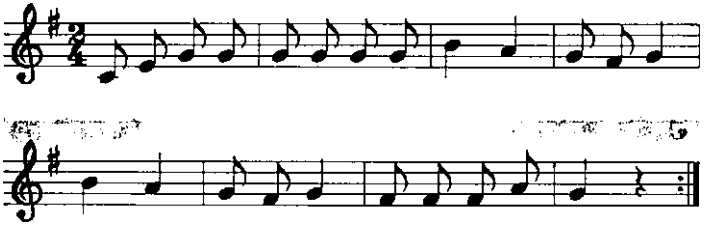

Výchozí postavení: Řada CH naproti řadě D, bez držení, všichni mají paže volně podél těla. Vzdálenost řad je asi 8 kroků.

1. - 6. takt: CH i D si 6 zpomalenými kroky (v každém taktu jeden krok, vykročí pravou nohou) vymění místa. D míjejí CH po pravé straně.

7. - 8. takt: CH i D na protějších místech se otočí 3 kroky (začíná pravá noha) o 180° vpravo, paže volně podél těla.

8 takt - b: Výdrž ve stoji čelem proti sobě.
Současně při otáčení pětkrát tlesknou a to v sedmém taktu na každou osminku a v osmém taktu jednou (na první osminku). Řady jsou opět čelem proti sobě, CH jsou na místě dívek, D jsou na místě chlapců.

9. - 14. takt: CH i D si dvanácti obyčejnými kroky (v každém taktu dvěma) opět vymění místa, přičemž D míjejí chlapce podél jeho levé strany, paže jsou u všech volně podél těla.

15. - 16. takt = 7. - 8. takt.

17. - 18. takt: Řada CH a řada D přiběhnou k sobě čtyřmi běhovými kroky (v každém taktu dvěma). Začínají pravou nohou.

19. - 24. takt: Protější CH i D se přiblížili k sobě a závěsem za pravé lokty se běhovými krůčky (2 v taktu) zatočí na místě směrem doprava 2x kolem. Vykročí pravá noha, volná paže D podél těla, CH ruce v bok.

25. -30. takt = 19. -24. takt, ale závěsem za levé lokty se zatočí na místě směrem doleva 2x kolem, začíná levá (vnější) noha. D volnou ruku podél těla, CH pravou v bok.

31. - 32. takt: Dvojice se pustí a obě řady čelem proti sobě se vracejí 4 běhovými krůčky na svá místa.

Celý tanec se ještě jednou opakuje.

Tančí a hrají jako v G.7.

G. 28 BULGER Z DVOŘISKA (HLUČÍNSKO)
(2:27.49)

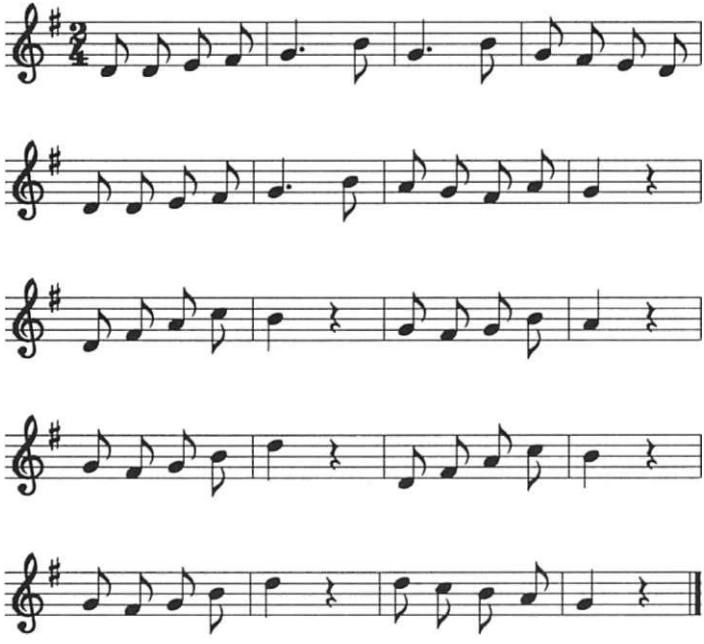

Tančí dvojice smíšené po kruhu, levým bokem do středu, D po pravici CH a v držení zkříženýma rukama vzadu. Tempo je svižné.

1. takt a: CH i D velmi lehký skok pravou šikmo vpravo vpřed, noha doskočí na přední část chodidla, chodidlo levé nohy, pokrčené v koleně, se rychle přitáhne k chodidlu pravé nohy.

b = a), ale levou nohou šikmo vlevo vpřed.

2. takt: V prvních třech osminách CH i D 3 podupy na místě mírně šikmo vpravo vpřed, se sníženým těžištěm, začíná pravá noha, trup mírně šikmo vpravo schýlen. Ve čtvrté osmině výdrž.

3. - 4. takt = 1. - 2. takt, ale opačnýma nohama a opačným směrem.

Tančí a hrají jako v G. 10.

G. 29 CIGANI Z NEPLACHOVIC (OPAVSKO)
(2:28.47)

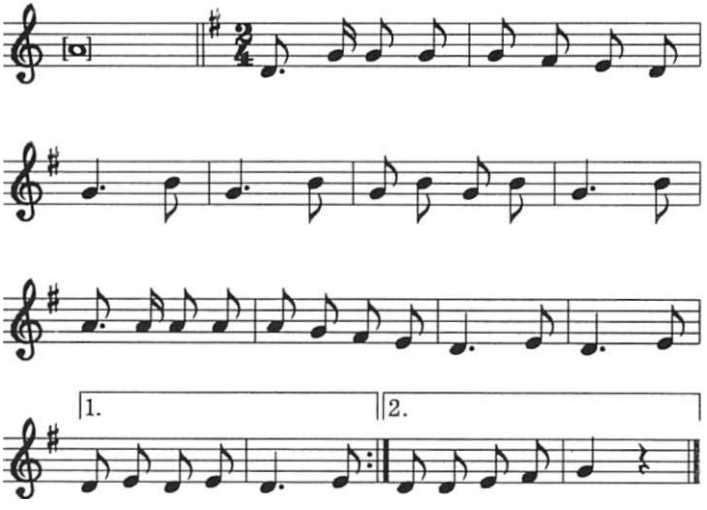

Tanec má soutěživý ráz. Tančí chlapci každý sám na místě v rozptylu, ruce založeny vzadu na kříži (dlaň v dlani). Po celý tanec se tančí zakládaným poskočným krokem, střídavě pravou a levou nohou. Tempo je zpočátku pomalé (první dvě sloky), chlapci by měli pokud možno i zpívat. Dále hraje hudba stále rychleji. Kdo nestačí zvyšujícímu se tempu, musí odstoupit na kraj taneční místnosti. Hraje se tak dlouho, až zůstane jen jeden tanečník, který vydržel největší tempo. (Může také "zvítězit" několik tanečníku proti hudbě, není-li hudba již schopna zvětšovat tempo.)

1. takt - a: Krok pravou nohou těsně za patu levé nohy (až téměř na dotek).
   b: Poskok na pravé noze, s posunem nepatrně dopředu na místo, které opustila levá noha, která se ihned po došlápnutí pravou nohou na zem zvedla nepatrně nad zem a opisuje vodorovný oblouček vpřed a vlevo vzad, aby byla připravena na další krok.
2. takt: Totéž, opačnýma nohama:
   a: Levá noha došlápne za patu pravé nohy, kolena od sebe, chodidlo levé nohy vytočeno zevnitř.

b: Poskok na levé noze nepatrně dopředu, pravá noha vyšvihne vpřed a obloučkem nízko nad zemí doprava vzad se připravuje k dalšímu kroku.

Při poskocích se vždy nakloní celé tělo tanečníka směrem stranou, na levé noze doleva a na pravé noze doprava. Pak se postupně při zakládání druhé nohy vyrovnává do stoje zpříma. Buďto se takto tančí až do konce a v závěru posledního taktu a) odrazem pravé nohy vyskočí tanečník do výšky, b) dopad na obě nohy, paže u nejlepšího tanečníka se vítězně zvednou nad hlavu.

Někdy se při značně zrychleném tempu změní shora popsané poskoky na krátké úsečné skoky se zakládáním pravé a levé nohy zkřižmo za nohu stojnou - dva v taktu. Obloučky jsou téměř neznatelné, noha se přímo zakládá za nohu stojnou, tělo se nevychyluje do stran, poskoky jsou úsečné a rychlé.

1. takt a: CH zvedne pravou nohu pokrčenou v koleně a došlápne ji křížem za levou nohu, (špička blízko paty stojné nohy), odrazí se prudce do výšky a současně levá noha se pokrčí v koleně a ihned se založí křížem za patu nohy pravé. Při poskoku na pravé noze se trup mírně posune vpřed.
   b = a), ale na druhé noze.

Všechny další takty jako 1. takt. V závěrečném taktu ukončí opět odrazem do výšky a doskokem na obě nohy. Paže zůstávají ve stejném držení nebo se vzpaží zevnitř v gesta.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Libor Folwarčný (1969), Jan Honek (1964), Radomír Kočí (1970) a Roman Novák (1968), muzika jako v G.5.

G. 30 CIGAN II Z NEPLACHOVIC (OPAVSKO)
(2:30.34)
Melodie jako v G.29

Tančí dívky, každá sama na místě v rozptylu čelem k hudbě. Oběma rukama si drží nadzvednuté sukně. Hlavy drží rovně. Všechny tančí jako chlapci při tanci G.29 Cigan I zakládaný krok s úklony, 1 krok v taktu. V závěru přecházejí rovněž do rychlejšího tempa - 2 ciganové skoky v taktu. Závěr tance jako u CH.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Eva Nováková (1969), Jana Šnoblová (1978), Věra Vahalíková (1961) a Anna Valentová (1971), muzika jako v G.5.

G. 31 CIGAN III Z NEPLACHOVIC (OPAVSKO)
(2:32.19)
Melodie jako v G.29

Tančí dvojice smíšené, CH zády do středu volně v rozptylu na místě v postavení čelem proti sobě na vzdálenost asi dvou kroků od sebe. D si oběma rukama nadzvedají sukně, CH mají ruce založeny v předu před tělem téměř ve výši ramen. Tančí jako v G.29 a v G.30 ve volném tempu skoky s většími oblouky - 1 v taktu a s výkyvy těla stranou. V závěrečném rychlém tempu pak rychlé zakládané kroky bez obloučku stranou - dva v taktu.

Tančí a hrají jako v G.10.

G.32 HOJ KAČA Z NEPLACHOVIC (OPAVSKO)
(2:33.12)

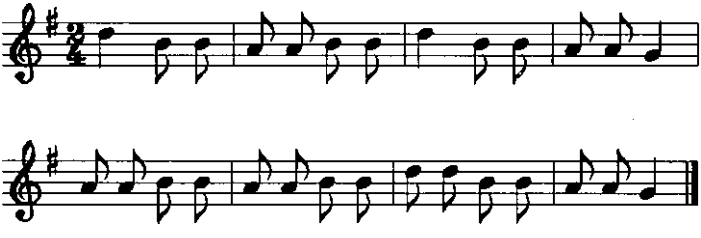

Tančí dvojice smíšené po kruhu v kolovém držení zavřeném. CH zády do středu, D čelem.

1. - 6. takt: Rychlá, hladká polka vpřed po kruhu s otáčením doprava, CH začíná levou, D pravou nohou.
7. - 8. takt: D čtyřmi šlapákovými kroky se otočí vpravo zevnitř, vykročí pravá noha šikmo vpravo vpřed. CH tleskne na první dobu posledního taktu do dlaní čelem k D. Levá ruka pokrčena mírně vzpažmo, pravá dolů. Na druhou dobu výdrž.

Takto až do konce tance.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Libor Folwarčný (1969) a Jana Šnoblová (1978), Jan Honek (1964) a Alena Valentová (1971), Roman Novák (1968) a Věra Vahalíková (1961), muzika jako v G.5.

G. 33 HULAN Z DVOŘISKA (HLUČÍNSKO)
(2:33.43)

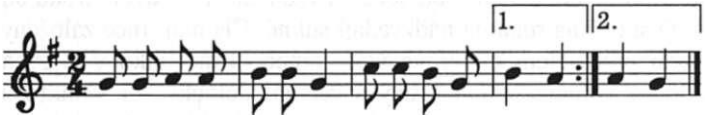

Tančí dvojice smíšené po kruhu nebo v rozptylu v postavení čelem proti sobě, CH zády do středu, asi na vzdálenost 2 kroků. CH má ruce vzadu na křížích, D má ruce v bok.

1. - 2. takt: 4 obyčejnými ráznými kroky zátočka doprava v závěsu za pravé lokty jednou kolem. Při prvním kroku tlesknutí nebo přídup. CH i D začínají pravou nohou.

3. - 4. takt: 4 obyčejnými ráznými kroky každý tanečník zvlášť (malý kroužek) doleva. Opět začínají oba pravou nohou.

Takto až do konce tance.

Poznámka: CH i D opisují svým tancem osmičku: první polovinu v závěsu za pravé lokty doprava 4 kroky, vykročí pravá noha: druhou polovinu každý sám 4 kroky v protisměru doleva.

Tančí a hrají jako v G. 10.

G.34 KALAMAJKA Z DARKOVIC (HLUČÍNSKO)
(2:34.34)

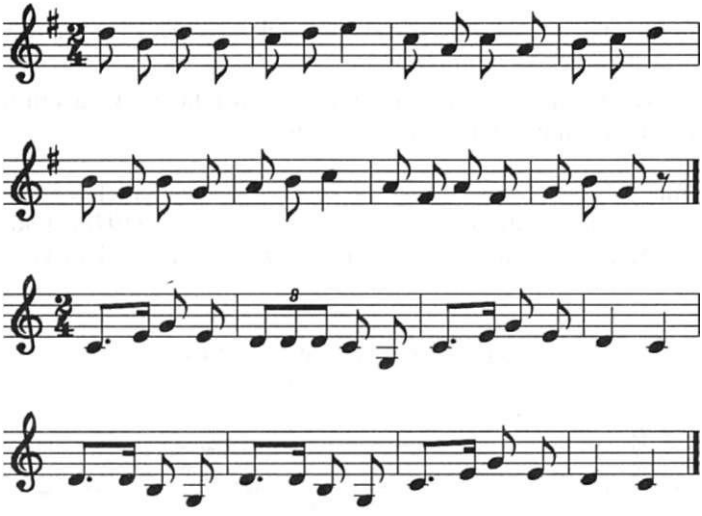

Tančí dvojice smíšené v řadách. CH i D jsou v postavení čelem proti sobě, CH zády do středu. Jsou od sebe asi na vzdálenost 2 kroků. CH má ruce vzadu na kříži, D má ruce v bok. Tančí každý sám v malém čtverečku, začínají oba směrem vpravo stranou.

Výchozí postavení: CH stojí v rohu A, D úhlopříčně v rohu C pomyslného čtverce. Postupně přecházejí v tanci polkovými kroky do sousedního rohu a vracejí se posléze až na svá výchozí místa.

1. takt: CH v rohu A, D úhlopříčně v rohu C.
   a: CH i D poskok na levé noze, pravá kmih přednožmo pokrčeně dovnitř, chodidlo vytočeno zevnitř, pata směřuje k levé noze.
   b: CH i D poskok na levé noze. pravá kmih pokrčeně zánožmo za nohu levou, noha otočena nártem k patě nohy stojné. Pohyb pravé nohy je veden z kolena.
2. takt: CH i D jeden přeměnný krok (polkový) rovně doprava pravou nohou. CH do rohu B a D do rohu D.
3. takt = 1. takt, ale opačnýma nohama.

4. takt: CH i D postoupí na protější místo čtverce jedním polkovým krokem s otočením o 180° doprava, vykračuje levá noha. CH k rohu C a dívka k rohu A.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt. V závěru 8. taktu je opět CH v rohu A a D úhlopříčně v rohu C.

Pohyby taktů 1. - 8. se opakují až do konce tance. V závěru tance ukončí všichni třemi podupy na místě.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Libor Folwarčný (1969) a Jana Šnoblová (1978), Radomír Kočí (1970) a Alena Valentová (1971), muzika jako v G.5.

G. 35 KOZIZ Z DARKOVIC (HLUČÍNSKO)
(2:35.27)

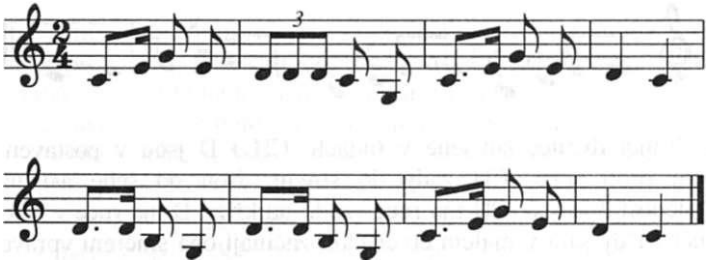

Tančí smíšené dvojice v kolovém držení zavřeném po knihu, CH levým, D pravým bokem do středu.

1. takt - a: Houpavý šlapák z celého chodidla do výponu s otočením o půl kola. CH výkrok pravou přímo vpřed, D levou vzad.
   b: Přídup druhé nohy vedle nohy stojné celým chodidlem, noha stojná současně poklesne patou k zemi.

2. takt: 1 polkový krok s otočením o půl kola doprava, CH levou, D pravou nohou. Na konci 2. taktu jsou CH i D ve výchozím postavení bokem do středu.

Pohyby taktů 1. - 2. se opakují až do konce tance.

Tančí a hrají jako v G. 10.

G.36 KRAKOVJAK Z BOLATIC (HLUČÍNSKO) (2:36.18)

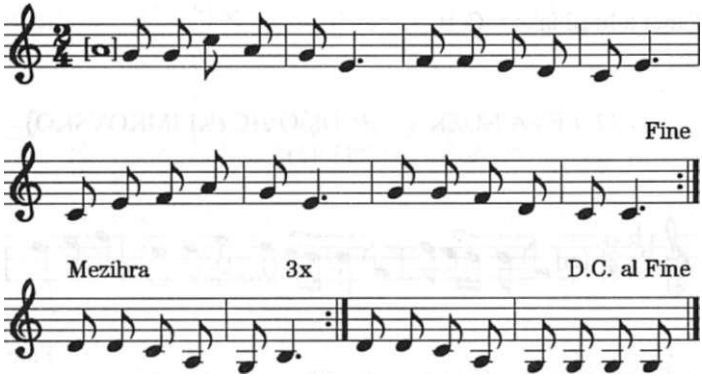

Tančí dvojice smíšené po kruhu čelem proti sobě. CH je zády do středu. Drží se za pravé ruce asi ve výši pasu, CH má levou ruku vzadu na kříži, D má levou ruku v bok. Tančí téměř na místě.

1. takt: Houpavě provedený krok a příkrok podle CH vlevo stranou, CH vykročí levou, D pravou nohou. Spojené paže komíhají ve směru pohybu těla.

2. takt - a: CH i D krok podle CH vlevo stranou, CH vykročí levou. D pravou nohou. Spojené paže kmih ve směru tance.
b: Poskok CH na levé, D na pravé noze. Druhá noha se přednoží pokrčeně dovnitř křížem před nohu stojnou, chodidlo vytočeno zevnitř (pata směřuje k nártu nohy stojné).

3. - 4. takt = 1. - 2. takt. ale opačným směrem a opačnýma nohama.

5. takt = 2. takt.

6. takt = 4. takt.

7. - 8. takt: Na začátku 7. taktu CH švihem spojených paží podle D doprava roztočí D. D se otáčí 4 šlapákovými kroky před CH dvakrát vpravo kolem, ruce v bok. CH po roztočení D stoj na místě, levá paže hřbetem vzadu na kříži, pravá podél těla.

Pohyby taktů 1. - 8. se opakují až do konce tance.

Poznámka: Podle původního zápisu PhDr. Hany Podešvové se 7. - 8. takt tančí takto: CH i D se otočí každý sám 4 obyčejnými

kroky jednou kolem - CH vlevo (levou, pravou, levou, pravou), D vpravo (pravou, levou, pravou, levou).

Tančí a hrají jako v G. 10.

G.37 LEVA NOŽKA Z BUDIŠOVIC (KLIMKOVSKO) (2:37.43)

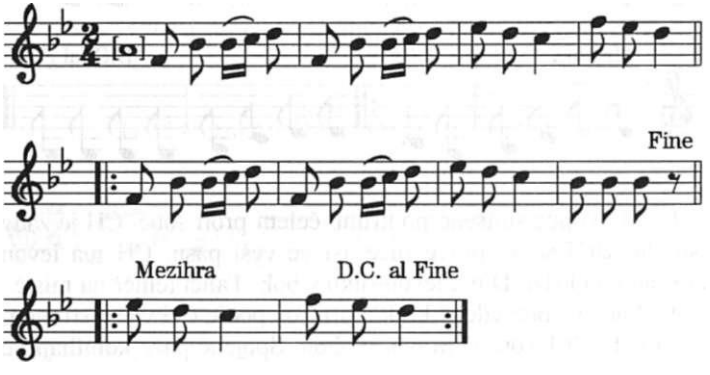

Tančí smíšené dvojice rozestavené po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH, drží se za vnitřní ruce v připažení, CH má levou ruku položenou hřbetem vzadu na kříži, D má pravou ruku v bok.

1. - 2: takt: Dva houpavé přeměnné kroky vpřed, vykročí vnějšíma nohama.
3. - 4. takt: V držení ke kolovému tanci zavřeném, CH zády do středu, spojené paže napjaty ve směru tance po kružnici. 2 polkové kroky s otáčením doprava (provedou otočku jednou kolem), CH vykročí levou. D pravou nohou.

Pohyby taktů 1. - 4. se opakují až do konce tance.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Libor Folwarčný (1969) a Jana Šnoblová (1978), Radomír Kočí (1970) a Anna Valentová (1971), Roman Novák (1968) a Věra Vahalíková (1961), muzika jako v G.5.

G. 38 NA ŚKLANEJ HOŘE Z BOLATIC (HLUČÍNSKO)
(2:38.21)

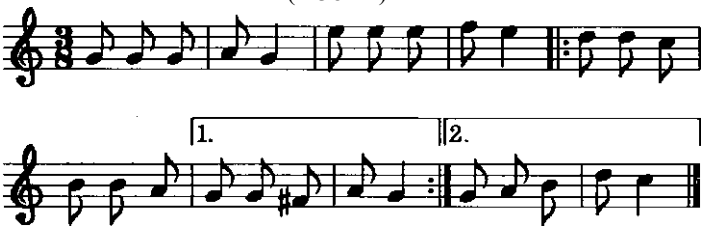

Tančí smíšené dvojice po kruhu nebo v rozptylu po taneční ploše, D po pravici CH. Jsou mírně natočeni k sobě, CH uvnitř a D vně. Drží se za vnitřní ruce v připažení, CH má levou ruku vzadu hřbetem na kříži, D má pravou ruku v bok.

1. takt - a: CH i D vykročí vnější nohou vpřed, chodidlo vytočeno zevnitř, noha došlápne na celé chodidlo,
   b: Noha stojná vláčně výpon, druhá noha se povznese pokrčeně přednožmo dovnitř mírně křížem před nohu stojnou.
   c: Vnější noha poklesne z výponu na celé chodidlo.
   V průběhu celého taktu kmih spojených paží vpřed.

2. takt = 1. takt, ale opačnou nohou s natočením dvojice dovnitř k sobě. V průběhu celého taktu kmih spojených paží vzad, dvojice se mírně přivrátí obličeji k sobě.

3. - 4. takt: Dvojice se pustí a oba se otočí 6 drobnými krůčky, každý sám na místě, jednou kolem. CH začíná levou doleva, D pravou doprava. CH má ruce vzadu na křížích, D má ruce v bok.

5. - 6. takt: Dvojice v držení za vnitřní ruce napjaté vzad po kruhu, mírně odvrácená od sebe, provede dva vydupávané skočné mazurkové kroky vpřed po kruhu, CH vykročí levou, D pravou nohou. Levá paže CH vzadu na křížích, pravá ruka D v bok. Při mazurkových krocích je hlava vzpřímená a mírně natočená u D doprava, u CH doleva. Při výdupu u mazurkových kroků na první dobu zůstává trup vzpřímen a nekloní se dolů.

7. - 8. takt: Dvojice se pustí a zátočka v závěsu za pravé lokty 6 drobnými krůčky jednou kolem. CH levou, D pravou nohou.

9. - 12. takt = 5. - 8. takt.

Poznámka: Podle H. Podešvové se v 3. - 4. taktu otáčí dvojice kroky "vyšlapávané mazurky".

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Jan Honek (1964) a Eva Nováková (1969), Radomír Kočí (1970) a Anna Valentová (1971), Roman Novák (1968) a Věra Vahalíková (1961), muzika jako v G.5.

G.39 OTEVŘENÁ POLKA Z PODVIHOVA (KLIMKOVSKO)

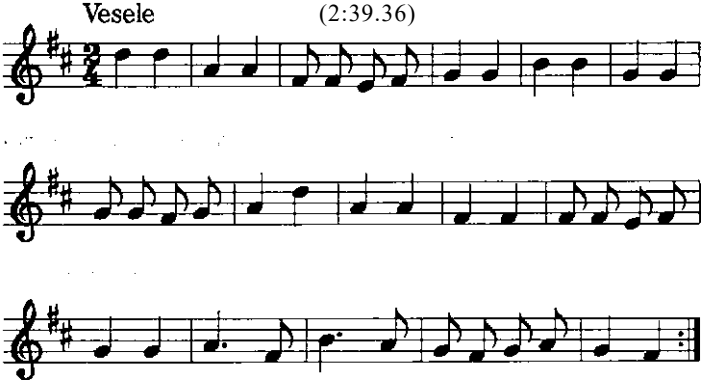

Tančí smíšené dvojice po kruhu levým bokem do středu, D po pravici CH. Drží se za vnitřní ruce v připažení, CH má levou ruku položenu hřbetem vzadu na kříži. D má pravou ruku v bok.

1. - 2. takt: Dva kroky houpavé polky dopředu. CH vykročí levou, D pravou nohou.

3. - 4. takt: Na začátku 3. taktu rychlý obrat obou dovnitř (CH je vlevo, D vpravo) a přechytnutí za opačné ruce. Dva houpavé polkové kroky vzad. CH vykročí levou, D pravou nohou.

5. - 8. takt: Rychlý obrat dovnitř (oba jsou čelem k sobě), CH doleva a D doprava, uchopení ke kolovému tanci zavřené. Dvojice se otočí 4 kroky houpavé polky dvakrát kolem po směru tance. Oba jsou opět ve výchozím postavení. CH vykročí levou, D pravou nohou.

Pohyby těchto 8 taktů se opakují až do konce tance.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Libor Folwarčný (1969) a Jana Šnoblová (1978), Jan Honek (1964) a Věra Vahalíková (1961), muzika jako v G.5.

G.40 RUSKÁ POLKA Z KRÁSNÉHO POLE (KLIMKOVSKO)
(2:40.15)

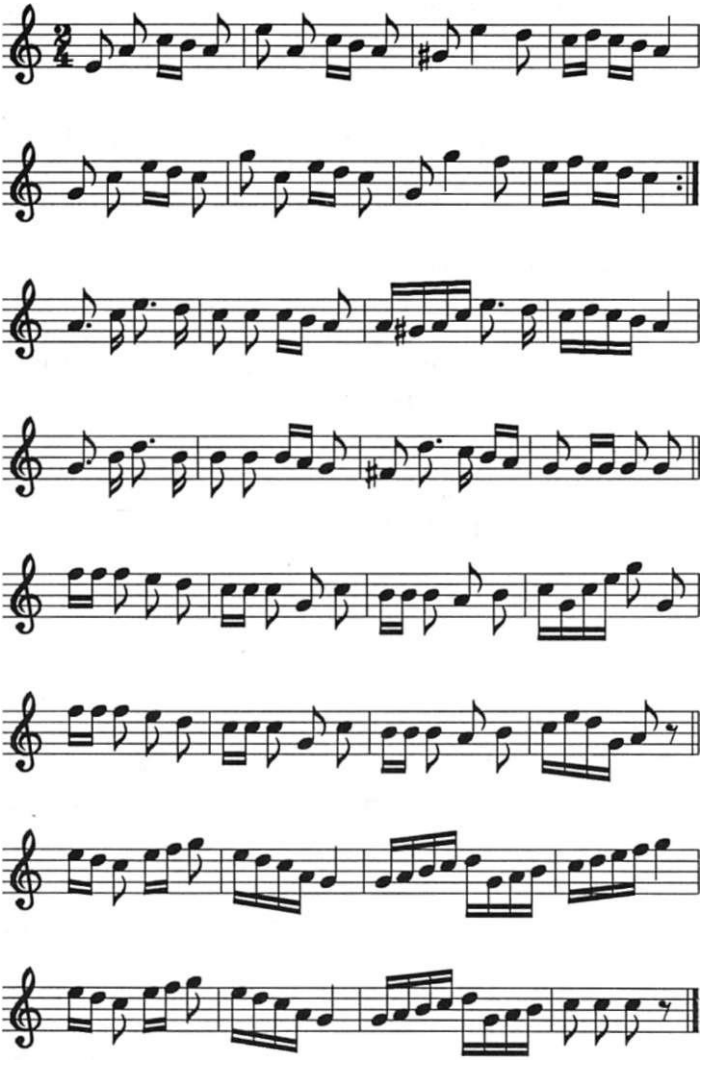

Tančí dvojice smíšené volně v rozptylu čelem proti sobě posunuti o krok doleva. Drží se za napjaté pravé paže, CH levou ruku vzadu opřenu hřbetem o kříž, D levou ruku v bok.

1. takt: Tahem spojených paží k sobě a rázným přeměnným krokem pravou nohou vpřed si vymění dvojice místa. Při míjení se pustí a založí pravé ruce, CH dozadu na kříž a D v bok.

2. takt - a: CH i D poskok na pravé noze, levá vykopne do přednožení dolů, špička vztyčena vzhůru.
   b1: Poskok na pravé noze, levá noha zakopne do poohnutí zánožmo, špice směřuje k zemi.
   b2: Levá noha došlápne celým chodidlem k noze pravé.

3. - 4. takt: Oba čtyřmi poskočnými zakládanými přeskoky jako u cigana G.29 (ale 2 poskoky v taktu) ve volném tempu s mírným úklony stranou se otočí doprava jednou kolem.

5. - 8. takt = 1. - 4. takt, oba se dostanou zpět na původní místa.

   Těchto 8 taktů se stále opakuje.

Tančí a hrají členové Slezského souboru Heleny Salichové z Ostravy Jan Honek (1964) a Eva Nováková (1969), Radomír Kočí (1970) a Anna Valentová (1971), muzika jako v G.5.

G. 41 CIGAN I - III Z DVOŘISKA (HLUČÍNSKO)
(2:42.21)

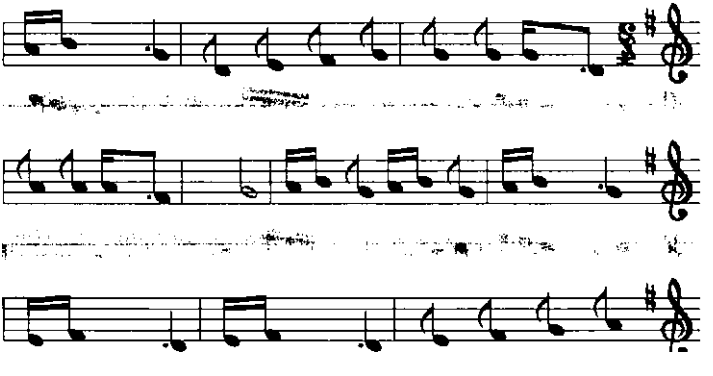

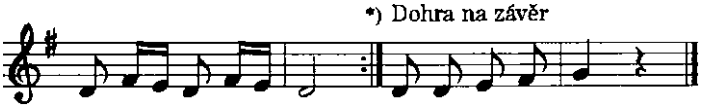

*) Melodie se libovolněkrát opakuje a postupně zrychluje.

Cigan I

Tančí sám tanečník před muzikou. Postaví se před muziku a poručí si tanec. Pravou ruku má vzadu na kříži, levou se drží vpředu za opasek.

Taneční krok: podsekávaný zakládaný poskočný krok (2 v taktu). Začíná pravá noha za levou. Při zrychleném tempu založí i druhou ruku vzad.

Cigan II

Tančí CH a D čelem proti sobě, drží se za zkřížené napjaté paže vpředu před tělem, pravá nahoře. Oba tančí stejným krokem jako prve CH na místě.

Cigan III

Držení a postavení jako u cigana II. Dvojice tančí stejným krokem jako v ciganovi II, ale při ciganových poskocích se otáčí jednak kolem společné osy doleva, jednak doprava. Jako odpočinkové figury se vkládají jenom poskoky dvojice na místě bez otáčení, jako u cigana II. Změna směru je libovolná, ale obvykle se děje po jednotlivých hudebních celcích.

V závěru tance na začátku posledního taktu nízkým výskokem doskočí do stoje snožmo, na b) výdrž.

Poznámka: Jiný druh "ciganového" zakládaného poskočného kroku - noha se nezakládá za nohu stojnou přímo, ale obloukem stranou nazad se současným mírným úklonem ve směru nohy stojné (v každém taktu 2 poskoky). Takto se tančí obvykle při volném tempu na počátku tance. Při větší rychlosti se tančí poskoky přímo zakládané a ostře podsekávané. Viz G. 29, G. 30, G. 31.

Tančí a hrají členové souboru Hlubina z Ostravy sólo Petr Skála (1955) a Helena Skálová (1957), dále Petr Bednář (1966) a Hana Šrámková (1958), Dalibor Röbel (1961) a Anna Röbelová (1958), Jaroslav Sameš (1952) a Jindra Gärtnerová (1954), muzika jako v F.7.

Literatura a prameny

Bartoš, F. - Janáček, L.: *Národní písně moravské* v *nově nasbírané.* Brno 1901.

Bukovanský, J. K.: *Dějiny Polské Ostravy.*

Cinciała, A.: *Pieśni ludu śląskiego z okolie Cieszyna.* Kraków 1885.

Drozd, J.: *Wiązonka tańców śląskich. Wisła 1937. 2.* vyd. Wisła - Cieszyn 1947.

Dvořáček, K.: *Stará píseň.* Zkazky a lidová vyprávění. Profil Ostrava 1967, s. 39n. - Zbojníci., s. 44n. - Jak si cigán "zamaďaroval" při houslích a cimbálu v Jablunkově pod šibenicí.

Dymerová, H.: *Slezské lidové písně z Opavska a Bílovecka.* Praha 1951. (Strojopis.)

Dymerová, H.: *Zpráva o sběru slezských lidových tanců na Opavsku, Bílovecku a částečně i na Hlučínsku v létě 1950.* In: Radostná země 1, 1951, s. 78n.

Francus, F.: *Stare zwyczaje ludu śląskiego.* In: Zaranie Śląskie, r. I, Cieszyn 1908.

Gába, A.: *Hierschmentzel a jeho zájem o Polsko.* In: Slezský sborník 48, 1950, s. 495n.

Gelnar, J.: *Gajdošská muzika.* In: Lidová tvořivost 11, 1960, č. 4, s. 81.

Gelnar, J.: *Kontrováni v hrčavské lidově hudbě.* In: Radostná země 8 1958, s. 11n.

Gelnar, J.: *Odešel hrčavský "skřipek".* In: Národopisné aktuality 11, 1974, s. 125.

Gelnar, J.: *Písně k tanci "bjoly" z jižního Těšínská.* In: Radostná země 9, 1959, s. 53n.

Gelnar, J. - Haroková, E.: *Život a tradice Těšínska* v *minulosti.* Kapitoly o životě a kultuře lidu těšínské vesnice v 18. a 19. století. Česky Těšín 1971.

Gelnar, J. - Sirovátka, O.: *Slezské písně z Třinecka a Jablunkovska.* Praha 1957.

Gelnar, J. - Sirovátka, O.: *U zpěvačky Zuzany Martynkové.* In: Národopisné aktuality 4, 1967, s. 18n.

Gelnar, J. - Toncrová, M.: *Vzájemné souvislosti v lidové písni a hudbě slezsko-slovenského pomezí.* In: Mionší, informační zpravodaj - programový sborník folklorního festivalu Dolní Lomná 1974, s. 12n.

Havlíček, B.: *Salašnictví v údolí říčky Lomné a na horských svazích lomňanské doliny.* In: Mionší, informační zpravodaj XII. národopisné slavnosti Dolní Lomná 1981, vyd. Dolní Lomná 1981, nestr.

Hlawiczka, K.: *Melodie ludowe Śląska Cieszyńskiego.* In: Zaranie Śląskie, r. XIU, Katowice 1937, s. 21n.

Hoff, B.: *Lud cieszyński.* Warszawa 1888.

Holý, D.: *Hana Podešvová - Dymerová (15. 10. 1927 - 22. 8. 1989).* In: Národopisné aktuality 27, 1990, s. 101n.

Hořká, L.: *Národopisné paběrky z Hlučínska.* Slezský studijní ústav, Opava 1948.

Chybiński, A.: *O polskiej muzyce ludowej.* Wybór prac etnograficznych. Kraków 1961. (Zvláště: Materiały do słownika tańców.)

Jelínková, Z.: *Der altertümliche Baueru- und Hirtenpaartanz auf dem Gebiet Mährens und Schlesien in der Tschechoslowakei.* In: Der ältere Paartanz in Europa, Stockholm 1980, s. 123n.

Jelínková, Z.: *Folklórní festival "Dolni Lomná 1974".* In: Mionší, informační zpravodaj - Závěrečné hodnocení folklorního festivalu "Dolní Lomná" 1974, Dolní Lomná 1974, s. 3n.

Jelínková, Z.: *J. Martínková, Folklor taneczny Beskidu Śląskiego,* Warszawa 1971. In: Národopisné aktuality 9, 1972, s. 215n.

Jelínková, Z.: *Ke studiu lidových tanců* v *Polsku.* In: Radostná země 10, 1960, s. 60n.

Jelínková, Z.: *Lašský a slezský tanec smyk.* In: Národopisné aktuality 15, 1978, s. 209n.

Jelínková, Z.: *Lidové tance na Jablunkovsku.* In: Lidová tvořivost 8, 1957, s. 113n.

Jelínková, Z.: *Lidové tance z Hrčavy.* Ostrava 1988.

Jelínková, Z.: *Lidový tanec na Moravě a ve Slezsku ve sběratelském a publikačním díle Františka Bartoše.* In: Slovácko 30, 1988, s. 147n.

Jelínková, Z.: *Lidový tanec ověnžok na Těšínsku.* In: Aktuální problémy současné folkloristiky (Materiály z 18. etnomuzikologického semináře v Havířově 1988), Český Těšín - Brno 1989, s. 81n a 110n.

Jelínková, Z.: *Lidový tanec ve Slezsku.* (Typy, formy, druhy a sběratelé.). In: Lidová kultura Slezska, sborník referátů, Brno 1994.

Jelínková, Z.: *Ověnžok.* Metodický materiál pro výuku v oborech Lidové konzervatoře K K S ve folklórních souborech. Ostrava 1987.

Jelínková, Z.: *O výzkumu lidových tanců na Moravě a ve Slezsku.* In: Sborník příspěvků z 12. etnomuzikologického semináře (Valtice 17. - 19. května 1982), Brno 1983, s. 25n.

Jelínková, Z.: *Točivé tance.* Zvlášmí otisk Národopisného sborníku KVÚ I. 1959, Gottwaldov 1959. (Přetištěno in: Lidová kultura východní Moravy I, Gottwaldov 1960, s. 103n.)

Jelínková, Z.: *Zbojnické tance na Moravě a ve Slezsku.* In: Slovenský národopis 36, 1988, s. 509n.

Jelínková, Z.: *Zprávy o lidovém tanci a hudbě na Moravě a ve Slezsku v Bartošově pozůstalosti.* (Z nepublikovaných archívních pramenů ve Státním archívu v Brně.) In: Slovácko 29, 1987, s. 89n.

Jelínková, Z. - Laudová, H. - Podešvová, H.: *Lidový tanec.* In: Československá vlastivěda, díl III. Lidová kultura, Praha 1968, s. 364n.

Jelínková, Z. - Podešvová, H.: *Lidové tance na Jablunkovsku.* In: Radostná země 7, 1957, s. 86n.

Jelínková, Z. - Šejvlová, V.: *Popis ověnžoku.* In: Stolařík, I., O lidové hudební tvořivosti na Hrčavě. Radostná země, 2, 1952, s. 28n a Radostná země 8, 1958, s. 14n.

Kozub, K.: *Hlučínská svatba.* In: Radostná země 6, 1956, s. 15n.

Kwaśnicowa, Ž.: *Zbiór pląsów I,.* Warszawa 1937.

Lanz, J.: *Ostschlesische Volkstänze (für zwei Violinen...).* Plauen 1924. (Ostschlesiens Heimathefte, Zweite Folge.)

Laudová, H.: *"Sto povídek aneb nesplněný plán" PhDr. Hany Podešvové, CSc.* (k životnímu výročí - nar. 15. 10. 1927 v Pasece). In: Národopisné aktuality 24, 1987, s. 263n.

Lelek, C: *Opis Slezska.* Ratibor 1846.

Lidová kultura Slezska. Sborník referátů ze semináře Lidová kultura Slezska a její interetnické vztahy, konaného 20. října 1993 v Brně. Brno 1994.

Macůrek, J.: *Valaši* v *západních Karpatech.* Ostrava 1959.

Malinowski, L.: *Zarysy życia ludowego na Śląszku.* Ateneum I, II. Warszawa 1877.

Marcinkowa, J.: *Folklor taneczny Beskidu Śląskiego.* Warszawa 1971.

Marcinkowa, J.: *Kozoka bvch tańcowała.* In: Płyniesz Olzo, Ostrava 1970.

Marcinkowa, J. - Sobczyńska, K.: *Pieśni, taniec i obrzędy Górnego Śląska.* Warszawa 1973.

Mojžíšek, J.: *Lidové písně z Těšínska.* Ostrava 1956. (Poznámky k tancům revidovala Z. Jelínková, s. 160n.)

Mojžíšek, J.: *Těšínska jablíčka.* Zábřeh 1920.

Mojžíšek, J. - Rund, E.: *Národní písně a tance z Těšínska.* Slezská Ostrava 1926.

Myslivec, F.: *Naše staré národní tance.* Sešit I. Separát z časopisu Moravec, Praha, nedat.

Myslivec, F.: *Písničky Moravců z Hlučínska a Hlubčicka.* Opava, vl. n., nedat. (1910).

Myslivec, F: *Slezské národní písně, tance a popěvky.* Opava 1930.

Myslivec, F.: *Slezské národní písně, tance a popěvky.* Český lid 32, 1932, s. 60n.

Myslivec, F.: *Staré národní tance na Opavsku.* II. díl.

Nečas, J. - Vysloužil, J.: *Hlučínský zpěvníček.* Praha 1951.

Nehýbl, J.: *Jan Winkler.* Kapitola z národního obrození na Těšínsku. Opava 1961.

Nehýbl, J.: *K 160. výročí narozeni slezského národopisce Jana Winklera.* In: Radostná země 4, 1954, č. 4, příloha s. ln.

Nehýbl, J.: *Nově nalezený národopisný článek Jana Winklera.* In: Těšínsko 1977, č. 4, s. 12.

Nehýbl, J.: *Trnavští cimbalisté.* In: Radostná země 6, 1956, s. 21n.

Noušová, J.: *Národopisná výstava v Orlové r. 1894.* In: Mionší, informační zpravodaj - programový sborník folklorního festivalu "Dolní Lomná" 1974, č. 2, s. 17n.

Pinocy, F.: *Szląńskie śpiewy i tańcy (4. 9. 1894).* Rukopis uložený v ÚEF ČAV Brno, sign. A 120 a A 584.

Podešvová, H.: *Figurální tance na Opavsku.* In: Radostná země 11, 1961, s. 114n.

Podešvová, H.: *Hlučínské tance.* In: Radostná země 3, 1953, s. 75n.

Podešvová, H.: *K periodizaci vývoje lidových tanců.* In: Radostná země 8, 1958, s. 31n.

Podešová, H.: *Lidové tance na Opavsku.* I. díl Opava 1979. II. díl Opava 1980. m. díl Opava 1982.

Podešvová, H.: *Lidové tance na Těšínsku.* Ostrava 1987.

Podešvová, H.: *Lidové tance na Třinecku.* In: Radostná země 3, 1953, s. 108n.

Podešvová, H.: *Lidové tance v okolí Skočova.* In: Radostná země 9, 1959, s. 19n.

Podešvová, H.: *Lidové tance ze Soběšovic a nejbližšího okolí.* In: Radostná země 4, 1954, s. 58n.

Podešvová, H.: *Lidové taneční hry na Opavsku.* In: Radostná země 10, 1960, s. 16n.

Podešvová, H.: *Nacvičujeme tance z Opavska.* In: Lidová tvořivost 6, 1955, s. 87n.

Podešvová, H.: *O názvech tanců a textech tanečních písní.* In: Radostná země 9, 1959, s. 46n.

Podešvová, H.: *Polka a lidové tance na Opavsku.* Opava 1956. (Otisk z Radostné země 6, 1956, s. 41n.)

Podešvová, H.: *Příspěvek k systematickému třídění figurálních tanců.* Opava 1964.

Podešvová, H.: *Skupiny lidových tanců na Opavsku málo rozšířených.* In: Radostná země 9, 1959, s. 80n.

Podešvová, H.: *Vývoj Taňce na Opavsku.* In: Radostná země 5, 1955, s. 46n.

Podešvová, H.: *Vztahy mezi českými a opavskými lidovými tanci.* In: Radostná země 8, 1958, s. 52n a 83n.

Podešvová, H.: *Za lidovými tanci.* In: Hlučínsko. Příroda, lid, kultura. Ostrava 1958, s. 133n.

Podešvová, H.: *Za rozvoj lidové tvořivostí na Třinecku.* In. Radostná země 2, 1952, s. 91n.

Podešvová, H. - Jurčíková, E.: *Lidové tance z Petřvaldu ve Slezsku.* In: Radostná země 8, 1958, s. 26n.

Prasek, V.: *Vlastivěda slezská.* I. díl (Podání lidu). Opava 1888. II. díl (1. Historická topografie země opavské). Opava 1890.

Probosz, J.: *Wesele Górali istebniańskich.* Cieszyn 1939.

Radostná země. Sborník materiálů pro studium lidu v Ostravském kraji. Vyd. Slezský studijní ústav, Opava, roč. 1 (1951) - 12 (1962).

Salichová, H.: *Národní písně slezské.* II. Praha-Kyjovice 1920.

Salichová, H.: *Slezské písně lidové svatební a jiné z Kyjovic a okolí. I.* Kyjovice 1917.

Salichová, H.: *Stařenčina loktuše.* Ostrava 1975.

Salichová, H.: *Za starých časů.* Kronika slezského kraje. (Kronika slezské dědiny Kyjovice.) Praha 1947.

Sęk: *Zaranie Śląskie VI.,* 1930.

Sikora, A.: *Koleda Pastuszków.* Jablunkov 1930.

Sikora, A.: *Trzy dialogi s. p. Adama Sikory. Kolęda pastuszków...* Jablunkov 1919.

Sivek, A.: *Zbojník Ondráš.* Praha 1959.

Sláma, F.: *Pán Lysé Hory.* (O Ondrášovi.)

Sláma, F: *Vlastenecké putování po Slezsku.* Praha, nedat. (1886).

Slezské lidové písně z Bílovecka a okolí (v úpravách pro školy, soubory a sbory). Ostrava 1963.

Slezsko. Opava 1992.

Stolařík, L: *Hrčava.* Ostrava 1958.

Stolařík, I.: *Lidová hudební tvořivost na Hrčavě.* In: Radostná země 2, 1952, s. 22n a 109n, 4, 1954, s. 81n a 112n.

Stuchlý, V.: *Dudák Jiří Volný a jeho písně.* In: Radostná země 4, 1954, s. 100n.

Sušil, F.: *Moravské národní písně.* 3. vyd. Praha 1941. 4. vyd. Praha 1951.

Šajtar, D.: *Stav a úkoly české folkloristiky ve slezské oblasti.* In: Radostná země 1, 1951, s. 49n.

Šejvlová, V.: *Ondrášův skok - sólový chlapský tanec severních Beskyd.* In: Radostná země 3, 1953, s. 22n.

Šejvlová, V.: *Tanec "Starodávný" v horním povodí Ostravice.* In: Těšínsko, Ostrava 1963, s. 20n.

Šindelářová, M: *Moravská svatba z Hlučínska.* Praha, Moravec 1926.

Tacina, J.: *Gronie nasze, gronie.* Katowice 1959.

Tacina, J.: *Zapomniany tanec ludowy Wolny.* In: Kalendarz Beskidzki 1964, s. 157.

Tengler, C: *Vlastivěda Slezské Ostravy - putování po frydeckém okrese.* Ostrava 1931.

Uhlíř, F.: *Těšínské Slezsko.* Mor. Ostrava - Praha 1946.

Vachová, Z.: *K vývoji slezských oblasti lidové kultury.* In: Český lid 56, 1969, s. 9n.

Vachová, Z.: *Opavsko, Těšínsko: vývoj etnografických oblastí.* In: Časopis Slezského muzea - B15, 1966, s. 108n.

Válka, M.: *České Slezsko z historické a národopisné perspektivy.* In: Lidová kultura Slezska, Brno 1994, s. 9n.

Vluka, J.: *Národní tance ve východním Slezsku.* In: Český lid 7, 1898, s. 33n, 9, 1900, s. 113n, 10, 1901, s. 158n, 11, 1902, s. 103, 218n a 331n, 12, 1903, s. 80n, 17, 1908, s. 33n.

Vluka, J.: *Přispěvky k lidovědě slezské. 4.* Zvyky svatební ve Slezsku. In: Český lid 8, 1899, s. 369n.

Vochala, J.: *Slezská beseda.* Moravská Ostrava 1913.

Vochala, J.: *Slezská svatba.* Polská Ostrava 1914.

Vochala, J.: *Slezské dožínky.* Frýdek 1924.

Vochala, J.: *Slezské královničky.* Frýdek 1924.

Vochala, J.: *Slezské májové slavnosti.* Frýdek 1914.

Vochala, J.: *Slezské národní pěsničky.* Frýdek 1914.

Vochala, J.: *Slezské tance.* Frýdek 1923.

Vyhlídal, J.: *Čechové v Pruském Slezsku.* Praha 1899.

Vyhlídal, J.: *Národopisné črty z rakouského a pruského Slezska.* In: Český lid 11, 1902, s. 222.

Vyhlídal, J.: *Naše Slezsko.* Zvláštní otisk "Vlasti", I. a II. část, Praha 1900 a 1903, s. 132 a 340.

Vyhlídal, J.: *Písně Čechů v Pruském Slezsku.* In: Věstník Matice opavské 12, 1904, s. 67n.

Vyhlídal, J.: *Pod perutěmi pruského orla.* Opava 1910.

Vyhlídal, J.: *Slezská svatba.* Olomouc 1903.

Vyhlídal, J.: Z *hlučínského a hlubčického kraje.* In: Den, Brno 1927, s. 209.

Winkler, J.: *Lidové tance na Jablunkovsku v prvé polovině 19. století.* In: Radostná země 1, 1951, s. 78.

Winkler, J.: *Obyčeje slezských rolníků při ženění.* In: Těšínsko 1977. č. 4, s. 13n.

Winkler, J.: *Sanitráři.* Květy 1844.

Zahradník, J.: *Hrst národopisných vzpomínek na Lomnou.* In: Mionší 1974, č. 1, s. 7n.

Zahradník, J.: *Z minulosti Lomné.* In: Mionší, 1975, č. 2, s. 8.

Zeiler, M.: *Topographia regni Bohemiae, Moraviae et Silesiae.* Frankfurt 1650.

Zíbrt, Č.: *Jak se kdy v Čechách tancovalo.* Praha 1895.

Zíbrt, Č.: *Veselé chvíle v životě lidu českého.* Praha 1909.

Žáček, V.: *Cyprian Lelek.* Život a dílo. Praha 1953.

Resumé

The folk dances from Silesia around the towns Těšín and Opava

Silesia, populated in the 6th century by Slavonic tribes and later touched by Germany colonists and Germanization spread from the towns, has been going though the complicated historic development. Since the time of Jan Lucemburský it had belonged to the Crown Lands of Bohemia, but after so-called Silesian wars in 18. century, only the principality of Těšínsko, then the important part of principalities of Opavsko and Krnovsko and the smaller part of principality of Nisa and Ratiboř remained under the Kingdom of Bohemia. Even after that the border of that part of Silesia was changed only after the Peace Treaty of Versailles since 1918 (exept for the war period 1939-1945) it has been a part of the Czechoslovakian, and now of the Czech Republic.

Dances from the Těšínsko region of Silesia

The Těšínsko region covers an area delimited by the Bohemian-Slovakian border from the Hrčava village to the sources of Ostravice river, then by the Bohemian-Polish border from the Hrčava village to the town of Bohumín and from here then along the Ostravice river back to its sources.

All development shifts of our folk dances have been kept here, with exception of dances (chorovods) of chain type, but their responses can be found among other row, chain and round games of children, especially among those being played in the spring.

In the Těšínsko region, there is the older shift of pair dances represented by rotative dances, namely by two basic types. The first one is the two-time-dance "ověnžok" /A. 2-3 on the video-cassette/ from Hrčava and neighbouring villages in the Jablunkovsko region. This dance has been extended also on the Polish side in some village close to the Hrčava village. The other one is the three-time-dance of polonaise type and unhurried tempo which belongs to the folk forms of Polish polonaise as well as to the Haná dances of "cófaná"-type and relative forms recorded already before the half of last century, mainly in the Central and West Moravia.

The rich song repertoire belonged to both types of dances, the development of which came to a head obviously during the last two centuries. The dance "ověnžok" was usually accompanied by bagpiper and violinist or violinists, the dances of polonaise type were accompanied by the music bands with small or big dulcimer.

The two-time dance "ověnžok" has three basic figures "spif", i.e. motions together with singing, "zachodzyni", i.e. very old-age figure by which the dancing pair is walking around each other with special steps, and "točeni", i.e. the quicker common rotation of the pair on one place. The dancing pairs put their finishing touches to the individual figures.

The three-time walking dance bears different names, which are on one hand derived from the motion expression "volny-povulny, vyvodzany, zachodzany", on the other hand from the songs e.g. Messiah or calf dance; or this type of dance is called easily "taněc" *(dance)* as well. It consists of two parts in principle the walking part and the common whirling of the pair on one place using several types of three-time whirling step. At some types (and it was obviously a usual rule sooner) after finishing this dance, any type of polka or so-called "maďar" /E. 1-2, E. 8/ is danced accompanied by the 2/4 finale. Similarly the "ověnžok" is finished by so-called "kulany" /A. 2-3/ as well.

The three-time walking dance had many varieties, it begun sometimes with whirling, and the walking was danced after that, we can find also the stabilized forms accompanied only by one song /"funty" E. 3/. It was affected by the mountain type of the "starodavny" dance /B.1/. It became often a ritual dance (leading the bride, bridesmaids and other women into the circle at the wedding Messiah E. 1, the girls' or women's wedding dance called "bioly" D. 21, as well as "ověnžok" in the mountain area.

As to the men's dances, the men's jump dance called "zbojnik" *(outlaw),* Ondraš etc. Have been kept in the mountain area of the Těšínsko region. This dance has been danced with different songs and its composition has consisted of traditional figures created by each dancer /B. 2-4 /. The dance "Šel chlóp z roboty" *(The fellow went from the work)* /E. 10 / is the other men's dance.

At the end of the last century, the dancing of old pair dances was stopped in the Těšínsko region and instead of that, the figure dance and dance games went through more strongly. On one hand, you can find dances among them which are typical for the whole Silesia, on the other hand you can note the dances known only in the Těšínsko region. To the later ones, e.g. the dances called "gonšor" /D. 5/ and "myksik" /E. 7/ belong. The "kalamajka" /A. 4, C. 1-2, E. 5/ and "křižák" *(cross dances)* /A. 5, C. 3, F. 3/ dance were very popular. The rotative dances /e.g. D. 7/ had the interesting forms too.

The style, dance and music elements of the dances in the Těšínsko region, both in the lowland and in the mountain area, is very heterogenous and varied. They bear the atmosphere of mountain shepherds' background, Polish music and dances of "povulny" type as well as of "krakovjak" from the Silesian and Polish borderland and of "zvrtek"

from the Silesian and Moravian borderland. Many dances have been influenced by the Bohemian melody and motions.

Dances from the Opavsko region of Silesia

The ethnographic concept of the Opavsko region has been used since 1945, before this region was marked only as the Opava part of Silesia. Internally (although based on some not so important differences, mainly as to the costumes) the Opavsko region has been divided into the closer Opavsko region in the valley basin around the Opava town at the confluence of Opava, Hvozdnice and Moravice rivers, further into the Hlučínsko region on the left bank of the Opava river and into the Klimkovsko region at the eastern foothills of Nízký Jeseník mountains, between the right banks of Opava and Moravice rivers. This entire area borders on the following ethnographic territories: the Hlubčicko and Ratibořsko regions in Poland, the indefinable area of former districts Krnov and Vítkov, and the Hand, Lašsko and Těšínsko regions in the south and in the west.

As to the folk dances, songs and habits, this area can be considered for the unsual homogenous territory. Approximately the same dances were danced here the difference is based on the life time of folk dancing ability which was in the 50th of our century smaller in the closer Opavsko region and greater in the Hlučínsko and Klimkovsko regions, In the closer Opavsko region, the folk dances had been pushed out by the town social dances already at the end of the last century, while in the Klimkovsko region, they had been danced until the 1st World War and there had been kept sporadically between wars in the Hlučínsko region as well. In the Klimkovsko region, the remains of older dance shifts have been maintained beside the normal spread younger shifts.

All dance families and types have been maintained here, however some of them only in the survivors' memories. The dance generally called "taněc" /G. 1-6/ belongs to the most important regional type here and it was the most spread dance with its 3/4 time and polonaise rhythm as well as rich song repertoire. It consisted as in the Těšínsko region of two basic figures of the walking part and of the rotative part (the common whirling of the pair on one place). Sometimes also other figures have been added, e.g. the jump figure at the dance from the Zbyslavice village /G. 5-6/ or the special figure where the pair, face to face holding each other hands, follows with the special step the boy and the girl by turns. Dancing the varieties from the Zbyslavice village, the individual dance figures could be combined, while by varietis from Svinov and Horní Lhota /g. 1-4/ the order of figures was stabilized. This partially stabilized form was being limited to the always smaller range of songs in the course of time until it has been limited to the only song /G. 8-10/ at

the end. And at that time, the dance elements of newer origin lenetrated into that dance. Even in the Opavsko region, the dance "taněc" fulfilled some ritual functions, e.g. at the wedding.

The rotative dance opposite to the dance "taněc" was the dance "vrtek" /G. 11-12/ with the two-time rhythm, connected with so-called "zvrtek" dances in the Lašsko and Kysucko regions.

The oldest message concerning the dance in the Opavsko region is mentioned in the ban from 1551 which was involved into the municipal order of the town of Krnov and in which "the night dances, especially the rotative and romping ones" were forbidden. Further it resulted from the ban that "only 12 and 12 pairs could dance at the same time at the wedding".

Many figure dances have been recorded in all parts of the Opavsko region and especially in the closer Opavsko region they were influenced by the Bohemian polka-dance. But simultaneously you can observe the relations to the Polish dances, mainly in the Hlučínsko and closer Opavsko regions. The following dances used to be danced: e.g. "krakovjak, kozeza" /G. 18/, "bulger" /G. 28/ and "mazurek" called "Na skłanéj hoře" *(On the glass mountain)* /G. 38/. There were also known the diverse types of dances called "šotyš", "kalamajka" /G. 34/, "hulan" /G. 15 and 33/, handicrafts' dances /G. 17/, "křižák" *(cross dances)* /G. 25/, dances for three dancers and row dances. The range of round dances and dance games was rich as well. The great amount of polkas different in their style /G. 20-21, G. 39-40/, "lendr-lindr" dances (G. 15/, "tajč" dances (waltzes) and "šlapák" dances completes the dance repertoire of the whole wide Opavsko region.

The dances in the text are marked with alphanumeric marking, with the same one as on the video-tape. Underneath the name of each dance, there is mentioned the time of dance beginning on the video-tape with following order: hour, minute, second; dates given behind the performers' names indicate the year of their birth, evtl. death.

J. M. Krist

Resumé

Volkstänze aus Těšíner und Troppauer Schlesien

Schlesien, von den slawischen Stämmen im 6. Jahrhundert besiedelt und später von den deutschen Ansiedlern und durch die, sich von den Städten hinaus verbreitete Germanisierung getroffen, ist durch die komplizierte historische Entwicklung gegangen. Seit der Zeit Johanns von Luxemburg gehörte Schlesien zu den Ländern der Böhmischen Krone, aber nach den sog. schlesischen Kriegen im 18. Jahrhundert sind bei dem böhmischen Königstum nur das Fürstentum von Těšín, der wesentliche Teil des Fürstentums Troppau und Krnov und der kleinere Teil des Fürstentums Nisa und Ratiboř geblieben. Aber auch später wurde die Grenze dieses Teils Schlesiens geändert erst nach dem Versailler Friedensvertrag, seit 1918, (mit Ausnahme der Kriegszeit 1939-1945) ist Schlesien Bestandteil zuerst der Tschechoslowakischen und jetzt der Tschechischen Republik.

Tänze Těšíner Schlesiens

Das Těšíner Schlesien erstreckt sich auf dem Gebiet, das durch die tschechisch-slowakische Grenze vom Dorf Hrčava bis über die Quellen des Ostravice-Flusses, durch die tschechisch-polnischen Grenze vom Dorf Hrčava bis zur Stadt Bohumín und von hier aus weiter dem Ostravice-Fluss entlang wieder zu seinen Quellen.

Hier wurden alle Entwicklungsschichten unserer Volkstänze erhalten, mit Ausnahme der Chortänze vom Kettetyp, aber deren Anklänge kann man in manchen Reihen-, Ketten- und Rundkinderspielen finden, vor allem aus der Frühlingszeit.

Die ältere Schicht der Paartänze wird in dem Těšíner Gebiet durch die Rundtänze vertreten, und zwar durch zwei Grundtypen. Der erste ist der Zweivierteltakttanz "ověnžok" (A.2-3 auf der Videokasette) aus Hrčava und Nachbarndörfern auf dem Gebiet rund um die Stadt Jablunkov. Dieser Tanz ist auch auf der polnischen Seite verbreitet, und zwar in einigen Dörfern in der Nachbarnschaft des Dorfes Hrčava. Der zweite Typ ist der Schreittanz mit Polonäsenhytmus und gemächlichem Tempo im Dreivierteltakt, der im Regel nicht nur zu den Volksformen der polnischen Polonäse, sondern auch zu den hannakischen Tänzen des "Cófaná" Types und der Verwandtformen gehört, die schon vor der Hälfte des vorrigen Jahrhunderts hauptsächlich im Mittel- und Westmähren aufgenommen wurden.

Zu beiden Tanztypen, die Entwicklung von welchen offensichtlich in den letzten zwei Jahrhunderten den Höhenpunkt erreichte, gehörte auch das reichhaltige Liederrepertoire. Der Tanz "ověnžok" wurde in

Regel von Dudelsackpfeifer und Geiger oder Geigern begleitet, die Tänze des Polonäsentyps wurden dann unter Begleitung der Musikkapelle mit kleinem oder grossem Zymbal getanzt.

Der Zweivierteltanz "ověnžok" hat drei Grundfiguren "spif, d.h. der Gesang und die Bewegungen dazu, dann "zachodzyni", d.h. eine sehr altertümliche Figur, bei der das Paar ringsherameinander mit eigentümlichen Schritten immergeht, und "točeni", d.h. das schnellere gemeinsame Kreiseln des Paars auf einer Stelle. Diese Bewegung ist stark durch die individuelle Gestaltung der einzelnen Tanzpaare beeinflusst.

Der Dreivierteltanz trägt verschiedene Namen, die sowohl von der Bewegungsäusserung (volny-povulny, vyvodzany, zachodzany, kroček) als auch von den Liedern (z.B. Messias, aber auch "tělenci *Kalbstanz")* abgeleitet sind, oder einfach "taněc" *(der Tanz)* benannt ist. Er hat im wesentlichen zwei Teile den Gangteil (Schreitteil) und das gemeinsame Kreiseln des Paars auf einer Stelle mit verschiedenen Sorten der Dreiviertelwirbelschritte. Bei einigen Sorten (und es war vielleicht ein Regel überall) spielt man nach Beendigung dieses Tanzes ein Zweiviertelnachspiel, bei dem man entweder eine Polkasorte oder den sog. "maďar" Tanz /E. 1-2, E. 8/ tanzt, der ähnlich der mährischen Polkasorte, "maděra" genannt, ist. Und auch der Tanz "ověnžok" endet mit der Polkasorte, "kulany" genannt /A. 2-3/.

Der Dreiviertelschreittanz hatte die ganze Reihe von Varianten, manchmal begann er sogar mit Wirbeln und der Spaziergang folgte danach, man kann auch die stabilisierten Formen mit nur einem Lied finden /"funty" E. 3/ und von den mährischen Grenzen her ist er ebenfalls von dem altertümlichen Lachentanz / "starodavny" B. 1/ des Bergtypes beeinflusst. Es wurde oft zum Ritualtanz (Einführung der Braut, Brautjungfer und anderer Frauen in die Runde bei der Hochzeit Massias E. 1, Mädchens- oder Frauenhochzeitstanz, bioły genannt, D. 2), ählich wie es bei dem Tanz "ověnžok" in dem Bergengebiet war.

Was die Männertänze anbelangt, im Hochgebiet des Těšínsko-Regions wurde der Männersprungtanz unter den Namen "zbojník" *(Wegelagerer),* Ondraš u.a. erhalten, der mit Begleitung verschiedener Lieder getanzt wurde und die Zusammensetzung von welchem jeder Tänzer selbst gestaltete /B. 2-4/. Der Tanz "Šel chłop z roboty" *(Der Kerl ging aus der Arbeit)* /E. 10/ war der nächste Männertanz.

Am Ende des letzten Jahrhunderts stellte man auf dem Těšínsko-Gebiet ein, die alten Paartänze zu tanzen, und anstatt dessen setzten sich sehr intensiv die figuralen Tänze und Tanzspiele durch. Unter denen können wir sowohl die Tänze finden, die charakteristisch für das ganze Schlesien sind, als auch solche, die nur auf dem Těšínsko-Gebiet bekannt sind. Zu dem zweiten Kreis gehören z. B. die Tänze "gonšor" /D. 5/ und "myksik" /E. 7/. Sehr beliebt wurden auch die Tänze "kalamajka" /A. 4, C. 1-2, E. 5/ und "křižáky" *(Kreuztänze)* /A. 5,

C. 3, F. 3/. Die interessanten Gestaltungen können wir auch bei Tänzen anderer Schichte sehen bei den Rundtänzen /z.B. D. 7/.

Was der Stil, die Tanz- und Musikelemente anbelangt, sind die Tänze in dem Těšínsko Gebiet, sowohl in dem Tieflands- als auch in dem Berggebiet, ungleichartig und bunt. Sie tragen das Kolorit der Hirtenunwelt, polnischen Musik und der Tänze "povulny" und "krakovjak" aus dem schlesisch-polnischen Grenzgebiet, sowie des Tanzes "zvrtek" (*der Tanz mit Wendeschritten)* aus dem schlesisch--mährischen Grenzgebiet, viele Tänze tragen Merkmale der böhmischen Melodiöse und Bewegungsnomenklatur.

Tänze Troppauer Schlesiens

Der ethnographische Begriff "Troppauer Gebiet" verwendet man seit dem Jahr 1945, früher wurde dieses Territorium nur als Troppauer Schlesien bezeichnet. Das ganze Gebiet teilt sich intern (auch wenn auf Grund einiger, nicht so wesentlicher Unterschiede, hauptsächlich bei Trachten) in das eigene (engere) Troppauer Gebiet in dem Troppauer Talkessel an dem Zusammenfluss der Flüsse Opava, Hvozdnice und Moravice; in Hlučínsko-Gebiet auf dem linken Ufer des Opava-Flusses und in das Klimkovsko-Gebiet an den Ostvorsprünge des Niedergesenkes, zwischen den rechten Ufer der Flüsse Opava und Moravice. Dieses ganze Gebiet grenzt an folgende ethnographische Gebiete: Hlubčicko- und Ratibořsko-Gebiete in Polen; ethnographisch undefinierbaren Gebiete der ehemaligen Kreise Krnov und Vítkov, an Hanna, Lachengebiet und Wallachei im Süden und Osten.

Was die Volkstänze, Lieder und Herkommen anbelangt, kann man dieses Gebiet als das aussegewöhlich einheitige Territorium nehmen. Überall wurden fast diegleichen Tänze getanzt, nur die Lebensdauer der Volkstanzhäufigkeit war unterschiedlich in der Zeit unserer Forschung in 50. Jahren unseres Jahrhunderts war die Tanzhäufigkeit kleiner in dem engeren Troppauer Gebiet und grösser in den Hlučínsko- und Klimkovsko-Gebieten. In dem engeren Troppauer Gebiet wurden die Volkstänze von den Stadtgesellschaftstänzen hinausgedrängt schon am Ende des letzten Jahrhunderts, derweil in dem Klimkovsko-Gebiet man die Volkstänze bis zu dem 1. Weltkrieg und in dem Hlučínsko-Gebiet sporadisch auch zwischen den Weltkriegen tanzte. In dem Klimkovsko-Gebiet wurden neben den gewöhnlich verbreiteten jüngeren Schichten auch Reste der älteren Tanzschichten erhalten.

Es wurden hier alle Tanztypen und sorten erhalten, einige aber nur in den Erinnerungen der Augenzeugen. Der meist verbreitene Tanz war der Tanz mit Dreivierteltakt und Polonäsenrhytmus, sowie mit Liederreichstum, der allgemein "taněc" *(der Tanz)* genannt ist *IG.* 1-6/ und der auch zu den wichtigsten regionalen Tanztypen gehört. Auch hier wurde dieser Tanz - ähnlich wie in dem Těšínsko-Gebiet aus zwei

Grundfiguren zusammnegesetzt: aus dem Schreit- (Gangteil) und Drehteil (dem gemeinsamen Wirbeln des Paares auf einer Stelle). Manchmal kamen auch andere Figuren dazu, wie z.B. die Sprungfigur in dem Tanz aus dem Dorf Zbyslavice /G. 5-6/ oder die spezielle Figur, bei der das Paar - gegeneinander stehend und sich an den Händen haltend mit dem speziellen Schritt einmal den Jungen, einmal das Mädchen verfolgt. In den Varianten aus Zbyslavice konnte man einzelne Tanzfiguren beliebig kombinieren, während bei den Varianten aus Svinov und Horní Lhota *IG.* 1-4/ die Figurordnung stabilisiert wurde. Diese teilweise stabilisierte Form ist im Laufe der Zeit zum immer engeren Liederkreis beschränkt worden, bis sie letztendlich zu einem Lied beschränkt wurde /G. 8-10 /. Und damals drangen auch die neueren Elemente in den Tanz ein. Ebenfalls in dem Troppauer Gebiet erfüllte der Tanz "taněc" einige Ritualrollen, z.B. bei der Hochzeit.

Das Drehgegenstück zu dem Tanz "taněc" war der Tanz "zvrtek" *(der Tanz mit Weridescltritten)* /G. 11-12/ in dem Zweiviertelrhytmus, der auch mit sog. "zvrtek"- Tänzen in dem Lachen- und Kysucagebiert zusammenhängt.

Die älteste Nachricht über dem Tanz in dem Troppauer Gebiet haben wir aus dem Jahr 1551, aus dem in der Ordnung der Stadt Krnov eingegliederten Verbot, mit welchem man "die Nachttänze, besonders die Dreh- und Fangtänze" versagte. Aus dem Verbot ergibt sich, dass " bei der Hochzeit nur 12 und 12 Paare zusammen tanzen können".

In allen Teilen des Troppauer Gebietes wurden auch häufige figurale Tänze aufgenommen, die besonders in dem engeren Troppauer Gebiet durch die böhmische Polka beeinflusst wurden. Aber gleichzeitig kann man die Verwandschaft mit den polnischen Tänzen, meistens in den Hlučínsko- und engeren Troppauer Gebieten, beobachten. Es wurden hier z.B. die Tänze "krakovjak, kozeza /G. 18/, bulger /g. 28/ und die Mazurka "Na ślanej hoře" *(Auf der Glasberg)* /G. 38/ getanzt. Bekannt wurden auch andere Sorten, wie "šotyš, kalamajka /G. 34/, hulan /G. 15 und 33/", Handwerkertänze /G. 17/, "křižák" *(Kreuztanz)* /G. 25/, Dreien- und Drehtäuze. Auch der Umfang von Rundtänzen und Tanzspielen wurde sehr reichhaltig. Die grosse Menge der stilunterschiedlichen Polkas /G. 20-21, G. 39-40/, "lendr"-Tänze /G. 15/, "tajč"-Tänze (Waltze) und "šlapák"-Tänze *(Trittanz)* ergänzt das Tanzrepertoire des ganzen breiten Troppauer Gebietes.

Die Tänze sind in der Publikation mit demselben alphabetisch--numerischen Symbol wie an der Videokasette bezeichnet. Unter jeder Tanzname ist die Zeit des Tanzanfanges an der Videokasette ab Anfang der Aufnahme angeführt; die Reihenfolge ist: Stunde, Minute, Sekunde; die nach den Interpretersnamen angeführten Zeitrechnungen bezeichnen ihr Geburts- evtl. Todesjahr.

Jan Miroslav Krist

Resumé

Les danses de la région de la Silésie de Těšín et Opava

La région de Silésie, peuplée au 6e siècle par les tribus slaves et plus tard influencée par les colons allemands et par la germanisation qui se répandit des villes, passait une évolution historique compliquée. Dès l' époque de Jean de Luxembourg, la Silésie fut une région de la Couronne tchèque, mais après les "guerres de Silésie" au 18e siècle ce ne turent que la principautés de Těšín, de grandes parties des principautés d' Opava et de Krnov et de plus petites parties des principautés de Nissa et Ratibořice. Mais aussi après ces époques, les frontières de cette partie de la Silésie ne cessèrent pas de se modifier. Ce ne fut que la paix de Versailles en 1918 (sauf les aimées de guerre 1939-1945) qui fixa les frontières de la Silésie. La Silésie devint une partie de la Tchécoslovaquie, c' est-à-dire la République Tchèque d' aujourd'hui.

Les danses de la Silésie de Těšín

La région de la Silésie de Těšín comprend le territoire délimité par la frontière tchéco-slovaque de la commune de Hrčava non loin des sources de la rivière Ostravice, la frontière tchéco-polonaise de Hrčava vers la ville de Bohumín et d' ici le long de la rivière Ostravice de nouveau vers ses sources.

Toutes les couches d' évolution de nos danses populaires s' y sont conservées, sauf les danses appelées "chorovod" de chaîne, mais il est possible de trouver leurs retentissements dans de nombreux jeux de rang, de chaîne et de rond pour enfants surtout de la saison de printemps.

Une plus vieille couche des danses de couple est representée, dans la région de Těšín, par les danses tournantes de deux types: la première est la danse à deux temps appelée "ověnžok" (voir vidéocassette A.2-3) de Hrčava et des communes voisines autour de la commune de Jablunkov. Cette danse est répandue aussi dans certaines communes polonaises qui voisinent avec Hrčava. La deuxième danse est dansée à trois temps, c' est la danse marchée à un rythme de la polonaise et à un rythme moins soutenu. Ce type de danse tonne aussi une partie organique des formes populaires de la polonaise de Pologne, mais aussi des danses de la région de Haná; il s' agit des danses du type "cófavá" et de ses formes apparentées qui furent enregistrées déjà avant la première moitié du siècle passée, surtout dans la Moravie Centrale et dans la Moravie de l' Ouest.

Tous les deux types de danse, dont l' évolution culmina probablement pendant deux derniers siècles, étaient unis avec un vaste répertoire

de chanson. La danse "ověnžok" était accompagnée généralement d' un comemuseur et d' un violoniste ou des violonistes, les danses du caractère de polonaise étaient accompagnées de la musique de comemuseur avec un petit ou grand cymbalum.

"Ověnžok" à deux temps a trois figures fondamentales - "spif", où on se meut en chantant, "zachodkyně", une très vieille figure, pendant laquelle le couple de danse fait détours, l' un autour de l' autre, en faisant des pas originaux, et "točeni", qui signifie que le couple tourbillonne ensemble assez vite sur place.

La danse de promenade à trois temps a plusieurs noms soit le nom rend le caractère de mouvement - "volny" - "povulny", "vyvodzany", "zachodzeny", "kroček", soit le nom présente le caractère d' une chanson - p. ex. "Mesiaš", mais aussi "tělenci" ("telecí" = "de veau"), soit la danse est appelée tout simplement "taněc" (=danse). En principal, cette danse à deux parties - celle de promenade (marchante) et le tourbillonnement d' un couple sur place à ¾ aide de différentes sortes de pas de tourbillonnement à trois temps. Certaines sortes (et au début ce fut peut-être le règle) de la danse sont finies par un jeu de fin de 2/4, pendant lequel on danse soit une sorte de la polka, soit la danse appelée "maďar" ("hongrois") - (E. 1-2, E.8), une sorte de la danse appelée "maděra" morave, qui est en même temps une sorte de la polka trépignante. La danse "ověnžok" est finie d' une pareille façon - de "kulany" (A.2-3), aussi une sorte de la polka.

La danse de promenade à trois temps eut de nombreuses varaintes, parfois elle fut commencée par le tourbillonnement suivi par la promenade, il est possible de trouver aussi les formes fixées à une chanson de danse ("funty" - E.3) et à la proximité des frontières moraves, cette danse est influencée d' un autre type de danse de montagne "lašský starodávny" (B.l). Cette danse devenait souvant la danse de cérémonie (présentation de la fiancée, des demoiselles d' honneur et des autres femmes pendant le rond au cours des noces - "Mesiaš" - E. 1, la danse de noce des jeunes filles ou des femmes "bioły" - D.2), de même que la danse "ověnžok" dans la région de montagne.

Quant aux danses d' homme, dans la région de montagne de Těšín, c' est une danse de saut d' homme appelée "zbojnik", "Ondraš", etc. qui se conserve dans la mémoire des gens, qui se lie avec des chansons différentes et dont la composition était improvisée individuellement par les danseurs qui utilisaient les figures traditionnelles (B.2-4). Une autre danse d' hommes s' appelle "Šel chłóp z roboty" (E.10).

Vers la fin du 19e siècle, dans la région de Těšín, on cessait de danser de vieilles danses de couple et de plus en plus on préférait les danses de figures et des jeux de danse. Parmi eux on peut trouver d' une part les danses typiques pour toute la région de Silésie, d' autre part les

danses qui ne sont connues que dans une partie de cette région - autour de Těšín. Les danses du deuxième groupe s' appellent "gonšor" (D.5) et "myksik" (E.7). Les danses comme "kalamajka" (A.4, C.1-2, E.5) et "křižák" (A.5, C.3, F.3) étaient bien préférées. Aussi les danses d' une autre couche - les danses de rond (p. ex. D.7) ont leurs formes intéressantes.

Du point de vue du style, des éléments de danse et de musique, les danses dans la région de Těšín, dans la zone de plaine, mais aussi dans la zone de montagne, sont différentes et variées. Elles portent la couleur locale du milieu des pâtres de montagne, les influences de la musique polonaise et des danses du type "povulny", mais aussi de "krakovjak" de la zone de frontière entre la Silésie et la Pologne, de "zvrtek" de la zone de frontière entre la Silésie et la Moravie; beaucoup de danses portent les traits du caractère mélodieux et de la nomenclature de mouvement de Bohême.

Les danses de la Silésie d' Opava

La notion ethnographique "Opavsko" (la région d' Opava) n' est utilisée qu' après l' année 1945; dans les époques précédentes, ce territoire fut appelé la Silésie d' Opava. Intérieurement (assez souvent sur la base de certaines différences pas trop importantes, surtout quant aux costumes régionaux) cette région se divise en propre (plus étroit) "Opavsko" dans la cuvette d' Opava au confluant des rivières Opava, Hvozdnice et Moravice, en "Hlučínsko" sur la rive gauche de la rivière Opava et en "Klimkovsko" qui se trouve aux contreforts d' est des montagnes Nízký Jeseník entre les rives droites des rivières Opava et Moravice. Tout ce territoire voisine avec les régions ethnographiques suivantes: "Hlubčicko" et "Ratibořsko" en Pologne, le territoire ethnographiquement pas identifiable des anciens arrondissements de Krnov et Vítkov, les régions de "Haná", "Lašsko" et "Těšínsko" au sud et à l' est.

En ce qui concerne la danse populaire, les chansons et les coutumes, on peut considérer ce territoire comme la zone extrêmement unifiée. Partout on dansait approximativement les mêmes danses, la différence n' était que dans la vitalité des danses populaires qui était moindre, à l' époque des recherches dans les aimées 50 du 20e siècle, dans la zone de "propre Opavsko" et plus grand dans les régions de "Hlučínsko" et "Klimkovsko".

Dans la région de "propre Opavsko", les danses populaires furent remplacées par les danses de société de villedéja vers la fin du 20e siècle, tandis que en "Klimkovsko", on les dansa jusqu' à la première guerre mondiale et en "Hlučínsko" rarement aussi entre les guerres. C' étaient aussi les restes de plus vieilles couches de danse qui se conservèrent en "Klimkovsko" a côté des plus jeunes couches de danse couramment répandues.

Toutes les familles et sortes de danse s' y conservèrent, mais certaines seulement dans les souvenirs des témoins. Aussi dans cette région la danse de la mesure à trois temps et du rythme de polonaise avec la base riche de chanson, danse appelée généralement "taněc" (G 1-6), est la danse la plus répandu du type de danse régional le plus important. Cette danse se composa, pareillement comme en "Těšínsko", de deux figures fondamentales de danse - de la promenade et du tourbillonnement du couple sur place. De temps en temps on prit en plus les autres figures, p. ex. la figure de saut dans la danse "taněc" de la commune de Zbyslavice (G.5-6) ou une figure particulière où tous les deux danseurs du couple sont face l' un à l' autre, ils se tiennent par les mains en avant et ils avancent d' un pas particulier - de saut et en même temps du pas glissé, une fois vers le garçon, une autre fois vers la fille. Quant aux variantes de Zbyslavice, il était possible de combiner librement les figures de danse, tandis que dans le cas des variantes des communes de Svinov et Horní Lhota (G. 1-4), l' ordre des figures était stable. Cette forme partiellement stable commençait a se borner à un cercle restreint des chansons et enfin elle se borna à une seule chanson (G.8-10). Et à ce moment-la, les élements de danse de l' origine plus nouvelle pénétrèrent dans cette danse. Aussi en "Opavsko" la danse "taněc" remplissait certaines fonctions de cérémonie, p. ex. au cours des noces.

Une autre variante de "taněc", appelée "vrtek" (G. 11-12) du rythme à deux temps, est apparentée aux danses "zvrtek" des régions de "Lašsko" et "Kysucko".

Le plus vieil enregistrement concernant la danse en "Opavsko" se trouve dans l' interdiction de l' année 1551, incorporée dans l' ordre de ville de Krnov, interdisant "les danses de nuit, surtout celles tournantes et celles de poursuite". Cette interdiction ordonne aussi "qu' il est autorisé, au cours des noces, que seulement 12 et 12 couples puissent danser en même temps" et "celui qui au cours des noces se tourne, se courberait, sauterait, soit la femme, soit l' homme, doive payer 12 gros ou il sera arrêté pendant trois jours. Le jeune homme dansant, qui se débarrasserait de son veston, ce veston lui sera saisi et lui-même sera arrêté".

Dans toutes les régions d' "Opavsko", on enregistra beaucoup de danses de figures qui, surtout en "propre Opavsko" étaient influencées par la polka de Bohême. Mais en même temps on peut remarquer la ressemblance aux danses polonaises, surtout dans les régions de "Hlučínsko" et "propre Opavsko". On y dansa p. ex. "krakovjak", "kozeza" (G. 18), "bulger" (G.28) et "mazurek" - "Na ślklanej hoře" (G.38). On y connaissait bien des sortes les plus variées des danses "šotyška", "kalamajka" (G.34), "hulan" (G.15 et 33), danses d' artisan (G. 17), "křižáky" (G.25), danses de trois personnes et danses de rang.

Aussi les danses de rond et les jeux de danse s' apparaissaient assez souvent. Une grande quantité des polkas, qui se différent du point de vue du style (G.20-21, G.39-40), des danses appelées "lendr" - "lindr" (G. 15), "tajč" (valses) et "šlapák" complète le répertoire de danse de toute la région d' "Opavsko".

Les danses dans cette publication sont indiquées du même signe alphabétique et numérique comme les danses à la cassette. Sous le titre de chaque danse on indique le temps de sa position à la vidéocassette dès le début du programme en ordre suivant: heure - minute - secondes. Les aimée, écrites après les noms des interprètes, indiquent les années de leurs naissances, éventuellement de leurs décès.

J. M. Krist

Obsah

	čas na kazetě	strana
Tance těšínského a opavského Slezska		3
A. Goralská oblast	0:01.25	19
A. 1 Gajdošské duo	0:01.32	19
A. 2 Ověnžok a kulany	0:03.00	20
A. 3 Ověnžok a kulany	0:11.29	29
A. 4 Kolomajka	0:16.20	32
A. 5 Křižok I a II	0:17.20	33
A. 6 Linder	0.20.25	35
A. 7 Maštolka	0:21.09	35
A. 8 Vruny	0:22.02	36
B. Moravsko-slezské pomezí	0:24.00	39
B. 1 Starodavny	0:24.27	39
B. 2 - B. 4 Mužský skok Ondraš		44
B. 2 Mužský skok Ondraš s obuškem sólový	0:30.05	51
B. 3 Mužský skok Ondraš s obuškem ve dvojici	0:32.35	52
B. 4 Mužský skok Ondraš ve čtveřici	0:34.34	53
C. Třinecko	0:37.44	54
C. 1 Kolomajka z Lyžbic	0:37.51	54
C. 2 Kolomajka I a II z Třince- - Konské	0:39.54	56
C. 3 Křižok - kačok z Třince - - konské a gut	0:40.30	58
C. 4 Šotyška z Lyžbic	0:42.52	61
D. Těšínsko (užší)	0:44.00	63
D. 1 Povulny z Těrlicka	0:44.07	63
D. 2 Bioły z Bystřice nad Olzou, Nýdku a Košarisk	0:47.59	64
D. 3 Andulinky z Milíkova	0:51.37	66
D. 4 Čapkany z Košarisk	0:53.08	67
D. 5 Gonšor - Kostkovy I a II z Albrechtic	0:54.14	68
D. 6 Hulan z Řeky	0:57.15	70
D. 7 Klepaný valčík I a II z Jablunkovska	0:58.17	71
D. 8 Mazurek vendryński I a II z Bocanovic	1:02.21	73
D. 9 Śviňok	1:04.06	74

D. 10 Těšiňok z Vyšnich Lhot 1:04.50 76
E. Orlovsko (širší Těšínsko) 1:06.04 77
E. 1 Taněc (Mesiaš) a maďar 1:06.12 77
E. 2 Tělency a maďar 1:13.13 81
E. 3 Funty 1:16.01 84
E 4 Kača 1:18.29 85
E. 5 Kolomajka 1:19.48 86
E. 6 Kozok a maďar 1:20.38 88
E. 7 Myksik 1:21.38 90
E. 8 Pohančok a maďar 1:22.57 91
E. 9 Šatkovy 1:24.37 92
E. 10 Šel chłop z roboty 1:25.50 93
F. Bohumínsko (širší Těšínsko) 1:26.39 95
F. 1 Ach, moja děvucho, ze Skřečoně 1:26.46 95
F. 2 Handerlok z Petřvaldu 1:28.04 97
F. 3 Kačok - malý křižok z Petřvaldu 1:29.30 98
F. 4 Mamlas ze Skřečoně 1:31.22 99
F. 5 Od Skřečoňa cesta długo 1:32.25 101
F. 6 Žebrok z Petřvaldu 1:33.44 102
F. 8 Šaroš z Petřvaldu 1:36.07 105
F. 9 Šotyška I z Petřvaldu 1:39.03 109
F. 10 Šotyška II z Petřvaldu 1:40.16 110
F. 11 Šotyška III z Petřvaldu 1:40.53 111
G. Klimkovsko, Opavsko a Hlučínsko 1:42.08 113
G. 1 Taněc I ze Svinova (Klimkovsko) 1:42.14 113
G. 2 Taněc II ze Svinova (Klimkovsko) 1:45.34 116
G. 3 Taněc III ze Svinova (Klimkovsko) 1:48.15 117
G. 4 Taněc z Horní Lhoty (Klimkovsko) 1:49.00 118
G. 5 Taněc I ze Zbyslavic (Klimkovsko) 1:50.47 119
G. 6 Taněc II a III ze Zbyslavic (Klimkovsko) 1:53.35 121
G. 7 Starosvětsky z Jakubčovic (Klimkovsko) 1:55.16 122
G. 8. V Kolaji voda ze Dvořisek (Opavsko) 1:58.58 124
G. 9 Slezsky taněc z Krásného Pole
(Klimkovsko) 2:00.27 125
G. 10 Hruška ze Lhotky (Opavsko) 2:05.08 127
G. 11 Vrtek ze Zbyslavic (Klimkovsko) 2:07.55 129
G. 12 Vrtek ze Svinova (Klimkovsko) 2:09.54 130
G.13 Cupek z Dolní Lhoty (Klimkovsko) 2:12.08 132
G. 14 Čapula - Čapulajda ze Svinova
(Klimkovsko) 2:13.05 133
G. 15 Hulan z Třebovic (Klimkovsko) 2:13.44 134
G. 16 Kolečko z Krásného Pole (Klimkovsko) 2:14.21 135
G. 17 Koval z Krásného Pole (Klimkovsko) 2:16.21 136
G. 18 Kozeza ze Svinova (Klimkovsko) 2:17.02 138

G. 19 Lendr I-III z Horní Lhoty (Klimkovsko) 2:17.54 139
G. 20 Polka na šest z Čavisova (Klimkovsko) 2:19.50 142
G. 21 Šnelpolka z Krásného Pole (Klimkovsko) 2:20.38 143
G. 22 Trdlovak - trdlica z Krásného Pole (Klimkovsko) 2:21.55 146
G. 23 Slezsky čardaš z Velké Polomi (Klimkovsko) - mužský skok 2:22.39 146
G. 24 Slezsky čardaš z Velké Polomi (Klimkovsko) - ženský skok 2.23.26 148
G. 25 Křižovy z Hlučínska 2.24.12 148
G. 26 Mišany z Hlučínska 2:24.53 149
G. 27 Za tum našim stodoličkum ze Lhotky (Hlučínsko) 2:26.45 150
G. 28 Bulger z Dvořiska (Hlučínsko) 2:27.49 152
G. 29 Cigani z Neplachovic (Opavsko) 2:28.47 153
G. 30 Cigan II z Neplachovic (Opavsko) 2:30.34 154
G. 31 Cigan III z Neplachovic (Opavsko) 2:32.19 155
G. 32 Hoj Kača z Neplachovic (Opavsko) 2:33.12 155
G. 33 Hulan z Dvořiska (Hlučínsko) 2:33.43 156
G. 34 Kalamajka z Darkovic (Hlučínsko) 2:34.34 157
G. 35 Koziz z Darkovic (Hlučínsko) 2:35.27 158
G. 36 Krakovjak z Bolatic (Hlučínsko) 2:36.18 159
G. 37 Levá nožka z Budišovic (Klimkovsko) 2:37.43 160
G. 38 Na sklanej hoře z Bolatic (Hlučínsko) 2:38.21 161
G. 39 Otevřená polka z Podvihova (Klimkovsko) 2:39.36 162
G. 40 Ruská polka z Krásného Pole (Klimkovsko) 2:40.15 163
G. 41 Cigan I-III z Dvořiska (Hlučínsko) 2:42.21 164
Literatura a prameny 166
Cizojazyčná resumé 173

LIDOVÉ TANCE Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA. Díl X. Slezsko.
Popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě.

Zpracovaly Zdenka Jelínková a Anna Buroňová s použitím popisů Svatavy Bohušové a Boleslava Slováčka. Přepisy písní a seznamy účinkujících Jana Švábová, sazba písní Editio Moravia, Brno.
Seznamy účinkujících, resumé a redakce Jan Miroslav Krist.
Technická redakce Anna Matyášová.
Odpovědný redaktor PhDr. Jan Krist.
Vydal Ústav lidové kultury ve Strážnici 1997.

Tisk: LELKA, Dolní Bojanovice

ISBN 80-86156-00-1

©

1997